

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR, YETİŞKİN
BAĞLANMA STİLLERİ VE YAKIN PARTNER ŞİDDETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: NİĞDE ÖRNEĞİ

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

VEYİS BÖGE

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı İçin

Öngördüğü Yüksek Lisans Tezi

NİĞDE

Haziran, 2024

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR, YETİŞKİN
BAĞLANMA STİLLERİ VE YAKIN PARTNER ŞİDDETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ: NİĞDE ÖRNEĞİ

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZIRLAYAN

VEYİS BÖGE

DANIŞMAN

Prof. Dr. YASEMİN YAVUZER

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı İçin

Öngördüğü Yüksek Lisans Tezi

NİĞDE

Haziran, 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Veyis BÖGE tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti: Niğde Örneği” başlıklı bu çalışma, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı için öngörülen Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Unvanı Adı SOYADI (Danışman)
Üniversitesi

Unvanı Adı SOYADI (Üye)
Üniversitesi

Unvanı Adı SOYADI (Üye)
Üniversitesi

Bu tez Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından / / tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mesut SAĞNAK
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada, tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi beyan ederim. Ayrıca, bu tez çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza :

Ad, Soyad: Veyis Böge

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR, YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ VE YAKIN PARTNER ŞİDDETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: NİĞDE ÖRNEĞİ

BÖGE, Veyis

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasemin YAVUZER

Haziran 2024, (XIX +130)

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemalar, yetişkin bağlanma stilleri ve yakın partner şiddeti arasındaki ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubunu Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 305 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veriler Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) ve Partner Abuse Skalası (PAS) kullanılarak toplanmıştır. Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin analizinde basit doğrusal ve hiyerarşik regresyon analizleri ile SPSS PROCESS makronun Model 4 eklentileri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, erken dönem uyumsuz şema alanlarına ait olan ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ve baskılama alanlarının tamamının yakın partner şiddetini, kaygılı bağlanmayı ve kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Ayrıca kaygılı bağlanmanın yakın partner şiddetini pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma ve baskılama alanlarının yakın partner şiddeti ile ilişkisinde kaygılı bağlanmanın aracı role sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Erken dönem uyumsuz şemalar, Yetişkin bağlanma stilleri, Yakın partner şiddeti, Üniversite öğrencileri

ABSRTACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS, ADULT ATTACHMENT STYLES, CLOSE PARTNER VIOLENCE IN UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF NIĞDE

BÖGE, Veyis

Department of Educational Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Yasemin YAVUZER

June, 2024 (XIX +130)

This study aimed to examine the relationships between early maladaptive schemas, adult attachment styles and intimate partner violence in university students. The research group consists of 305 students studying at Niğde Ömer Halisdemir University. In the study, data were collected using the Personal Information Form, Young Schema Scale Short Form-3, Experiences in Close Relationships Inventory-II (YIYE-II) and Partner Abuse Scale (PAS). Relational screening model was used in this study. Simple linear and hierarchical regression analyzes and Model 4 add-ons of the SPSS PROCESS macro were used to analyze the data. According to the results of the research, it was found that all of the early maladaptive schema domains of separation and rejection, impaired autonomy and performance, damaged boundaries, directedness towards others, and hypervigilance and suppression were statistically significant positive predictors of intimate partner violence, anxious attachment, and avoidant attachment. Additionally, anxious attachment was found to be a statistically significant positive predictor of intimate partner violence. It was concluded that anxious attachment had a mediating role in the relationship between separation and rejection, impaired autonomy and performance, damaged boundaries, orientation towards others, and hypervigilance and repression, and intimate partner violence.

Keywords: Early maladaptive schemas, Adult attachment styles, Intimate partner violence, University students

ÖN SÖZ

“Ateş insanı yakar ya da ısıtabilir. Su insanı insanı boğar ya da susuzluktan kurtarabilir.”

Söz konusu insan ilişkileri ve özellikle de romantik ilişkiler olduğunda biz homo sapienslerin hem en büyük dert kaynağı hem en büyük bahtiyarlığı yakın partneri ile kurduğu ilişkinin niteliği olabilmektedir. Yapmış olduğum yüksek lisans tez çalışmamda bu fikirden hareketle, üniversite öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ve yetişkin bağlanma stillerinin yakın partner şiddeti arasındaki ilişkileri Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örnekleminde araştırmış bulunmaktayım. Bilim dünyasına küçük bir damla olsa da katkı yaparak yakın partner şiddetinde etkili olabilecek değişkenlerin doğasının daha iyi anlaşılması ve aralarındaki olası ilişki örüntülerinin açığa çıkarılma sürecine katkı sağlamaya çalıştım. Şüphesiz bu minvalde çalışmalar arttıkça yakın partner şiddetinin çözümünde daha etkili olabilecek müdahaleler ortaya çıkacaktır. Bu konudaki çalışmaların nitelik ve niteliği arttıkça yakın partner şiddeti konusunda daha derin ve daha geniş bir açıyla bakma fırsatı elde edebileceğiz. Artan farkındalığımız ile var olan sorunların üstesinden gelebilmek için geleceğe daha büyük bir inançla bakacağız.

Yıllar sonra yüksek lisans tezimi bitirmem için beni tekrar motive eden, süreç içerisinde göstermiş olduğu özveri, çalışkanlık, anlayış ve iyi niyetle beni büyük bir ustalıkla yönlendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Yasemin YAVUZER’e teşekkür etmek istiyorum.

Elbette, ilkokuldan yüksek lisansa kadar olan 18 yıllık süreçte başta öğretmenlerim olmak üzere sayısız ismin üzerimde emeğini hissediyorum. Her birine ayrı ayrı şükran ve minnet duyuyorum. Her birine teşekkürlerimi iletiyorum.

Yüksek lisans sürecinde bilgi ve görüşleri ile katkı sunan tüm yüksek lisans arkadaşlarıma, Akdeniz Üniversitesi ders döneminde bana sağladığı büyük destekler nedeniyle Psikolojik Danışman Merve TÜRK’e, çalışmaya katılım göstererek veri toplamama yardımcı olan tüm üniversiteli arkadaşlara teşekkür ederim.

Yalnızca tez sürecinde değil hayatımın her anında bana değer katan sevgili kardeşim Hülya TAŞDEMİR’e; varlıklarıyla güç bulduğum, acısıyla tatlısıyla her anıma eşlik eden ve en önemlisi hayatımı anlamlandıran tüm BÖGE ailesine ayrı ayrı en derin duygularla teşekkür ederim.

En çok da bana varlığı, gülümsemesi, kokusu ve kendine dair tüm diğer ayrıntıları ile dünya gözüyle gerçek sevgiyi tattıran, hayattaki en büyük kıvanç kaynağım ve canımdan öte olan oğlum Ali Aras'ıma sonsuz teşekkür ederim.

VEYİS BÖGE

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANI.....	iv
ÖZET	v
ABSRTACT.....	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
EKLER LİSTESİ.....	xix
KISALTMALAR LİSTESİ	xx
I.BÖLÜM	
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2.1. Araştırmanın Denenceleri	5
1.3. Araştırmanın Önemi	13
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	14
1.5. Tanımlar	14
II. BÖLÜM	
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR	16
2.1. Şiddet	16

2.1.1. Yakın Partner İlişkilerinde Şiddet ve İstismar	17
2.1.2.1. Fiziksel Şiddet ve İstismar	20
2.1.2.2. Psikojik/Duygusal Şiddet ve İstismar	21
2.1.2.3. Cinsel Şiddet ve İstismar	22
2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar/Şema Terapi: Kavramsal Model	23
2.2.1. Şema Kavramı	23
2.2.2. Young'ın Şema Tanımı	23
2.2.3. Şema Terapi Modeli	24
2.2.4 Şema Alanları ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	25
2.2.4.1. Ayrılma ve Reddedilme Alanı	28
2.2.4.2. Zedelenmiş Performans ve Özerklik Alanı	31
2.2.4.3. Zedelenmiş Sınırlar Alanı.....	34
2.2.4.4. Başkalarına Yönelimlilik Alanı.....	36
2.2.4.5. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanı	37
2.3. Bağlanma.....	39
2.3.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı	39
2.3.2 Ainsworth'un Bağlanma Çalışmaları.....	41
2.3.3 Yetişkinlikte Bağlanma	42
2.3.3.1 Hazan ve Shaver'ın Üçlü Bağlanma Modeli	44
2.3.3.2. Bartholomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli.....	45
2. 4. İlgili Araştırmalar	47
2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	47
2.4.1.1. Yakın Partner Şiddeti	47
2.4.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	50
2.4.1.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri.....	53
2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	55
2.4.2.1. Yakın Partner Şiddeti	55
2.4.2.2.Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	56
2.4.2.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri.....	59
III. BÖLÜM	
3. YÖNTEM.....	61

3.1. Araştırmanın Modeli.....	61
3.2. Evren ve Örneklem	61
3.3 Verilerin Toplanması	62
3.4. Veri Toplama Araçları	63
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu	63
3.4.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3.....	63
3.4.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)	64
3.4.4. Partner Abuse Skalası (PAS)	64
3.5. Verilerin Analizi	64
IV. BÖLÜM	
4. BULGULAR	66
4.1. Ön Analizlere İlişkin Bulgular	66
4.1.1. Üniversite Öğrencilerinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Yakın Partner Şiddetine İlişkin Betimleyici İstatistiğe İlişkin Bulgular	66
4.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Cinsiyete, Şiddete Tanık Olma ve Aile içi Şiddete Maruz Kalmaya Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	67
4.1.3. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	70
4.2. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular	71
4.3. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular	73
4.4. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular	76

4.5. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	79
4.6. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	81
4.7. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	83
4.8. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	85
4.9. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	88
4.10. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	90
4.11. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	92

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA	95
5.1. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Cinsiyete, Şiddete Tanık Olma ve Aile içi Şiddete Maruz Kalmaya Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	95

5.2. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	95
5.3. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	97
5.4. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	98
5.5. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	99
5.6. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	101
5.7. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	102
5.8. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	103
5.9. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	104
5.10. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	104

5.11. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.	105
---	-----

VI. BÖLÜM

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	106
6.1. Sonuçlar	106
6.2. Öneriler	107
KAYNAKÇA.....	109
EKLER	127
EK-1: Kullanılan Ölçeklerin Örnek Maddeleri.....	127
EK-2: Kullanılan Ölçeklerin İzinleri.....	131

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	62
Tablo 2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenleri için Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri	66
Tablo 3. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi.....	67
Tablo 4. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Şiddete Tanık Olma Açısından İncelenmesi	68
Tablo 5. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Aile içi Şiddete Maruz Kalma Açısından İncelenmesi	69
Tablo 6. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri, ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları ile Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	70
Tablo 7. Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları.....	71
Tablo 8. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları	74
Tablo 9. Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları.....	76
Tablo 10. Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları.....	79
Tablo 11. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları	81
Tablo 12. Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları.....	83

Tablo 13. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları	86
Tablo 14. Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları	88
Tablo 15. Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları	90
Tablo 16. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Önerilen Model 1	8
Şekil 2. Önerilen Model 2	8
Şekil 3. Önerilen Model 3	9
Şekil 4. Önerilen Model 4	9
Şekil 5. Önerilen Model 5	10
Şekil 6. Önerilen Model 6	10
Şekil 7. Önerilen Model 7	11
Şekil 8. Önerilen Model 8	11
Şekil 9. Önerilen Model 9	12
Şekil 10. Önerilen Model 10	12
Şekil 11. Şema alanları ve erken dönem uyumsuz şemalar	26
Şekil 12. Yetişkin Bağlanma Stilleri	46
Şekil 13. Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü	73
Şekil 14. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü	75
Şekil 15. Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü	78
Şekil 16. Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü	80
Şekil 17. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü	83
Şekil 18. Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü	85

Şekil 19. Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü	87
Şekil 20. Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü	90
Şekil 21. Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü	92
Şekil 22. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü	94

EKLER LİSTESİ

Ek-1 Kullanılan Ölçeklerin Örnek Maddeleri.....	124
Kişisel Bilgiler Formu.....	124
Young Şema Ölçeği-Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3).....	125
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II).....	126
Partner Abuse Skalası (PAS).....	127
Ek-2 Kullanılan Ölçeklerin İzinleri.....	128
Young Şema Ölçeği-Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) İzin Belgesi.....	128
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) İzin Belgesi.....	129
Partner Abuse Skalası (PAS) İzin Belgesi.....	129

KISALTMALAR LİSTESİ

YŞÖ-KF3: Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3

YİYE-II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II

PAS: Partner Abuse Scalası

WHO: World Health Organisation

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Tezin bu bölümünde problem durumuna, araştırmanın problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Şiddet, günümüzde dünyanın her yerinden milyonlarca insanı etkileyen geçmiş insanlığın erken dönemlerine kadar uzanmasına rağmen modern toplumun halen tam olarak üstesinden gelemediği bir halk sağlığı problemidir (World Health Organisation [WHO], 2002). Şiddet ile ilgili yapılan tanım ve açıklamalar, tarihsel seyir içerisinde gerçekleşen teknolojik ve sosyolojik değişimlerin etkisiyle kurumlar ve uzmanlar tarafından farklılık göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü yaptığı tanımda şiddeti; fiziksel gücün ya da şiddetin kişinin kendine, bir başkasına, bir grup veya topluluğa yönelik fiilen veya tehditle kasıtlı kullanımı sonucu yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu, yoksunluk doğması veya doğma riskinin yükselmesi olarak değerlendirmiştir (WHO, 2014). Türkiye’de ve dünyada yapılan çalışmalar, şiddetin en somut hali olan yaralanma ve ölümlere neden olmakla kalmayıp yalnızca bireyin fizyolojik bütünlüğüne zarar vermediğini aynı zamanda yarattığı tahribatla bireyin ruh sağlığı üzerinde ciddi hasarlara sebep olduğunu göstermektedir (WHO, 2013).

İnsanlar, diğer insanlarla ilişki kuran ve kurdukları ilişkiler üzerinden anlam örüntüleri oluşturan canlılardır. Psiko-sosyal bir varlık olarak insan temel duygusal ihtiyaçlarını diğer insanlarla kurduğu ilişkiler içerisinde aramaktadır (Glasser,1997). Bireyin diğer insanlarla kurduğu ilişkilerden belki de en özeli yakın partneri ile geliştirdiği romantik bağlardır. İnsanlar psikolojik gelişimlerinin doğal bir parçası olarak romantik ilişkilerinde, sevgi, güven, ait olma gibi ihtiyaçlarını giderme motivasyonuna sahiptirler (Clark ve Mill, 2012; Collins, 2003). Ancak çeşitli nedenlerle kişiler, romantik ilişki kurdukları partnerlerinin iyiliğini gözetmeyi bırakmakta ve romantik ilişki içerisinde yakın partner şiddeti uygulayarak partnerlerinin fiziksel, psikolojik veya cinsel zararlara uğratabilmektedir.

Yakın partner şiddeti bireyin romantik ilişkide maruz kaldığı şiddeti ifade eden şiddetin kapsamı daha dar bir boyutudur. Yakın ilişkide olan, eski ya da mevcut eşler ya da flört partnerleri arasında, bir tarafın diğer tarafı baskı altında tuttuğu, süresi ve sıklığı değişebilen, bireyin üzerinde etkisi olan, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı ve

kötüye kullanımı içerebilen her türlü davranışı ifade etmektedir (Garcia-Moreno vd., 2003). Romantik ilişkiler kişinin hoş yaşantılar içerisinde yer alması, bireyin yaşam doyumu ve mutluluğunu arttırması ile zihinlerde yer alsa da zaman zaman yakın partner ilişkisi içerisindeki bireylerin çeşitli nedenlerle aralarındaki çatışmaların şiddete dönüşmesiyle yıkıcı sonuçlara maruz kalabilmektedir (Atak ve Taştan, 2012). Yakın partner şiddeti, şiddetin romantik ilişkilerdeki yansıması olarak yaygınlığı ve yıkıcı sonuçları ile bireyin ve toplumun ruh sağlığını tehdit etmektedir (Ali vd., 2015; Karakurt ve Silver, 2013).

Bireyler yaşamları boyunca kendine has özelliklere ve yaşam görevlerine sahip farklı dönem ve evrelerden geçerler (Erikson,1968). Bireyin genellikle genç yetişkinlik dönemine rastlayan üniversite dönemi, bireyin karşı cinsle kurduğu ilişkilerin ön plana çıktığı bir dönemdir. Bireyler bu dönem içerisinde kimlik gelişimlerinin bir parçası olarak romantik ilişki kurma eğilimindedirler (Saraç vd., 2015). Havighurst gelişim görevlerinden bahsederken bireyin yakın ilişki kurma ihtiyacından ve romantik açıdan doyurucu bir ilişkinin kişinin psikolojik sağlığına olan olumlu etkisinden bahseder (Akt. Fidan ve Erden, 1991). Sahip olunan olumlu romantik ilişkiler gençlerin psiko-sosyal gelişimlerine birçok açıdan olumlu katkı sağladığını belirten çalışmalar mevcuttur (Furman ve Schaffer, 2003). Ancak üniversite öğrencilerinde romantik ilişkiler sağladığı katkılar ve içerdiği hoş yaşantılar yanında günümüzde artan şekilde şiddet ve istismar kavramıyla ilişkili hale gelmiştir (WHO, 2002; Kılınçer ve Dost, 2015)

Romantik ilişkiler doğası gereği yoğun duygusal süreçler içermekle birlikte ilişki içerisinde yer alan karar verme, çatışma çözme, empatik davranış geliştirebilme, iletişim kurma gibi bilişsel temelli süreçleriyle bireyin algı, beklenti ve inançlarından etkilenmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Stackert ve Bursik, 2003). Bu noktada karşı cinsle kaliteli ve doyurucu bir ilişkinin kurulmasında bireyin erken dönem uyumsuz şemaları ve yetişkin bağlanma stili çok önemlidir. Bireyin romantik ilişkilere yönelik tutumunda erken dönem uyumsuz şemalar ve yetişkin bağlanma stilleri romantik ilişkiye dair inanç beklenti ve ihtiyaçları etkilerken bireyin duygu düzenleme stratejileri ile sosyal davranışlarını etkileyen tema örüntülerle olan etkileşimleri nedeniyle kritik değişkenlerdir (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969; Shaver vd., 1988; Sümer, 2006).

Bilişsel süreçlere bağlı olarak bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırması yaşamın erken dönemlerinde başlar (Young vd., 2003). Kişilerin kendisi ve diğerleriyle ilgili sahip olduğu zihinsel imge ve bilişsel yargıların oluşumunda bebeklik döneminde bakım vereniyile kurmuş olduğu bağlanma biçimi kritik bir öneme sahiptir (Bowlby, 1969). Genellikle birincil

bakım veren olarak anne ile kurulan ilk bağ, kişinin kendisini ve çevresinde olup bitenleri anlamlandırma ve yorumlama sürecinde temel referans noktasını oluşturmaktadır. Güvenli bağlanan bir bebek çevresi ve diğer insanlara karşı da olumlu içsel modeller oluşturur. Yetişkinlikte kuracağı romantik ilişkileri de bu doğrultuda şekillendirme eğilimindedir. (Çalışır, 2009).

Dış dünyayla temas ettiği andan itibaren insan türü olarak her birey doğuştan getirdiği mizaç özellikleri doğrultusunda bakım veren ebeveynleri ile etkileşime girer. Bu etkileşimde emniyette olmayı, fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını ve sevgi görmeyi bekler. Bakım veren ebeveynlerin ilgi ve şefkati doğrultusunda, iyi bakıldığını, sevgi ve değer gördüğünü, herhangi bir fiziksel veya psikolojik şiddete uğramayacağından emin olduğunda kendini değer verilen, sevilen bir canlı olarak görme eğilimindedir. Aile içerisinde duygularının kabul edildiğini, gösterdiği tepkilere karşı onaylayıcı ve destekleyici bir davranış göreceği bilincindedir. Böyle bir erken dönem yaşam deneyimine sahip bir kişi güvenli bağlanmıştır. (Ainsworth ve Bowlby, 1991; Young vd., 2003). Yetişkinlikte bağlanma, bebeklik ve çocukluk döneminde edinilen ilişki deneyimlerinin bireyi yetişkinlikte kurduğu ilişkilerde duygusal ve sosyal olarak yönlendirmesi ile şekillenmektedir (Erben ve Çalışkan, 2015). Yetişkinlikte güvenli bağlanan bireyler partnerlerinin davranışlarından olumlu çıkarımlar yaptıkları için daha az sorun yaşarken güvensiz bağlanma stiline sahip bireyler partnerlerinin davranışlardan yaptıkları olumsuz çıkarımlar nedeniyle partnerlerine daha tepkisel yaklaştıkları için daha çok çatışma yaşarlar (Feeney, 2002).

Bağlanma şeklimize göre bilişsel şemalar oluştururuz. Şemalar sayesinde dünya hakkında öngörü sahibi olur, kontrol hissini yaşarız. Kim olduğumuza, dünyanın nasıl bir yer olduğuna dair genel bir tasarıma sahip oluruz. Ancak olumsuz erken dönem yaşam deneyimlerimize ve psikolojik ihtiyaçlarımızın karşılanmamasına bağlı olarak zihinsel yapıda yer edinen erken dönem uyumsuz şemalar bireyin çevresiyle kurduğu ilişkide bireyin pozitif, zenginleştirici ve uyumlu bir etki sunabilmesini engeller. Yetişkinlikte kuracağı yakın partner ilişkilerinde sorunlar yaşamasına neden olur (Young, 1990).

Bağlanma kuramı ilk dönem çalışmalarda bebek-çocuk ve bakım veren ilişkilerini incelerken güncel çalışmalarda ise yetişkinlerin kurdukları romantik ilişki içerisinde sergiledikleri farklı bilişsel, duygusal ve davranışsal özellikleri anlamlandırmak için yapılan çalışmalara temel oluşturmaktadır (Meredith vd., 2007). Yetişkinlikte kurulan romantik ilişkilerde yaşanan deneyim ve yakın partner şiddetinin kökeninde, duygusal olarak bebeklikte kurulan bağlanma stiline ve bilişsel olarak erken dönem uyumsuz şemaların

önemli birer etken olmaları ve bu değişkenlerin arasındaki güçlü teorik ilişkinin varlığı bu çalışmanın gerçekleştirilme motivasyonunu oluşturmuştur.

Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkileri ile ilgili alanyazınında yapılan çalışmalar incelendiğinde yakın partner şiddeti, erken dönem uyumsuz şemalar ve yetişkin bağlanma stilleri değişkenleri açısından detaylı bir araştırmanın gerekliliği görülmüştür. Yapılan araştırmalar üniversite öğrencilerin romantik ilişkileri üzerinde çalışırken değişkenleri tek tek ele almıştır. Literatür incelendiğinde araştırmada ele alınacak olan üç değişkenin bir arada incelendiği bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları, yetişkin bağlanma stilleri ve yakın partner şiddeti değişkenleri açısından detaylı olarak inceleneceği ve ayrıntılı bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı; üniversite öğrencilerinde erken dönem uyum bozucu şemaları, yetişkin bağlanma stilleri ve yakın partner şiddeti değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Araştırmanın problem cümlesi şöyle ifade edilmiştir: “Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyum bozucu şemalar ile yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stilleri (kaygılı ve kaçınmacı bağlanma) aracılık rolüne sahip midir?”.

1.2.1. Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur:

1. Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şema alanları, yetişkin bağlanma stilleri (kaçınmacı ve kaygılı) ve yakın partner şiddeti cinsiyete, aile içi şiddete tanık olma ve aile içi şiddete maruz kalmaya göre farklılık göstermekte midir?

2. Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyum bozucu şemalarla (ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma/baskılama) yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın aracı rolü var mıdır?

3. Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyum bozucu şemalarla (ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkalarına yönelimlilik ve aşırı tetikte olma/baskılama) yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanmanın aracı rolü var mıdır?

1.2.2. Araştırmanın Denenceleri

Bu çalışmada araştırmanın ikinci ve üçüncü alt problemleri kapsamında aşağıdaki denenceler test edilecektir.

Denence 1: Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 2: Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 3: Üniversite öğrencilerinde kaygılı bağlanma yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 4: Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 5: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 6: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 7: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 8: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 9: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 10: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 11: Üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 12: Üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 13: Üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 14: Üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 15: Üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 16: Üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 17: Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 18: Üniversite öğrencilerinde kaçınmacı bağlanma yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 19: Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 20: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 21: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 22: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 23: Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Denence 24: Üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 25: Üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

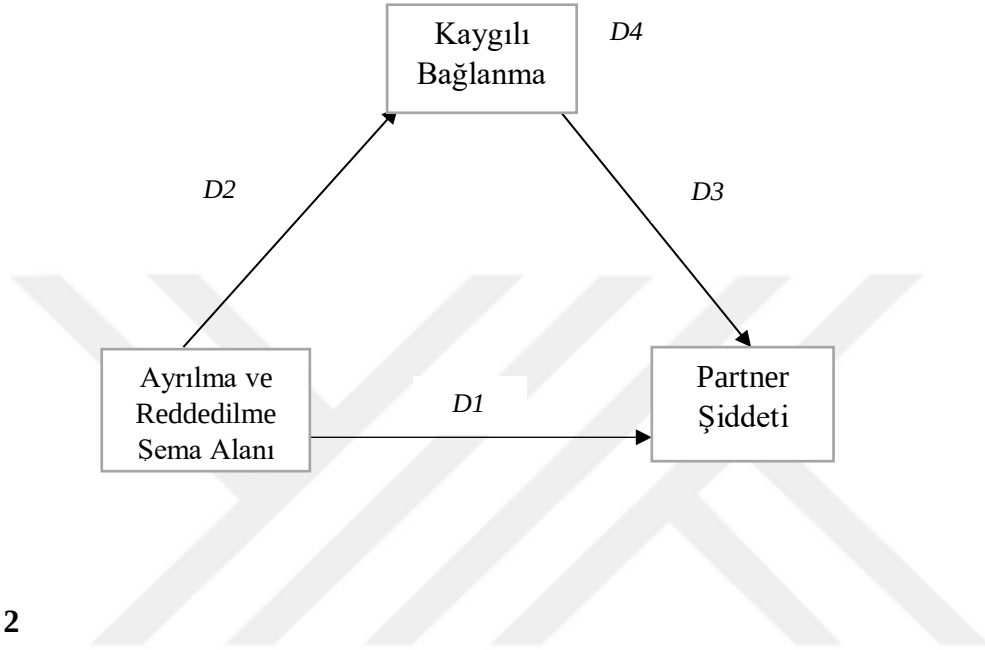
Denence 26: Üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayacaktır.

Denence 27: Üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyum bozucu şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip olacaktır.

Önerilen modeller Şekil 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, ve 10'da sunulmuştur.

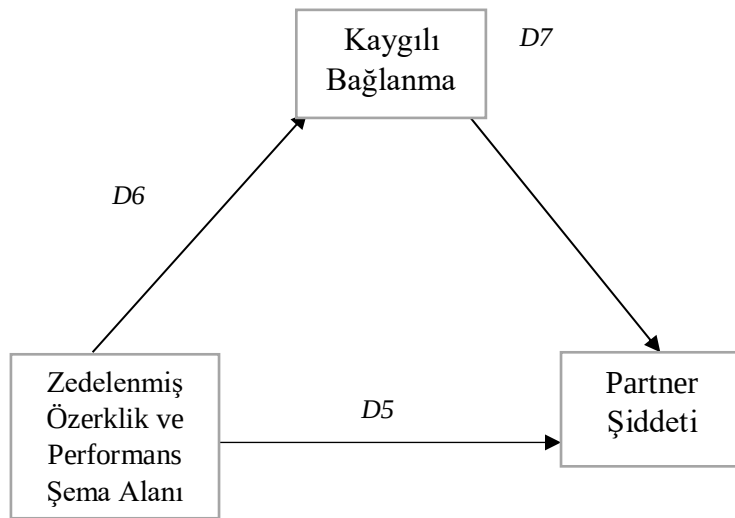
Şekil 1

Önerilen Model 1

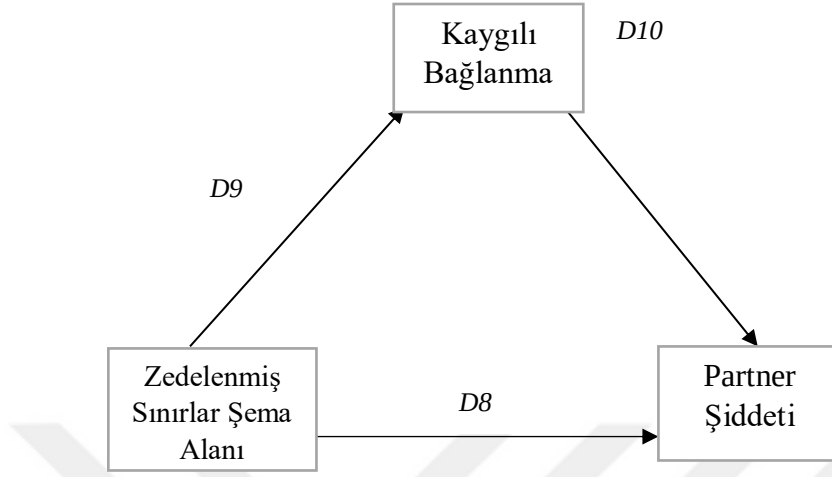
Şekil 2

Önerilen Model 2

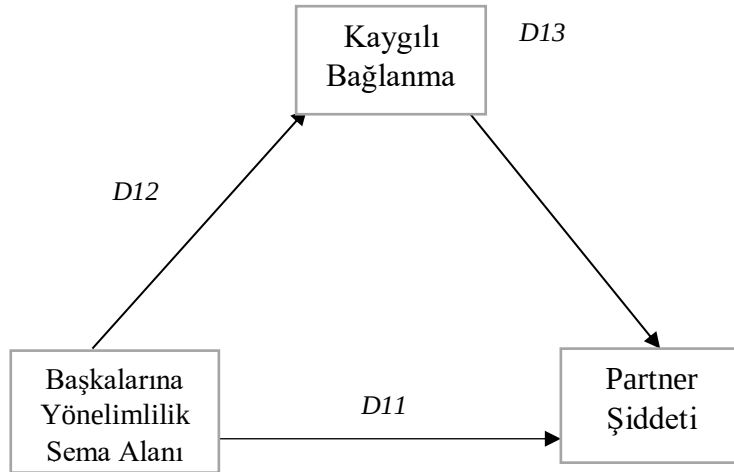
Şekil 3

Önerilen Model 3

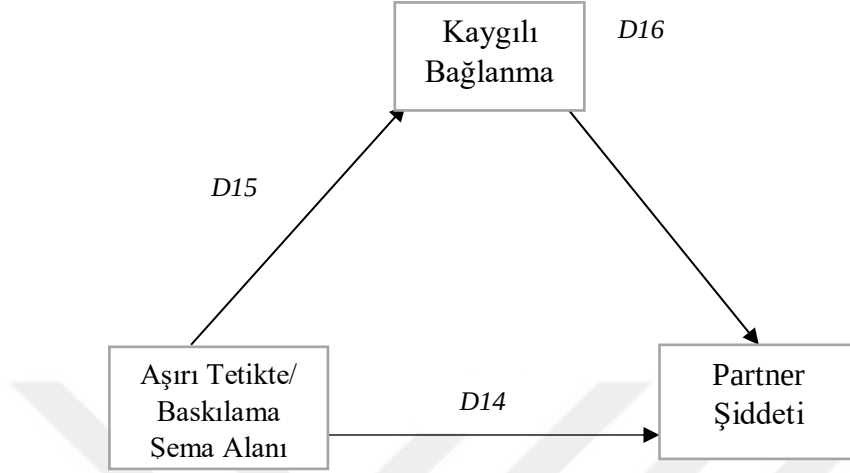
Şekil 4

Önerilen Model 4

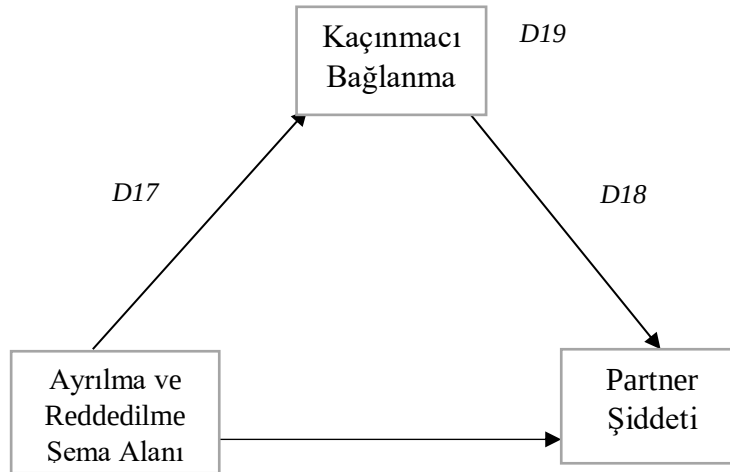
Şekil 5

Önerilen Model 5

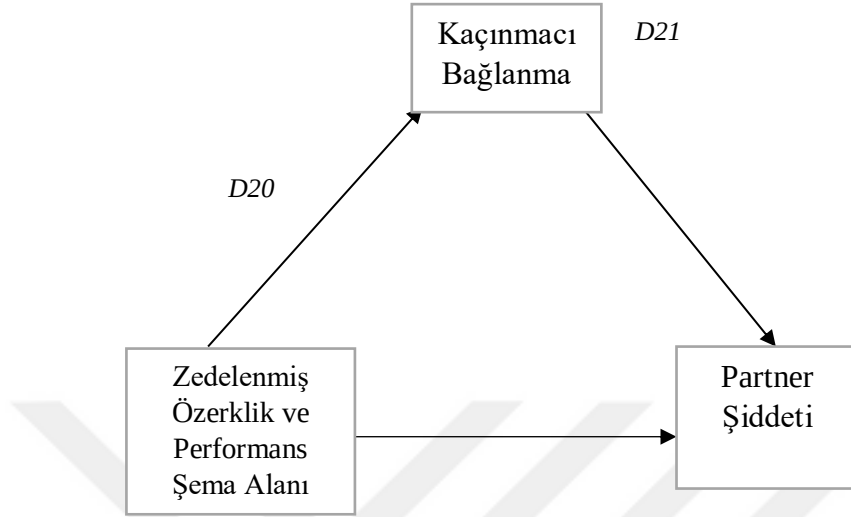
Şekil 6

Önerilen Model 6

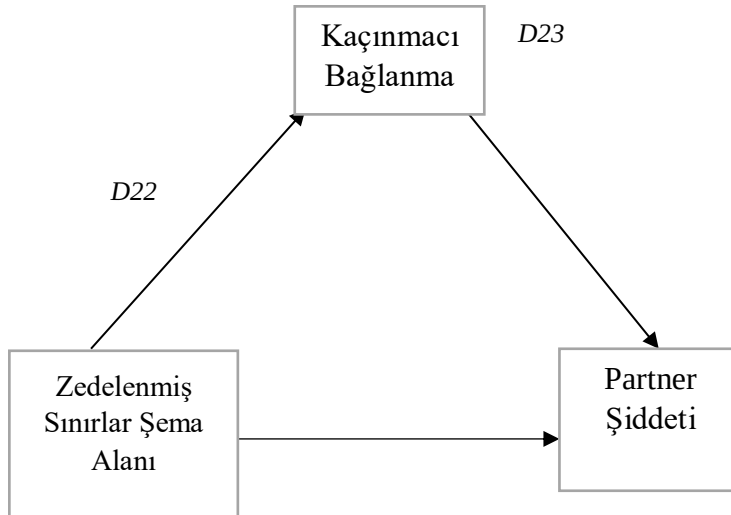
Şekil 7

Önerilen Model 7

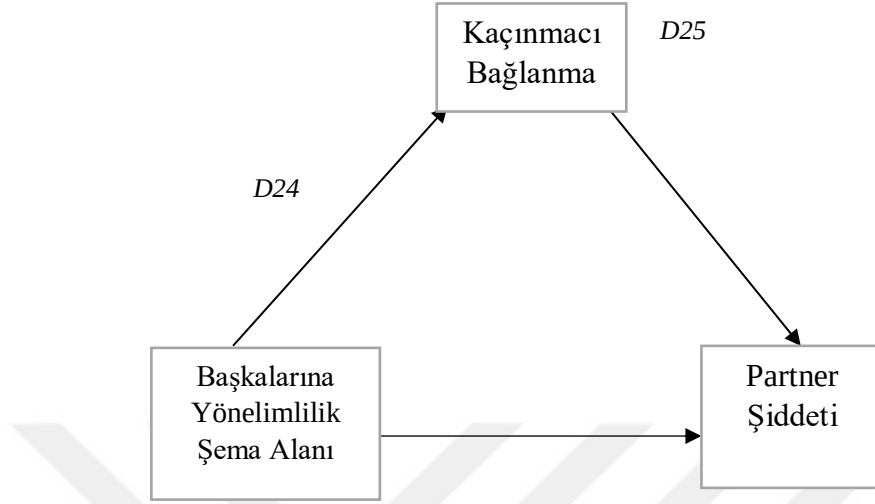
Şekil 8

Önerilen Model 8

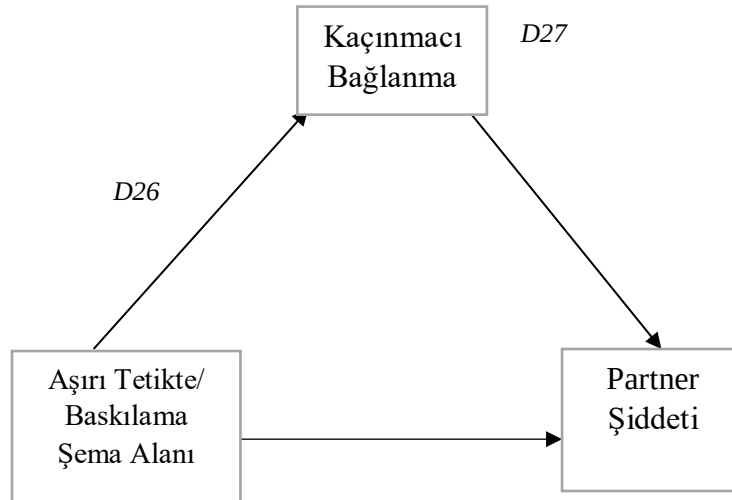
Şekil 9

Önerilen Model 9

Şekil 10

Önerilen Model 10

1.3. Araştırmanın Önemi

Şiddetin doğrudan veya dolaylı sonuçları insanları, hayvanları ve diğer canlıları olumsuz etkilerken şiddet her geçen gün farklı şekillerde kendini toplumda göstermektedir. Şiddetin romantik ilişkilerde görülen biçimi olarak yakın partner şiddeti, her geçen gün artan şekilde toplumda yaygınlığı artar hale gelmektedir. Bu sorunun karşı cinsle anlamlı ilişkiler kurma ihtiyacı duyan üniversite öğrencilerinin kurdukları yakın partner ilişkilerinde yıkıcı sonuçları bulunmaktadır. Üniversite dönemi öğrencilerin genellikle genç yetişkinlik dönemine gelmektedir. Bu dönemde üniversite öğrencileri kurdukları romantik ilişkilerle karşı cinsle ilişki kurmayı, birbirlerini daha iyi tanıma ve anlamayı öğrenerek sevgi ve bağ kurma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Öğrencilerin kurdukları bu ilişkiler kimlik gelişimlerinin bir parçası olarak ön plana çıkarken aynı zamanda çift dinamiklerinin tecrübe edinilmesini sağlamaktadır (Gormley ve Lopez, 2010; O'Leary ve Slep, 2012). Ancak bu dönemde üniversite öğrencileri arasında yaygın şekilde yakın partner şiddeti uygulayan, maruz kalan ve yakın partner şiddetinin farkında olmayan öğrenciler bulunmaktadır.

Yapılan çalışmalar yakın partner şiddetinin üniversite öğrencilerinin arasındaki son derece yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Çetin-Dağlı, 2009; İftar, 2016; Toplu-Demirtaş vd., 2013). Türkiye'de gerçekleştirilen bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin %39,5'inin psikolojik, %8,5'inin fiziksel ve %3,9'unun cinsel şiddete uğradığı belirlenmiştir (Selçuk vd., 2018). Yakın partner şiddeti sonucu kişilerin yaşam doyumu (Aslan vd., 2008; Özdere ve Kürtül, 2018), özgüven seviyeleri (Zlotnick, vd., 2006) ve benlik saygısı (Lammers vd., 2005) düşmektedir. Ayrıca intihar, madde kullanımı, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi yıkıcı sorunların görülme oranları önemli ölçüde artmaktadır (Mechanic vd., 2008; Şalcıoğlu vd., 2017, Temple vd., 2016). Yakın partner şiddetine maruz kalmanın istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, menstrüal düzensizlik (Coker, 2007; Coker vd., 2011) gibi cinsel problemlere neden olabildiği değerlendirilmektedir.

Ancak araştırmalar genellikle üniversite öğrencileri arasında yakın partner şiddetinin yaygınlığını ve yıkıcı etkilerini ortaya koyarken, yakın partner şiddetinin ortaya çıkışında etkili olan değişkenlerin araştırılması ve aralarındaki ilişkilerin incelenmesinde halen eksiklikler bulunmaktadır. Çalışmaya özgün değer katan en önemli husus, bu araştırmanın üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerindeki yakın partner şiddeti, erken dönem uyumsuz şemaları ve yetişkin bağlanma stillerinin birlikte ele alınacak olmasıdır. Romantik ilişki yaşayan çiftlerin bilişsel inanç sisteminin nasıl çalıştığını öğrenmek, aile danışmanları ve uygulayıcılar tarafından verilen bilginin kalitesini ve etkisini artıracaktır.

Bununla birlikte, bebeklik ve çocuklukta kurulan bağlanma ilişkisinin yakın ilişkilere etkisi, bireylerin bağlanma stillerine göre önemli ölçüde fark yaratmaktadır. Bu nedenle, çocuk yetiştirirken anne babalara bağlanma süreci ve davranışının anlatılması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, bağlanma stillerinin yakın ilişkilerdeki psikolojik eğilimleri nasıl yordadığını göstermek, ilişki inançları ve yakın ilişkilerdeki psikolojik eğilimler ile ilgili daha fazla araştırmaya katkıda bulunmak ve aile ve çift danışmanlarına sonuçları hakkında bilgi verebilmektir.

Yakın partner şiddeti bireyin psikolojik sağlığını etkilediği gibi toplumsal sağlığı da tehdit eden çok önemli bir kavramdır. Bu nedenle bu çalışmada yetişkin bağlanma stillerinin erken dönem uyumsuz şemaların ve partner şiddeti arasındaki ilişkide aracı rolüne sahip olup olmadığı araştırılacak, erken dönem uyumsuz şemalar, yetişkin bağlanma stilleri, yakın partner şiddeti değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenecektir. Bu sayede alan yazında bahsedilen değişkenlerin birlikte incelendiği güncel bilimsel bilgiler sunulacağı ve yakın partner şiddetinin çözümü noktasında uzmanlara yeni bakış açıları kazandırılacağı düşünülmektedir. Ayrıca romantik ilişkilerinde yakın partner şiddetine uğrayan ve bu duruma bağlı olarak psikolojik sorunlar yaşayan üniversite öğrencilerine yönelik önleyici ve iyileştirici müdahale programlarının oluşturulması ve geliştirilmesinde güncel bilimsel veriler sunulacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma grubu Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerle sınırlıdır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ancak benzer gruplara genellenebilir.
2. Bu araştırma Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II), Partner Abuse Skalası (PAS)'ın ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar: Kökeni yaşamın ilk yıllarına kadar uzanan erken dönem uyumsuz şemalar, yaşantısal deneyimlerle gelişerek karmaşıklaşan bir yapı gösterir. Çocukluk ve ergenlik dönemine ait; anıları, duyuları, bilişleri ve bedensel duyuları içeren, genel, kararlı ve yaygın tema örüntüleri oluşturan erken dönem uyumsuz şemalar; işlevsel olmamasından dolayı bireyin kendisine ve kişilerarası ilişkilerine zarar vermesine rağmen

yaşam boyu kendini tekrar ederek devam etme eğilimindedir. (Young, 1999; Young vd., 2003)

Yetişkin Bağlanma Stilleri: Yetişkin bağlanma stilleri ile ilgili literatürde birçok yaklaşım ve model çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ancak en yalın haliyle yetişkin bağlanma stilleri, bireyin yetişkinliğinde kurduğu yakın ilişkilerinde beklentilerini, inançlarını, ihtiyaçlarını, duygu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışlarını etkileyen tema veya örüntüler olarak ele almışlardır (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969; Shaver vd., 1988; Sümer, 2006).

Yakın Partner Şiddeti: Yakın partner şiddetinin birçok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlamaların ortak paydası; “Yakın ilişkide olan, eski ya da mevcut eşler ya da flört partnerleri arasında, bir tarafın diğer tarafı baskı altında tuttuğu, süresi ve sıklığı değişebilen, bireyin üzerinde etkisi olan, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı ve kötüye kullanımı içerebilen her türlü davranış” olarak belirtilebilir (Garcia-Moreno vd., 2003).

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde araştırmadaki yakın partner şiddeti, erken dönem uyum bozucu şemalar ve yetişkin bağlanma stilleri ile ilgili kuramsal bilgilere, kavramlara ve araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Şiddet

Şiddet, günümüzde yeni doğmuş bebeklerden yaşlılara değin bir toplumu oluşturan tüm fertleri bir şekilde etkileyen yaygın ve yıkıcı sonuçları olabilen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Şiddetin kökenini ise insanın tarih sahnesine çıkışına kadar sürdürmek mümkündür. Geçmiş bu kadar eskiye dayanan bir kavram olmasına rağmen şiddetin geniş kitlelerce bir sorun olarak kabul edilmesi ve üzerine kapsamlı çalışmalar yürütülmesi son birkaç yüzyılın konusudur (Yıldırım, 1998).

Şiddet kavramının üzerinde uzlaşmış net bir tanım olmamakla birlikte Steinmetz (1987) şiddeti, “başka bir kimseye fiziksel olarak zarar verme niyetiyle gerçekleştirilen, ya da bu niyetle yapıldığı düşünülen bir eylem” olarak açıklamıştır. Dünya Sağlık Örgütü ise şiddetin daha kapsayıcı tanımlarından birini yapmıştır. Dünya Sağlık Örgütü [WHO, 2002] şiddeti “gücün ya da fiziksel kuvvetin; tehdit yoluyla ya da gerçekte; fiziksel zarar, ölüm, psikolojik zarar, gelişim engeli ya da yoksunluğa neden olacak şekilde; kendine, bir başkasına ya da bir grup veya bir topluma karşı niyetli biçimde kullanılması” olarak açıklamaktadır. Yapılan tanımdan da anlaşılacağı üzere şiddet bireyin ve toplumun gelişim potansiyeline karşı büyük bir tehdittir. Basit yaralanmalardan can kaybına kadar uzanan çeşitli fiziksel zararlarla özdeşleşen şiddet kavramı aynı zamanda psikolojik ve cinsel boyutları olan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Özgür vd., 2011).

Şiddetin tüm yönleriyle ortaya konması, risk faktörlerinin tespit edilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi için alanyazında yapılan çalışmalar artmaktadır. (Catalano, 2012; Fidan ve Yeşil, 2018; Heise, 2011; Kılınçer ve Dost, 2013; Yumuşak ve Şahin 2014) Şiddetin kişilerarası ilişkilerde yansımalarından olan yakın partner şiddeti ve istismarı bu çalışmada incelenerek kuramsal açıklamalar bu doğrultuda yapılandırılmıştır.

2.1.1. Yakın Partner İlişkilerinde Şiddet ve İstismar

Yakın ilişkilerde şiddet ve istismar günümüzde üzerine oldukça tartışılan ve gündemden düşmeyen bir sorun olmasına rağmen insanın kriminal tarihine baktığımızda köklerinin insanlık tarihinin derinliklerine kadar uzandığını görürüz. Aslında insan olarak türümüz var olduğu günden beri şiddet üreten bir canlıdır. Bu şiddete ne yazık ki yaygın olarak yakın ilişkilerde kurduğumuz ilişki örüntülerinde de gözlemleyebiliyoruz. Yakın ilişkilerde şiddet ve istismar var olan diğer şiddet olgularına benzer şekilde insanın fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olarak zarar görmesine neden olmaktadır. Ancak diğer şiddet olgularına kıyasla üzerinin daha sık örtülmesi ve daha büyük şiddet ve istismar durumlarından kaçınmak için mağdur edilenlerin sosyo-kültürel dinamiklerin de etkisiyle genellikle sessiz kalması gibi özellikleriyle diğer şiddet olgularından ayrışır. (Miller-Perrin vd., 2017, s. 42)

Yakın ilişkilerde şiddet ve istismar günümüze ait bir problem olmamasına rağmen şimdiye kadar sergilenen tüm çaba ve çalışmalara rağmen henüz istenen derecede önlenememiş durumda değildir. Problemin sadece hukuk sistemi içerisinde alınacak güvenlik önlemleri ile çözülmeyeceği ortadadır. Problemin çözümünde yakın ilişkilerde şiddet ve istismarın tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi, risk faktörlerinin saptanması ve yıkıcı sonuçlarına karşı toplumun tüm kesimlerinin bilinçlendirilmesi gerektiği çok açıktır.

Tüm insan ilişkileri belli bir düzeyde gerilim içermektedir. İlişkilerde bu gerilimin ortaya çıkışı ise her zaman en doğru şekilde olmayabilir. Birbirini en çok seven çiftler bile bazen sınırlarına hâkim olamazlar, kasten birbirlerini üzecek tepkiler verebilirler. Tartışırken bağırabilirler hatta fiziksel olarak zarar verebilirler. Bu davranışların ortaya çıkma nedenleri kısmen yakın ilişkilerin kendine has yapısından meydana gelir. Çünkü yakınlıkta bulunan insanlar birlikte daha çok vakit geçirirler. Bu durum şiddet ve istismar ihtimalini artırır. Ayrıca yakın ilişkiler yoğun duygusal etkileşimlere açıktır ve bu nedenle bir anda hızlıca dengesizleşebilirler. Yakın ilişkiler çoğu zaman güç farklılıklarını da beraberinde getirir. Yakın ilişkilerde mağdur olanlar genellikle fiziksel olarak daha zayıf olduğu için daha savunmasız konumdadır. Şiddet ve istismar söz konusu olduğunda kişilerarası ilişkiler genellikle kolaylıkla sonlandırılmaktadır. Ancak yakın partner şiddet ve istismarına uğrayan kişiler için ilişkilerini bitirebilmek her zaman çok kolay olmamaktadır. Yakın partner ilişkileri kimi zaman evlilik bağı ile korunur ve hukuksal boyutu bulunmaktadır. Kimi zaman da kültürel, ekonomik ve duygusal nedenlerle bireyin ilişkiyi sonlandırma iradesini zayıflayabilmektedir (Brinkerhoff ve Lupri, 1988).

Yakın partner şiddeti; mevcut eş, eski eş, romantik ilişki içerisinde bulunulan eski ya da mevcut erkek arkadaş/ kız arkadaş tarafından gerçekleştirilen ya da gerçekleştirilmekte tehdit edilen fiziksel, cinsel ve psikolojik istismar eylemlerini içermektedir (Saltzman vd., 2002). Yakın partner ilişkilerinden beklenen koşulsuz sevgi ve ait olma ihtiyacının aksine erkeklerin yaklaşık %8-12'sinin kadınların %12-25'inin senede en az bir defa fiziksel veya cinsel saldırıya uğradığı düşünülmektedir (Tjaden ve Thoennes, 2000). Üstelik bu oranların ölçme araçlarında yakın partner şiddetine ilişkin boyutların ve kapsamın daha geniş tutulmasıyla çok daha büyük rakamlara ulaşacağı açıktır (DeKeseredy ve Schwartz, 2011) Örneğin partner şiddetini ve istismarını ölçmek için geliştirilen birçok ölçme aracı, istismarcı kişilerin partnerlerinin ekonomik durumuna kasıtlı olarak zarar vermek için partnerlerini borçlandırmasını, bankalardan ödenmesi güç krediler çekmeye zorlanması ya da partnerinin maaşına el koyması gibi durumlar kapsam dışı kalabilmektedir.

Yakın partner şiddetinin, istismarcı bir partnerin sebep olabileceği basit yaralanmalardan ölüme kadar uzanabilen fiziksel hasarların yanı sıra gözlemi nispeten zor olan psikolojik, cinsel ve duygusal alanlarda doğrudan ve dolaylı çok çeşitli etkileri mevcuttur. Yakın partner şiddetine maruz kalmanın madde kullanımı, depresyon, kaygı, travma sonrası stres bozukluğu, intihar düşüncesi ve intihar girişimi gibi akıl ve ruh sağlığını etkileyen sorunlar (Carbone-Lopez vd., 2006; Chang vd., 2015; Lipsky vd., 2016) ile istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, menstrüal düzensizlik (Coker, 2007; Coker vd., 2011) gibi cinsel problemlere neden olabildiği değerlendirilmektedir. Ayrıca özellikle başta kadınlar olmak üzere yakın partner şiddetine maruz kalmanın bireylerin kalp hastalığı, şeker hastalığı ve yüksek kolesterol yaşama ihtimalini arttırdığı bulunmuştur (Black ve Breiding, 2008; Diaz-Olavarrieta vd., 2002; Lown ve Vega, 2001).

Üniversite öğrencilerinin içerisinde bulundukları yaşam dönemi aileden bağımsızlaştıkları ve daha fazla özgürlük alanı buldukları bir dönemdir. Üniversite yaşamı öğrencilere kendi yaşamlarını üzerinde çok daha fazla yargı ve seçimlerde bulunmalarını gerektiren bir çevreyi hazırlar. Bu dönemde üniversite öğrencileri karşı cinsle ve kendi hemcinsleriyle ilişkilerini geliştirirler. Genellikle aktif cinsel keşif içinde bulundukları bu dönem gelecekteki mesleki, kişisel ve sosyal yaşamlarına hazırlandıkları bir geçiş dönemidir. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmaya göre, erkek öğrenciler yakın arkadaşlarını önemli bir destek kaynağı olarak görüyor. Kız öğrencilerde de benzer şekilde yakın partnerleri destekleyici figürler arasında görmektedirler (Bouchey ve Furman, 2003). Ancak yakın ilişkilerde şiddet konusunda yapılan araştırmalar gösteriyor ki genellikle üniversite

eğitimine isabet eden, 18-29 yaş aralığındaki kadınlar yakın partner şiddetine en açık grup oldukları belirlenmiştir (Campbell vd., 2011). Bununla birlikte üniversite yılları aynı zamanda tüm cinsiyetlerden sayıları hiç de azınsanmayacak sayıda öğrencinin cinsel taciz, cinsel saldırı, ısrarlı takip ve flört şiddeti gibi kavramlarla tanıştığı üniversite öğrencilerinin yakın partner şiddet ve istismarına uğrayabildikleri bir dönemi de içerir.

2.1.2. Yakın Partner şiddet Türleri

Yakın partner şiddeti genellikle zihinlerde kadına yönelik fiziksel şiddetle ilişkilendirilmektedir. Bu durum halen ataerkil bakış ağısı ile hegomanik erkeklik anlayışının yansımaları olarak düşünöldüğünde sürpriz olmamaktadır (Connel, 1995; DeKeserdy ve Schawart, 2013). Hegomanik erkeklik, yakın ilişkilerin doğasına aykırı şekilde temelde erkeğin üstönlüğüne ve ayrıcalığına dayanan ön kabullerle oluşur. Hegomanik erkeklik kadın ve erkeği taban tabana zıt olarak değerlendirir. Bu bakış ağısı erkekleri daha aktif, mantıklı, baskın ve iktidar sahibi görürken kadınları ise aşırı duygusal, pasif ve kırılgan olarak belirtir. Bu bakış ağısı beraberinde cinsiyetçi hakaret ve söylemlerin doğmasına kadınların cinsel olarak nesneleştirilmesine ve geleneksel erkek egemen bir yapının toplum içerisinde sürdürölmesinde önemli bir etken olduğunu söylebiliriz (Brown vd., 2007; Gruber ve Fineran, 2016)

Derinlemesine incelendiğinde ise yakın partner şiddeti düşünöldüğünden çok daha katmanlı ve yalnızca fiziksel hasarlardan daha öte akıl ve ruh sağlığını doğrudan etkileyebilen toplumsal bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Yakın partner ilişkileri incelendiğinde şiddetin çift taraflı olabildiğini görmekteyiz. Yakın partner ilişkilerinin dinamik yapısı göz önünde bulundurulduğunda şiddet ve istismara uğrayan bir kişi kimi zaman kızgınlık ile misilleme yapmak için kimi zaman sadece kendini koruma maksadıyla ya da herhangi bir sebeple partnerine şiddet ve istismarda bulunduğunu görebilmekteyiz. Ayrıca yakın partner ilişkilerinde gözlenen bu karşılıklı durum Straus ve meslektaşları (1980) tarafından yapılan çalışmalara da yansımıştır. Yapılan çalışmalarda kadınların da erkekler kadar eşlerine yönelik vurma ve itme davranışı sergilediğini göstermiştir (Archer, 2000; Straus ve Gelles, 1986; Straus vd., 1980). Bu durum şiddet ve istismarın yalnızca kadınlara yönelik sergilenen bir problem davranış olmadığını ortaya koymaktadır. Elbette bu noktada cinsiyet bazında kadınların şiddet ve istismardan erkeklere göre genellikle daha yıkıcı sonuçlarla karşı karşıya kaldığını eklemeliyiz. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki kadınların erkeklere kıyasla yakın partnerleri tarafından öldürölme olasılıkları, cinsel istismara uğrama olasılıkları ve çoklu

istismar (polyvictimization) denenen bireyin yakın partner ilişkisinde en az iki istismar türünü yaşaması çok daha yüksektir (Hamberger ve Guse, 2002; Hamby, 2018)

2.1.2.1. Fiziksel Şiddet ve İstismar

Fiziksel şiddet yakın partner ilişkilerinde yaşanan şiddet ve istismar durumuyla özdeşleşmesi nedeniyle toplum tarafından en iyi bilinen yakın partner şiddeti türüdür. Şiddetin somut halidir. Bu nedenle yakın ilişkilerde şiddet konusunda yapılan araştırmaların odak noktası genellikle fiziksel şiddet olmuştur (Gündüz ve Gökçakan 2004). Özellikle ilk dönem yakın partner şiddeti konulu çalışmaların çıkış kaynağı evliliğinde fiziksel şiddet gören kadınlar olmuştur. Bu durumun yansımaları başta sağlık kuruluşları olmak üzere devlet kurumları ve güvenlik sisteminde gözlemlenebilmektedir.

Fiziksel şiddet bireyin yakın partneri konumundaki kişi tarafından beden bütünlüğüne karşı fiziksel acı ve hasar verme niyetle fiziksel gücün kullanımını içeren her türlü eylemi içerir. Bunlar genel olarak dövmek, zarar vermek için herhangi bir şey fırlatmak, boyun sıkmak, sarsmak, saçını çekmek ya da kesici delici ve yakıcı cisimler ile hasar verme şeklinde görülen eylemlerdir (Ali vd., 2016). Bu eylemler bireyde basit yaralanmalardan doku ve organ kaybı oluşturan ciddi sakatlıklara hatta ölümlere kadar uzanan zararlar verebilmektedir (Saltzman vd., 2002).

Yakın partnere karşı fiziksel güç kullanmada kadın ve erkeklerin güdülenmeleri genellikle ayrışmaktadır. Kadınlar kendilerini, çocuklarını veya bir yakınını korumak ya da uğradıkları fiziksel şiddete karşı misilleme yaparken erkekler genellikle partnerleri üzerindeki sarsılan güç ve otoriteyi tekrar sağlamak için fiziksel şiddet ve istismar uygulamaktadır (Rajan ve McCloskey, 2007). Türkiyede kadın üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada Tuz vd., (2015) kadın öğrencilerin %9.8'inin fiziksel şiddete maruz kaldığını belirlemiştir. Çetin-Dağlı (2009) ise üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada son bir yıl içerisinde fiziksel şiddete uğrayan kadın öğrencileri %50, erkek öğrencilerin %38.8 oranında olduğunu bulmuştur. Kadın üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalar gösteriyor ki kadınlar yakın partner ilişkilerinde fiziksel şiddeti daha az kullanıp daha fazla fiziksel şiddete uğramaktadırlar. Yakın partnerine şiddet uygulayan kadınlar genellikle fiziksel şiddet yerine psikolojik/duygusal şiddet uygulamaktadır (Çetin-Dağlı, 2009; Hatipoğlu, 2010)

2.1.2.2. Psikolojik/Duygusal Şiddet ve İstismar

Psikolojik/duygusal şiddet yakın partner ilişkilerinde yer alan çiftlerden birinin diğerine uyguladığı davranışlarla maruz kalan kişide korku, stres, düşük benlik algısı, güvensizlik ve benzeri etkiler oluşturan bireyin psikolojik iyi oluş halini etkileyen ileri boyutlarda psikolojik bozuklukların ortaya çıkışına sebep olan fiziksel şiddet içermeyen davranışları kapsar (Fidan ve Yeşil, 2018; Kalkan, 2008; O’Leary ve Maiuro 2001). Psikolojik/duygusal şiddet içeren yakın partner ilişkilerinde; tehdit, aşağılama, duygusal tepkide veya geri bildirimde bulunmama, ihmal etme, yıldırma, izole etme, aldatma, suçluluk hissi oluşturma, kendi çıkarına kullanma, sevgi ve dikkat göstermeme, fiziksel veya duygusal olarak terk etmekle korkutma, kasten kıskançlığı kışkırtma şeklinde davranışlar görülebilmektedir (Follingstad, 2011; Mouradian, 2000). Bu davranışların genel amacı partnere karşı kontrol sağlamak ve yakın partnere karşı zihinsel ve duygusal zarar vermek olarak açıklanabilir.

Yakın partner ilişkisinde, psikolojik/duygusal şiddet en az diğer tüm şiddet türleri (fiziksel ve cinsel şiddet) kadar yıkıcı ve olumsuz gelişimsel etkileri bulunmaktadır. Etkileri küçümsenmesine rağmen kişinin ruh dünyasına ağır yaralar açabilmektedir (Güler vd., 2005). Buna rağmen diğer şiddet türlerinde oluşan farkındalık düzeyine psikolojik/duygusal şiddet ve istismar konusunda henüz ulaşamaması nedeniyle psikolojik/duygusal şiddet ve istismar davranışları ilişki içerisinde normalleştirilmekte veya sevgi davranışlarıyla karıştırılabilmektedir (Toplu-Demirtaş, 2015).

Psikolojik/duygusal şiddetin, birey tarafından ilişkiler içerisinde tespitinin yapılamaması veya normalleştirilmesi bireyin diğer şiddet türlerine maruz kalma ihtimalini arttırmaktadır (Karaboğa, 2013). Psikolojik/duygusal şiddet diğer şiddet türlerinin öncülü konumundadır (Frieze, 2000). Öncesinde psikolojik/duygusal istismar olmadan ortaya çıkan fiziksel şiddet durumlarına nadiren rastlanması bu durumu örneklendirebilir (Babcock vd., 2008) Diğer şiddet türlerine uğramadan yalnızca psikolojik şiddete maruz kalan kişilerin %12-30 aralığında olduğu saptanmaktadır (Coker vd., 2002; Yoshihama vd., 2009). Ayrıca diğer şiddet türleri ile kıyaslandığında yakın partner ilişkilerinde daha sık görülmektedir (Açıkgöz vd., 2018; Coker vd., 2014; Foshee vd., 2009)

2.1.2.3. Cinsel Şiddet ve İstismar

Yakın ilişkilerde şiddet ve istismar, kişinin rızasının olmadığı veya çeşitli sebeplerle rızasını kullanamayacağı (alkol, ilaç ve madde kullanımı vb) durumlarda yakın partneri tarafından kişiye yöneltilen istenmeyen her türlü sözlü, sözsüz veya fiziksel cinsel içerikli davranışlar olarak değerlendirilir. Bu davranışlar reddedilmesine rağmen ısrarla yapılan cinsel teklifler, görülmek istenmeyen cinsel içerikli görseller göstermek, istenilmeyen yöntemlerle cinsel ilişkiye girmeye zorlamak, cinsel organlara zarar vermek, doğum kontrolü uygulamamaya zorlamak, partnerin hakkında cinsel söylentiler çıkartmak ve bilerek cinsel hastalık bulaştırmak gibi çok çeşitli ve istenmeyen davranışları kapsar (Adak, 2012; Gruber ve Fineran, 2007; Ewoldt vd., 2000)

Yakın partner tarafından maruz bırakılan cinsel şiddet ve istismarın bireylerde en sık ortaya çıkardığı cinsel sağlık sorunlarının tespit edildiği bir gözden geçirme çalışmasında, bireyin cinsel sağlığını bozan sorunlar olarak istemli düşük, planlanmamış gebelik, cinsel işlev bozuklukları ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar en sık bildirilen cinsel sağlık sorunları olarak bildirilmiştir (Coker, 2007). Yakın ilişkide partneri tarafından cinsel şiddete uğrayan kişilerde ruh sağlığından en sık gözlenen bozukluklar olarak kendine zarar verme, intihar düşüncesi, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, anksiyete ve insomnia olarak bulunmuştur (Dillon vd., 2013)

Dünya Sağlık Örgütü, yaptığı bir çalışmada bireylerin yakın partner ilişkisi içerisinde oldukları bir partner tarafından yaşamlarının herhangi bir döneminde cinsel şiddet görme oranlarının %6 ile %59 arasında değiştiğini açıklamıştır (WHO, 2012). Kadınların yakın partner ilişkilerinde cinsel şiddet ve istismar görme ihtimalleri erkeklere göre önemli ölçüde daha olasıdır (Molidar vd., 2000; Swahn vd., 2008). Amerika’da yapılan bir çalışmada kadın üniversite öğrencilerinin %20 oranında cinsel tacize uğradığı bulunmuştur (Krebs vd., 2007).

Alanyazında saptanan yüksek oranlara rağmen cinsel şiddet ve istismar polise bildirilme olasılığı diğer şiddet suçlarına kıyasla daha düşüktür. (Fisher vd., 2003). Örneklendirmek gerekirse Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan bir çalışmada cinsel saldırıların yalnızca %33’ü polise bildirilmektedir (Truman ve Langton, 2015). Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise cinsel istismara uğrayanların sadece %15’inin bildirimde bulunduğu görülmektedir (Uçar, 2014).

Cinsel şiddet ve istismara uğrayan ergen ve genç yetişkin bireylerin yakın çevrelerine ya da resmi yardım sağlayıcılara bu konuda başvurmamasında cinselliğin toplum içerisinde

mahrem bir alan olarak kabul edilmesi etkilidir (Adak, 2012:178-184). Pek çok kişinin, cinsel şiddet ve istismara uğradığında diğer insanlarla durumu paylaşmakta tereddüt etmesinde gizlilik endişesi yaşaması ve mahrem kabul edilen bir konuda konuşmakta utanç duyması etkilidir (Sabina ve Ho, 2014). Bu nedenlerden dolayı pek çok kişi herhangi bir şekilde damgalanmamak ve suçlanmamak için yaşananları gizleme eğilimindedir. (Ocampo vd., 2007). Zihinlerde yerleşik olan bu inanışlardan dolayı çoğu birey sorunlarını destek almadan kendi başlarına çözmeye çalışmaktadır. Bunlara ek olarak, ebeveynleri arasındaki yakın partner şiddetine tanıklık eden kişilerin cinsel istismara uğrama riskleri önemli ölçüde artmaktadır. Yapılan bir çalışmada cinsel tacize uğradığını belirten öğrencilerin %42,2'si, cinsel tacizde bulunduğunu belirten öğrencilerin ise %13'ü evde yakın partner şiddetine tanıklık ettiklerini bildirmişlerdir (Clear vd., 2014). Bu oranlar yakın partner şiddetine maruz kalmanın ötesinde tanıklık etmenin bile yakın ilişkilerde cinsel şiddet ve istismara uğramada ne kadar önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar/Şema Terapi: Kavramsal Model

2.2.1. Şema Kavramı

Psikoloji literatüründe önemli bir kullanım alanı olan şema kavramı, en yalın biçimiyle bireyin dış dünya ile kurduğu ilişkide yaşanan durumları anlamlandırma ve yorumlama sürecinde bireyin kullandığı bilişsel kalıp yargılardır (Beck 1976). Bilişsel davranışçı terapist Aaron Beck'in ilk dönem yazılarında kullanıldığı görülen şema kavramı bireyin erken dönem yaşantıları ile birlikte oluştuğu düşünülür. Bu kararlı zihinsel yapılar bireyin dış dünyayı yorumlamasını kolaylaştıran ve bilişsel bilgi işleme hızını arttıran bilişsel örüntülerdir. Birey çevreden aldığı her türlü uyarıyı şemaları aracılığı ile değerlendirmektedir. Ancak bireyin zihinsel yapısında yer edinen şemalar bireyin çevresiyle kurduğu ilişkide bireyin yaşamına pozitif, zenginleştirici ve uyumlu bir etki sunabileceği gibi bireyin yaşamına olumsuz etkiler de getirebilir. Bu ayrıma göre şemaları olumsuz veya olumlu şemalar olarak değerlendirmemiz mümkündür (Beck, 1967; Rafaeli vd., 2011)

2.2.2. Young'ın Şema Tanımı

Şemalar bireyin anlamlandırma ve yorumlama sürecinde sahip olduğu anahtar rol sebebiyle bireyin yaşamında önemli bir belirleyicidir. Çünkü şemalar çevreden gelen bilgiyi anlamlandırmada üstlendikleri rol nedeniyle bireyin yaşam boyu geliştirdiği duygu düşünce ve davranışları ile diğer insanlarla olan ilişkilerini temel belirleyicilerindendir. Şemalar duygu

düşünce ve davranış bağlantısında önemli bir yere sahiptirler. Bu bağlamda, şema terapi modeli esas itibarıyla bireyin çevresiyle kurduğu ilişkide bozucu, yıkıcı etkisi olan “olumsuz şemalar”a odaklanır. Şema terapi içerisinde, “erken dönem uyumsuz şemalar” olarak ele alınan bu olumsuz şemalar bireyin yaşamında sorunlar yaşamasına hatta bireyde çeşitli ruhsal problemlerin oluşmasına neden olmaktadır. Şema terapisinin yaratıcıları olan Young vd. (2003), "erken dönem uyumsuz şemalar" terimini, bireylerin erken dönem yaşamlarında kendileriyle ve başkalarıyla olan ilişkilerinde yaşadıkları genel, kararlı, yaygın tema veya örüntüler olarak tanımladılar.

2.2.3. Şema Terapi Modeli

Psikososyal bir varlık olan insanın yaşamını süresince kendisi ve çevresiyle kurduğu ilişkiler, psikoloji biliminin temel araştırma sahasını oluşturur. Modern psikolojinin doğuşu ve gelişimiyle birlikte bireyin zihinsel süreçleri ve gözlenebilir davranışları üzerine yapılan çalışmalar birçok kuramın ve terapi modelinin doğuşuna kaynaklık etmiştir. Amacı insan davranışlarını tanımlamak, açıklamak, tanımlamak, öngörmek ve mümkünse etkilemek olan modern psikolojinin gelişimine, Psikanalitik Yaklaşım, Adleryan Yaklaşım, Davranışçı Yaklaşım, Bilişsel Yaklaşım, Varoluşçu Yaklaşım gibi birçok psikolojik yaklaşım türü katkıda bulunmuştur.

Temelini bilişsel-davranışçı kuramdan alan, bilim insanı Jeffrey E. Young tarafından geliştirilen Şema terapi modeli, bireyin bağlanma figürleriyle erken dönem yaşantıları sonucunda birtakım şemalar oluşturduğu fikrine dayanır (Soygüt vd., 2009). Bu yaklaşıma göre birey gelişiminin başlangıcından itibaren özellikle bakım verenleriyle ve çevresiyle ilişki kurduğunda psikolojik ihtiyaç ve beklentilerinin doyurulmasını beklemektedir. Ancak bu durumun gerçekleşmemesi sonucu birey zamanla çevresiyle ilişkilerinde sorunlar yaratacak, bazı psikotik rahatsızlıklara zemin oluşturacak “erken dönem uyumsuz şemalar”ın oluşmasına neden olabilmektedir. Erken dönem uyumsuz şemalar; anı, duygu, biliş ve bedensel duyuları kapsayan, kökenini yaşamın erken dönemlerinden alan, kişinin artan yaşam deneyimleriyle karmaşıklaşan işlevsiz, genel, kararlı tema ve örüntülerdir (Young vd., 2003).

Şema terapi, Bowlby'nin (1969) ortaya attığı bağlanma kavramıyla doğrudan ilişkilidir. Her iki kavram da bireyin dünyayı anlamlandırma sürecinde, kişiler arası ilişkilerden çıkarılan sonuçların yaşamın ileriki evrelerinde temel referans noktalarını oluşturduğu savına dayanır.

İnsanlar bazı temel duygusal ihtiyaçlarla dünyaya gelir. Birey dünya ile temas ettiği andan itibaren doğuştan getirdiği mizaç özellikleri ve kendisine bakım veren ebeveynleri etkileşime girer. Bu etkileşimde birey temel olarak emniyette olmayı, fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını ve sevgi görmeyi bekler. Bebek bakım veren ebeveynlerinin ilgi ve şefkati doğrultusunda, iyi bakıldığını, sevgi ve değer gördüğünü, herhangi bir fiziksel veya psikolojik şiddete uğramayacağından emin olduğundan kendini değer verilen, sevilen bir canlı olarak görür. Aile içerisinde duygularının kabul edildiğini, gösterdiği tepkilere karşı onaylayıcı ve destekleyici bir davranış göreceği bilincindedir. Böyle bebekler güvenli şekilde bağlanmışlardır (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

Bu bağlanma şekli sayesinde zihinlerinde olumlu şemalar oluşmuştur. Bebek büyüdükçe ailesiyle oluşan etkileşiminden doğan şemaları genişleyen bir çember gibi diğer insanlarla olan etkileşimine de yansıtma eğilimindedir. Bireyin olumlu şemalar ile hayatını şekillendirebilmesi için temel psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bahsedilen bu temel ihtiyaçları, Young temel duygusal ihtiyaçların yeterli miktarda doyurulmasının çocuğun gelişiminde belirleyici bir faktör olduğunu belirtirken bebek bakımında; güvenli bağlanma, gerçekçi sınırlar, kabul ve bakım, duygu ve ihtiyaçları özgürce ifade edebilme gibi temel başlıklara vurgu yapar. Ayrıca şema gelişiminde çocuğun kendiliğinden doğal davranışlar sergileyebilmesi ve oyunun büyük önemi olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte bireyin özerklik sahibi olması, yeterlilik ve kimlik algısını oluşturabilmesi için ebeveynleri doğru şekilde desteklenmesi ve yönlendirilmesini de önemlidir. Bu temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması yanında bireyin ve travmatik yaşam olaylarından uzak tutulması da ayrıca önemlidir. Çünkü travmatik bir yaşam deneyimi oldukça sarsıcı ve bireyin var olan şemalarını altüst etme niteliğine sahip olduğu için bireyin psikolojik ihtiyaçları karşılanmasına rağmen taciz, şiddet, istismar gibi travmatik bir yaşam deneyimi olumsuz şemalar oluşturmaya neden olabilir (Young vd., 2003)

Temelini bilişsel kuramdan almasına ve bilişsel kuramın ilke tekniklerini kullanmasına rağmen Şema Terapi modeli psikanalitik ve yaşantısal teknikleri bilişsel davranışçı tekniklerle birleştirmiş ve tespit ettiği erken dönem uyumsuz şemalarla savaşabilmek için farklı yaklaşımların tekniklerini sistematik bir biçimde kullanmıştır.

2.2.4 Şema Alanları ve Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Erken dönem uyumsuz şemalar, şema terapi modeli içerisinde beş temel alana bağlı olarak değerlendirilir. Bu şema alanları ve erken dönem uyum bozucu şemalar şekil 11'de gösterilmektedir.

Şekil 11

Şema Alanları ve Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Şema Alanları	Erken Dönem Uyumsuz Şemalar
Ayrılma ve Reddedilme	Terk Edilme/İstikrarsızlık Kuşkuculuk/Suistimal Edilme Duygusal Yoksunluk Kusurluluk/Utanç Sosyal İzalasyon/Yabancılaşma
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	Bağımlılık/Yetersizlik Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanaksızlık Yapışık/Gelişmemiş Benlik Başarısızlık
Zedelenmiş Sınırlar	Hak Görme/Büyüklenmecilik Yetersiz Özdenetim/Özdisiplin
Başkalarına Yönelimlilik	Boyun Eğicilik Kendini Feda Etme Onay Arayıcılık
Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama	Olumsuzluk/Karamsarlık Duygusal Baskılama/Ketleme Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik Cezalandırıcılık/Acımasızlık

Kaynak: Young vd., 2003

Bahsedilen bu şemalar bebeklik ve çocukluktan itibaren oluşmalarına rağmen psikanalitik terapinin varsayımlarından biri olan çocukluk acılarının tekrarlandığı savını destekler niteliktedir. Mesela alkolik bir babanın kızı yine alkolik bir bireyle evlenmesi ya da

istismara uğramış birinin ya başkalarını istismar etmesi ya da fahişe olması buna örnek verilebilir. Bu tekrarlayan yaşam örüntülerine Freud “tekrarlanma zorlantısı” adını vermiştir (Freud, 2009). Şema terapi bu zarar verici ve yıkıcı örüntülerin yetişkin olunmasına rağmen tekrarlamasını şemaların birey için tanıdık olmasına bağlar. Şemalar bireye öngörü ve rahatlık sağlamasının yanında kontrol hissini de sağlar. Böylece birey kim olduğu, dünyanın nasıl bir yer olduğu güveniyle hareket edebilir. Ancak zarar verici bile olsa bu şemalardan vazgeçmek bireyi belirsiz, güvensiz bir ortama terk ettiği için mümkün değildir. Şema terapi kullandığı bilişsel, dinamik, davranışsal, kişilerarası ve yaşamsal teknikler ile bireyin erken dönem uyumsuz şemalarını ve erken dönem uyumsuz şemalarıyla baş etme yöntemlerini değiştirmeyi hedeflemektedir (Young vd., 2003)

Birey var olan şemaların yıkıcı, zorlayıcı sonuçlarından kurtulmak için 3 farklı yöntemi kullanmaktadır. Bu yöntemlerin ortak özelliği sağlıklı olsa da şemayla yaşamı sürdürebilmeyi sağlayabilmedir. Bu yöntemler teslim olma, kaçınma ve aşırı telafidir. Her birey şemaları ile farklı yollarla mücadele eder. Bu durum, aynı ortamda büyütülmüş çocukların farklı tepkiler göstermesinin nedenini açıklayabilir. Örneğin şiddet gösteren bir ebeveynle yaşamış iki kardeşten biri farklı tepkiler verebilir. Bir tanesi pasif, sinmiş ve korkmuş olabilir. Büründüğü kurban rolünü yetişkinlikte de sergileyebilir. Diğeri isyankâr, otorite tanımaz biri olup evi terk edebilir. Bu farkı bireyin mizacı ve şemayla başa çıkmadaki farklılıkları belirler.

Şemamıza teslim olduğumuzda, olayları şemamızla uyumlu olacak şekilde çarpıtırız. Şemamızın devamlılığını sağlayacak kararlar alırız. Örneklendirmek gerekirse, kusurlu olduğunu ve diğer insanlardan daha aşağıda olduğunu düşünen ve sürekli kendini eleştiren bir birey yakın ilişkilerinde ya da sosyal ilişkilerinde kendini sürekli eleştiren insanlarla beraber olması kendine olumlu sözler söyleyen insanlara inanmaması ya da söylenenleri küçümsemesi bu durumu yansıtmaktadır. Şemasından kaçınan bir insan ise kendini dayanaksız ve duyarlı hissettiği alanlardan uzaklaşır ve şemasının beraberinden getirdiği hislerden kaçınmaya çalışır. Mesela başarısızlık şeması olan bir kişi kariyer fırsatlarından, işten, okulla ilgili işlerden uzak durabilir. Bu kişiler kısa vadede sıkıntı çekmemelerine rağmen uzun vadede kaçındıkları konunun olumsuz sonuçlarını yaşayacaklardır. Şeması ile aşırı telafi yöntemiyle başa çıkmaya çalışan kişiler ise genellikle yetersizlik hisleriyle diğer kişilerden alkış alacakları şekilde davranışlar geliştirirler. Diğer insanların gözündeki konumları ile aslında içten içe hissettikleri yetersizlik hislerini kapamaya çalışırlar. Bu kişiler mükemmel

görünmeye o kadar kendilerini adarlar ki sürekli üstün, özel ve mükemmel bir kişiymiş gibi hareket ederler (Young vd., 2003).

2.2.4.1. Ayrılma ve Reddedilme Alanı

Bebek ya da bir çocuk için güvende hissetmesi çok önemlidir. Yaşamın ilerleyen evrelerinde bir çocuğun iyi uyum gösteren bir birey olabilmesi için kendini güvende hissetmesi temel ve kesinlikle çok önemli bir temadır. Bu temel alanın gelişimi diğer şema alanlarının oluşmasında da kritik bir önemi vardır. Ayrılma ve dışlanma/reddedilme alanı bireyin çocukluk dönemi duygusal ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması ile doğrudan bağlantılıdır. Temel güvenlik alanı da diyebileceğimiz bu şema alanı ailenin çocuğa nasıl davrandığı ile ilgilidir. Aile ortamı içerisinde çocuğun duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanacağı inancıyla birlikte herhangi bir istismara ve zarar verici bir davranışa maruz kalmayacağı güveni vardır. Bağlanmanın güvenli olduğu bu ortamlarda çocuklar için ebeveynin davranışları sağlıklı ve öngörülebilirdir. Bu şema alanında sorun yaşayan bireyler ise güven, kabul, bakım, sevgi gibi temel güvenlik alanını oluşturan psikolojik ihtiyaçlara ulaşamayacağı algısına sahiptir. Bu kişilerin genellikle çocukluk travmaları vardır. Çocukken şiddete, ihmale, istismar ve tacize maruz kalmış olabilirler. Çocukluk çevreleri genellikle akranları tarafından reddedilme, aile içinde sınırların olmaması, anne ve baba arasında tercih yapmak zorunda bırakılma, aşırı koruyucu anne baba tutumu ve madde kullanan aile üyeleri yıkıcı erken dönem çevre örnekleri daha sık bulunabilir (Young vd., 2003).

Bu şema alanı beş erken dönem uyumsuz şema boyutu içermektedir.

1) Terk Edilme ve İstikrarsızlık: Bu şemaya sahip kişiler birinin kendilerini gerçekten sevmeyeceğini ve ilişkilerinde duygusal ihtiyaçlarının güvenilir ve istikrarlı olarak karşılanmayacağına dair temel bir inancı taşır. Terk edilme istikrarsızlık şeması, kişinin çocukluğunda bakım verenleri ile olan ilişkisinde duygusal anlamda yaşadığı güven problemlerine dayanır. İstikrarsız, güvensiz bir ortamda yaşayan bireyler her an kötü bir durum karşısında yalnız kalacaklarını hissederler. Bu kişiler genellikle tutarsız anne baba tutumlarına ya da ihmale maruz kalmışlardır. Bu kişiler herhangi bir kişiyle ilişki kurarken ailesiyle kurduğu ilk ve temel bağlanmanın getirdiği güvensizliğin hissiyle davranışlarını şekillendirirler. Yetişkinliklerinde uzun süreli ilişkilerden kaçınabilirler, bir sıcak bir soğuk davranan kişilerin etki alanına daha kolay girebilirler. Bu şemaya sahip kişiler yakın oldukları kişilere karşı olan kaybetmenin getirdiği duyguyu felaketleştirirler. Kaybetmeye karşı aşırı duyarlılıkları vardır. Bağlanmayan, tutarsız veya kararsız kişilere karşı büyük çekim

hissederler. Ancak bu tip kişileri çekici bulmalarına rağmen ilişkilerinin devam etmeyeceğini ve terk edileceklerini düşünürler. Bu durumun oluşmaması için aşırı yapışık kıskanç ve ilişki içindeki olumsuz duygulara aşırı tepkiler verirler (Young vd., 2003).

2) Kuşkuculuk ve Suistimal Edilme: Bu şemaya sahip kişiler diğer insanların kendilerine bilinçli olarak zarar verdiklerini bir şekilde kullanıldıklarını ve istismar edildikleri düşünürler. Bu şemanın kökeni bireyin ailesi ya da çevresi tarafından psikolojik ya da fiziksel şiddet görme, ağır bir biçimde cezalandırılma, cinsel istismar gibi travmatik yaşam olaylarıdır. Bu kişiler ebeveynlerine karşı güven duygusu geliştirememişlerdir. Çevrelerinden her an bir zarar görebileceklerini düşündükleri için tetikte beklemektedirler. Bireyler şemaları ile farklı şekilde başa çıkabilirler. Örneğin çocukluğunda komşusu tarafından tacize uğramış bir birey şemasından kaçınmak için yetişkinliğinde hiçbir şekilde romantik ilişkiye girmeyebilir ya da aşırı cinsel ilişkiye girme gibi bir yol seçebilir. Bu şemaya sahip olan kişiler somut verilere sahip olmasa bile genellikle insanların kendilerinden faydalandığını düşünürler. Buna rağmen diğer kişilerin somut olarak kötü davranmalarına da izin verebilirler. Çünkü ya korkarlar ya da bunu hak ettiğini düşünürler. Kimi zaman ise kişilere saldırmakta acele ederler çünkü zarar görecektiklerini düşünürler (Young vd., 2003).

3) Duygusal Yoksunluk: Bu şema yaşamın çok erken dönemlerine hatta kelimelerin öğrenilmesinden daha öncesine kadar uzanan bir kökene sahip olabilir. Bu şema sonucu birey devamlı olarak yalnız kalacağını, içinde boşluk duygusu ile yaşayacağını ve diğer insanların kendisini anlamayacağı gibi inançlar geliştirir. Duygusal yoksunluk şeması geliştiren çocuğun yaşam öyküsünde bakım empati ve korunma ihtiyaçlarının doğru ve yeterli miktarda karşılanmadığı görülür. Bu kişiler genellikle soğuk ve sevgi vermeyen bir anneye sahiptir. Anne çocuğa yeterli ilgi ve zamanı vermez. Bu nedenle çocuğun sevildiğine ve değer verildiğine dair bir algısı yoktur. Çocukla gerçek bir bağ kurulamadığı için çocuğun ihtiyaçları ve dünyası anlaşılamazdır. Bazı anne figürleri, çocuğunu kendi ihtiyaçları olan bağımsız bir birey olarak görmek yerine bir uzantısı olarak görürler. Buna bağlı olarak kişiler, yetişkinliklerinde kurdukları ilişkide bu eksikliği telafi etmek için çok fedakâr davranabilir. Mesela meslek seçiminde hizmet veren bir mesleği seçebilirler. Romantik ilişkilerinde ise çocukluğunda karşılaştığı anne baba modeline uygun olarak ve soğuk duygusal ihtiyaçlarını karşılamayan kişilerle ilişki kurma eğiliminde olabilirler. Romantik ilişkilerinde eşlerine ihtiyaçlarını söylemedikleri ve sonrasında ihtiyaçları karşılanmadığı için hayal kırıklığı yaşayabilirler. Bazen tam tersi bir tavırla ulaşılmaz ve uzak bir hale gelebilirler. Bu şemaya sahip bazı kişiler ise aşırı telafi etme yoluna giderler. Bu kişiler romantik ilişkilerinde karşıt

saldırıya geçer; ilgi isteyen saldırgan bir hale gelerek duygusal yoksunluklarını telafi etmeye çalışırlar. Bu kişiler ilişkilerinde ne kadar ilgi aldığı fark etmeksizin ihtiyaçlarının karşılanmadığını hep hissederler. Bu yüzden ilişkilerinde öfkeli ve suçlayıcı olabilirler (Young vd., 2003).

4) Kusurluluk ve Utanç: Kusurluluk şemasına sahip kişiler kendilerini içten içe kusurlu ve eksik gördükleri için olumsuz bir benlik algısına sahiptirler. Bu kişiler kendi düşünce duygu eğilimlerini açıkça ortaya koymada güçlük çekerler. Bunun aksine davranışları durumunda kendilerindeki eksikliklerin fark edileceğini ve reddedileceklerini inanırlar. Bu kişiler diğer insanlarla beraber oldukları sosyal alanlarda diğer kişilerin kendilerine yönelik düşüncelerine karşı çok hassastırlar. Bu şema biçiminin gelişiminde çoğu zaman eleştirel ya da reddedici anne baba tutumları etkilidir. Kusurluluk şeması kişiyi romantik ilişkilerinde aşırı kırılgan olmalarına neden olur. Bu kişiler duydukları utanç duygusunun ortaya çıkmaması için elinden geleni yaparlar. Bu şemaya sahip kişiler karşıt saldırı olarak kendi kırılganlıklarını gizlemek ve eleştirilmemek için üstün ve özel bir kişi gibi hareket etme eğilimindedir. Romantik ilişkilerinde kısa yoğun veya aynı anda birkaç ilişki yaşamaya eğilimli olabilirler. Kendilerine ulaşılmaz ve ilgisiz kişileri seçerler. İlişkilerinde derinlemesine incelenmekten uzak durmak ister bu şemaya sahip kişiler. Bazen de bu kişiler yakınlıktan kaçınmak için yakınlık istemeyen kişilerle ilişki yürütebilirler. Birliktedirler ancak gerçekten yakın değildirler sadece paralel bir hayat sürdürürler (Young vd., 2003).

5) Sosyal İzolasyon ve Yabancılaşma: Sosyal izolasyon şemasına sahip kişiler çevresiyle kurdukları duygusal bağlarda kendilerini diğer insanlardan izole edilmiş hissederler. Bunun temelinde ise kendilerini kişi ve gruplarla bağlantısız ve kendilerini diğerlerinden farklı hissetmeleri duygusu vardır. Bu kişiler çevrelerin hep belli bir mesafede tutma gayretindedir. Sosyal ilişkilerinde kendilerini yakın hissettikleri bir figür genellikle yoktur. Hissettikleri birincil duygu yalnızlıktır. Sosyal ortamlara girmekte sorun yaşarlar çünkü kendilerini ortamdaki insanlardan ya daha aşağıda hissederler. Sosyal becerilerine güvenmezler ve insanların gözünde küçük düşeceğini düşünürler. Bu şemaya sahip bazı kişiler ise sosyal açıdan kendilerine güvenmelerine rağmen kendilerini bulundukları ortama ait hissetmezler. Kendilerini yabancı gibi hissederler. Bunun sonucunda çevreye uyum sağlayamadığı için mutsuz hissederler. Bu şemanın oluşumunda bireyin ailesinin sahip olduğu ırk, köken, din, sosyal statü, eğitim seviyesi gibi özellikler yanında bireyin sahip olduğu fiziksel, zihinsel ve sosyal özellikler etkili olabilir. Örneğin asker çocukları gibi bir yere ait hissedecek kadar uzun süre bir yerde kalmayan aileler veya özel yetenekli olduğu için arkadaş

grubuyla oynamak yerine sürekli kitap okumak veya müzikle ilgilenmek gibi aktiviteleri seçen çocuklar. Bunun gibi nedenler sonucunda bu çocuklar farklı veya istenmeyen bir çocuk olarak akran gruplarından dışlanan, dalga geçilen, küçük düşürülen kişiler olabilmektedir. Aşırı yalnız ve izole bir hayat yaşadıkları için tek başına yapılan alanlarda bu kişiler uzmanlık elde edebilirler (Young vd., 2003).

2.2.4.2. Zedelenmiş Performans ve Özerklik Alanı

Bu alan ebeveynimizden ayrılıp kendimize has bağımsız bir yaşam sürdürebilmemizle ilgilidir. Bireyin kendi özgün amaç ve değerleri doğrultusunda ebeveynlerinin güdümünde olmadan yaşamını ve kimliğini oluşturmak, özerklik becerisinin gelişimi ve yetişkinlik dönemindeki hayat doyumuyla doğrudan bağlantılıdır.

Aşırı korumacı ebeveynlerin varlığı çocuğun bağımlı bir kişilik oluşturması için zemin hazırlar. Çünkü genellikle aşırı korumacı ebeveynler çocuğun bağımlı davranışlarını pekiştirirken, kendilerinden bağımsız davranışlarını engelleme eğilimi gösterirler. Bu nedenle çocuk kendini özgür hissetmez ve kendi kendine yetebilmenin hazzını yaşayamaz. Bu kişiler, yaşam sorumlulukları yerine getirmede problem yaşarlar. Herhangi bir yeni durum veya rol bu kişiler için stres kaynağıdır. Problemlerini çözerken yönlendirmeye büyük ihtiyaç duyarlar çünkü kendilerine ait yargı ve kararlarına güvençleri yeterli değildir. Yeterli özerkliği geliştiremeyen bireyler aşırı koruyucu anne baba figürünü dolduracak bir eş ya da bir otorite figürü arama eğilimindedir (Young vd., 2003).

Aşırı korumacı ebeveynlerin aksine yeterince korumacı olmayan ebeveynlerin tutum ve davranışları da bağımlılık şemasını oluşturabilir. Çünkü bir çocuğun kendi gelişim döneminin özelliklerinden daha üst düzey davranışlar sergilemesini beklemek çocuğun korunma, destek görme ve bağımlı olma gibi duygusal ihtiyaçlarını ihmal edebilir. Bu durum bağımlılık şeması geliştirebilir. Yeterince ailesi tarafından korumayan çocuklar tam olarak çocukluklarını yaşayamadan kendilerini olgunlaşmış gibi hissederler. Çocukluklarına dair derin bir özlem çekebilirler.

Zedelenmiş özerklik ve performans alanı dört erken dönem uyumsuz şema boyutu içermektedir.

1) Bağımlılık ve Yetersizlik: Bağımlılık ve yetersizlik şemasına sahip bireyler genellikle aşırı koruyucu ya da çocuklarını yeterince koruyamamış ailelerde yetişmişlerdir. Bir bireyin sağlıklı bir özerklik geliştirip bağımlılık ilişkisinden kopması için çocukluğunda

ihtiyaçlarının güzelce sağlanması gerekmektedir. Bu durum çocuğun kendini aile içerisinde güvenli bir alanda olduğu hissini yaşatır. Bu durum sağlandıktan sonra ailenin zaman içerisinde bireyin özerkliği teşvik etmesi ve desteklemesi gerekir. Bu aşamaların sağlıklı bir biçimde işlemediği durumda bireyler biri olmaksızın günlük aktivitelerini gerçekleştirmekte zorlanacaklarını dşnrlr. Çünkü bu bireyler tamamen güvenli ve gerçek hayatla bağdaşmayan suni bir ortamda yetiştirilmiştir. Bu ortamı oluşturan aile üyelerinin yönlendirme ve rehberliği olmadığında afallarlar. Kendilerine bakacaklarını düşündükleri kişiyle yapışık hale gelebilirler. Bu nedenle de kendilik bilinçleri de gelişmemiştir. Bu kişiler hayatın sorumlulukları karşısında bir yetişkinden daha çok bir ocuk gibi hissederler. Hayatın olağan akışı içerisinde birinin kendilerini yönlendirmelerini beklerler. Böyle düşünmelerinin nedeni kendi beceri ve yetkinliklerine gvenmemeleridir. Bu şemayı en iyi anlatan sahne küçük bir çocuğun dünyayı yaşanılmaz ve üstesinden gelinemez bir yer olarak görmesi ve annesini ağlayarak aramasıdır. Bu şemaya teslim olmuş kişiler başka insanların kendilerini yönlendirmesine izin verirler. Bu kişiler hayatın sorumluluklarından kaçtıkları için karar alma becerilerinin farkında değildirler. Bu yüzden sürekli kararsızdırlar. Bir konuda karar vermek zorunda kaldıklarında sürekli birilerine fikirlerini sorarlar. Ancak bu süreç içerisinde sürekli fikir değiştirirler bir türlü aldıkları karar konusunda emin olamazlar. Sonunda bir karar aldıklarında ise bundan emin olmak için başkalarından bir onay ararlar. Değişim bu kişiler için bir stres kaynağıdır. Çünkü yeni bir durum karşısında ne yapacaklarını bilemezler. Değişimler terfi, evlilik, doğum, niversiteye başlama gibi olumlu durumları bile kapsasa bu kişiler için kaygı nedeni olabilir. Yeni durumların getirdiği olumlu şeyleri görmekte zorluk çekerler. Bu şemaya teslim olan kişiler, sürekli kendileri için bir şey yapılan bir hayatı yaşarlar. Bu nedenle gerçekten de hayat becerileri çok zayıflayabilir. Ancak genelde becerilerinden kuşku duyarlar ya da beceriksiz oldukları konuları abartırlar. Bu kişiler bağımlı oldukları kişilerin kendiler yönelik olumsuz ve fazla müdahaleci tavırlarına izin verirler. Ancak büyük bir öfke de hissederler. Çünkü bağımlılık ilişkisini sürdürmek için taciz edilmelerine, hiçe sayılmalarına veya yoksun bırakılmalarına izin vermişlerdir. Bazen de bu kişiler ihtiyaçlarının karşılanmak zorunda olduğuna dair bir haklılık şeması geliştirirler. Böyle bir durum olduğunda kendi ihtiyaçları karşılanmadığında bunu yapmayan kişilere kserek, aşırı tepkiler göstererek cezalandırmayı seçerler. Bu şemaya karşı tepki geliştiren bireyler kendinden çok emin ve yalnız yaşama konusunda çok becerikli görünebilirler. Ancak bu kişiler için gerçekten bir yardıma ihtiyaı oldukları zaman bile birinin yardımını almak çok sarsıcıdır. Bu kişilerin de sağlıklı bir bağımlılık ilişkisi kurmayla ilgili sorunları vardır. Makul seviyede yardım istemek bile onlara çok zor gelir çünkü kendilerini kırılgan

hissederler. Hayattaki sorumluluklarını yerine getirmede yetkindirler. Sorumluluklarını yerine getirmede oldukça başarılı görünürler. Korkuları onları başladıkları her işte ustalaşmak zorundalarmış gibi iter. Bu yüzden aşırı çalışırlar. Ancak başarılarını küçük görür ve insanları kandırıyormuş gibi hissederler. Kendi hata ve yanlışlarını abartırlar (Young vd., 2003).

2) Hastalık ve Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık: Bu şema bireyin olası felaket ve hastalıklar karşısında somut bir neden yokken bile ölçsüz bir korku ve kaygı yaşaması ile belirgin örüntüleri içerir. Bu korku ve kaygıları genellikle somut şeylere dayanmaz. Var olan tehdit ve hastalıkları da gereğinden fazla abartırlar. Karşılaştıkları zorlayıcı durumların üstesinden gelemeyeceklerine olan inançları nedeniyle yaşam içerisindeki görev, sorumluk ve rolleri yerine getirmede büyük güçlük çekerler. Bu kişilerin hissettikleri en yoğun duygu kaygıdır. Çünkü her an bir felaketin ortaya çıkacağını ama kendilerinin buna hazır olmadıklarını düşünürler. Kendilerinin bir hastalığa ya da tehlikeye karşı olan dayanma güçlerini küçümserler. Bu korkuları bir hastalığa karşı ise aids, kanser gibi bir ölümcül bir hastalığa her an kapılabileceklerini düşünürler. Bu kişiler vücutlarının herhangi bir tepkisine aşırı duyarlıdırlar. Doğal vücut tepkilerini en kötüye göre yorumlarlar. Bu kişiler genellikle çelimsiz çok hasta olan bir çocukluk geçirmiş olabilir veya zorlu bir hastalık geçirmiş bir ebeveyne sahip olmuş olabilirler. Ancak yetişkinlikteki kaygıları somut durumlara uygun değildir. Bu nedenle sosyal aktivitelerini sürdürmede dahi sorunlar yaşayabilirler. Bu kişilerin zihni her an bir tehlikenin gelip kendilerine zarar vereceği düşüncesiyle meşgul olduğu için oldukça gergindirler. Aynı zamanda maddi bir sorun yaşayabileceklerinden çok korkarlar. Çünkü para onlar için bir yaşam sigortası gibidir. Bu yüzden biriktirdikleri bir para azalırsa büyük sıkıntıya girerler çünkü kimsenin onlara bakmayacağını düşünürler. Bu şemaya sahip kişileri de büyük olasılıkla aşırı koruyucu ya da çocuğunu yeterince korumayan aileler yetiştirmiştir. Bu şemanın oluşumunda genellikle sosyal öğrenme ile bir ebeveynin duygularını transfer bir birey vardır. Bu şemaya sahip kişiler genellikle evlendikleri kişilerin maddi ya da fiziki olarak güçlü kendilerini her türlü tehlikeden korumaya istekli kişileri seçerler. Ancak sahip oldukları korku ve kaygılardan dolayı kendileri dahil sevdiklerinin de sosyal hayatını kısıtlarlar (Young vd., 2003).

3) Yapışık ve Gelişmemiş Benlik: Bu şemada bireyler bir ebeveyn ya da bir kişiye karşı kendi özerklik ve bağımsızlığını engelleyecek düzeyde bağımlıdırlar. Bağımlı oldukları ebeveynleri ya da başka bir kişiyle aralarında aşırı bir özdeşim vardır. Bu bağımlı kişilik özelliği gösteren bireylerin gelişmemiş veya iç içe girmiş kimlik algıları vardır. Kendi hayatlarında figüran gibi yaşarlar. Kendilerine ait fikir, ilgi alanları ve yaşamları yoktur.

Bağımlı olduğu kişi olmaksızın yeterlilik hissine sahip değildirler. Bu nedenle kişisel karar almada ve kendilerine ait bir kimlik oluşturmada büyük sorun yaşarlar. Bu şemaya sahip kişiler, sosyalleşmenin ve bireyselleşmenin sağlıklı bir kişilik gelişimi için ne kadar önemli olduğunun farkında değildir. Bağlantıda oldukları kişiyle birlikte hayatlarını idame ettirme çabası içerisindeyler. Kendi bireysel zevkleri, tercihleri yok gibidir. Bu şemaya sahip kişilerin benlikleri adeta bağlantıda oldukları kişiyle kaynaşmış gibidir. O kişi olmadan mutlu olamayacakları aynı şekilde o kişinin de kendileri olmadan mutlu olamayacağını düşünürler. O kişiden bağımsız, kendi zevkleri ve yeteneklerine uygun şekilde kararlar aldıklarında kendilerini mutsuz, o kişiye karşı bir suç işlemiş gibi hissederler. Bu kişilerin bu şemayı oluşturmalarının nedeni bağlantıda oldukları kişinin de gelişmemiş bir benliği olması ya da aşırı koruyucu ebeveyn tutumunu (Young vd., 2003).

4) Başarısızlık: Bu şemayı geliştiren bireyler ne çaba gösterecekler de bir işin sonunda başarısız olacağına inanmaktadır. Bu durum sonucunda çevrelerinden eleştirel bir tepki alacaklarını ve küçük düşeceklerini düşünürler. Temelde hissettikleri yetersizlik duygusu genellikle bireyin kendini akran grubuyla kıyaslaması ile ortaya çıkar. Bu yetersizlik duygusu ister somut gerçeklere dayansın ister çarpıtılmış olsun bireyin iç dünyasında temel bir inanca dönüşmüş haldedir. Bu nedenle bu kişiler aslında başarılı olabilecekleri konularda bile sorumluluk almaktan kaçınabilirler. Başarılı olduklarında ise başarılarını küçümseme eğilimine girebilirler. Bu bireyler ebeveynler tarafından aşırı eleştiriye ve aşağılanmaya maruz kalınma nedeniyle bu şema oluşabilmektedir. Bu şemaya teslim olan kişiler kendilerini başarısızlığa mahkûm gibi hissettikleri için sorumluluk almaktan, becerilerini geliştirmek için çalışmaktan aslında başarı için gerekli koşullardan uzak tuttukları için başarısız olurlar. Başarısız olacaklarına inandıkları için çaba sarf etmek istemezler. Bu şemadan kaçınan bazı kişiler ise işlerini ertelerler, işlerini düzensiz yaparlar. Bir şekilde başarısız olmak için kendilerine zemin hazırlarlar. Bu şemaya sahip kişiler başarısızlığın getirdiği duygusal yük karşısında kendilerini o kadar çaresiz hissederler ki bazen işe bile başlayamazlar. (Young vd., 2003).

2.2.4.3. Zedelenmiş Sınırlar Alanı

Bu alan ise çocuk eğitiminde çocuğa yönelik gerçekçi sınırların konulamaması sonucu oluşmuştur. Bu alan bireyin kendisine sınır koyabilmesi, kendini disipline edebilmesi ve diğer insanların sınırlarının farkında olması ile ilgili şema alanlarını içerir. Kökeninde sosyal yaşam içerisinde yer alan makul kural ve sonuçları taşıyan sınır kavramı, çocuğun sosyal

uyumu için vazgeçilmez bir niteliktedir. Ancak yaşamın sınırlarını fark etmeyen, her istediğine kolayca ulaşan, aileleri tarafından şımartılmış, sorumluluk üstlenmesi beklenilmeyen, aşırı korumacı ebeveynlere sahip bireyler yaşamın ileriki dönemlerinde aileden uzaklaştıkça sorunlar yaşamaya başlar. Çünkü zayıf bir sınır içerisinde yaşayan bir çocuk gerçek sınırları tespit etmekte zorlanır. Bu nedenle genellikle karşılıklılık ilkesini öğrenemezler. Bu durum bireyin empati becerisini geliştirmesini de güçleştirir. Bu bireyler bu sebeplerle değişime en kapalı şema alanlarından birine sahiptirler. Herhangi bir problemle karşılaştıkları zaman sorunun kendileriyle alakalı olabileceğini düşünmedikleri için kendileriyle ilgili değişime karşı büyük direnç gösterirler. Başkalarına zarar vermekten ya da haksızlık yapmaktan herhangi bir sıkıntı duymadıkları için değişmek için kendilerini motive edebilecekleri çıkış noktasını genellikle kendileriyle alakalı boşanma riski, işten çıkarılma gibi büyük kriz anları oluşturur (Young vd., 2003).

Bu şema alanı iki erken dönem uyumsuz şema boyutu içermektedir.

1) Hak Görme ve Büyükenmecilik: Bu şemada kişiler kendilerini özel biri olarak görme eğilimindedir. Bu temel düşüncelerine bağlı olarak kendilerini çevreyle ayırtırlar. Normal sosyal kuralları ve beklentileri kendilerine göre yorumlarlar. Çevreleriyle olan ilişkilerinde ayrıcalık beklerler, eşitliği reddederler. Onlara göre başarılı kabul edilmenin tek ölçütü diğer insanlara kıyasla üstün olmaktır. Çoğunlukla kendisi dışındaki insanların haklarına ve duygusal ihtiyaçlarına saygı göstermezler. Davranışlarının getirdiği bedelleri ödemek istemezler. Ben merkezci bir bakış açısına sahiptirler. Bu kişiler yaşantılarında diğer kişilere bariz bir hakimiyet kurmak isterler. Oldukça talepkar olan bu kişiler istediğini elde edemediğinde kolayca sinirlenirler. Bunun altımda yatan fikir kendilerini özel görmeleri nedeniyle diğer insanlarla aynı sınırları kabul etmemeleri gerektiğine dayanan varsayımlarıdır. Yaşamlarında dürtü ve duygu kontrolünde yaşadıkları problemler nedeniyle sosyal ekonomik ve hukuki problemler yaşayabilirler. Bağımlılık şemasıyla birlikte haklılık şeması geliştiren bireyler ise zayıf incinebilir kişi rolüne bürünerek pasif agresif davranışlar sergiler. İhtiyaçları karşılanmadığında susarak, surat asarak, söylenerek kızgınlıklarını ortaya koyabilirler (Young vd., 2003).

2) Yetersiz Öz Denetim ve Öz Disiplin: Bu şemaya sahip kişiler kendilerini yönlendirmede ve sınırlandırmada büyük zorluk yaşarlar. Sonuca hızlıca ulaşmayı isteme, sabırsızlık ve zorluktan kaçınma bu şema ile karakterizedir. Herhangi bir işe başladıkları zaman işi sonlandırmada güçlük çekerler. Çevrelerinde kolay sıkılan, sorunlarla

karşılaştığında kolay pes eden bireyler olarak bilinirler. Aşırı kontrolcü veya çocuğa gerçekçi sınırlar koyamamış aileler de büyümüş çocuklarda bu şema yaygın görülebilir. (Young vd., 2003).

2.2.4.4. Başkalarına Yönelimlilik Alanı

Kendini ifade edebilmek bireyin psikolojik gelişiminde en önemli ihtiyaçlarından. Bireyin gelişiminde bireyin çevrenin beklentileri ve sorumluluklarıyla kendi ihtiyaç ve istekleri arasında denge kurabilmesi çok önemlidir. Birey aynı zamanda kendi potansiyelini keşfetmeye ihtiyacı vardır. Bunu gerçekleştirebilmek için ailesinin bireye özgürlük sağlaması gereklidir. Ailenin çocuğu kararlarında destekleyici tutumu çok önemlidir. Bu alandaki şemalara sahip kişiler ise genellikle bu tutumun aksine aşırı kısıtlamaya maruz kalan, istek ve ihtiyaçları önemsenmeyen bir aile içinde büyütölmüşlerdir. Bu bireyler mantıklı standartlar olup olmaksızın ebeveynlerinin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmeye yönlendirilmişlerdir. Bu kişiler kendilerinden daha çok diğör insanların ihtiyaçlarını merkeze alarak ve muhataplarının sosyal kabulüne ulaşmak fazlasıyla gayret sarf ederler. Hayatın olağan akışı içerisinde eğlenmek ve keyif almak bu bireyler için oldukça güçtür bunun yerine tamamen iş ve başarının vurgulandığı bir aile temasında yetiştikleri için başkalarının ihtiyaçlarını doyumaya yönelik davranışlar sergilerler. Bu şemaya karşıt tepki geliştiren kişiler ise aşırı isyankâr, otomatik hayır diyen kişiler olmaktadır (Young vd., 2003).

Bu şema alanı üç erken dönem uyumsuz şema boyutu içerir.

1) Boyun Eğicilik: Bu şemayı yaygın olarak kullanan bireyler diğör insanlar tarafından kontrol edildiklerini hissederler. Buna rağmen kendi isteklerinden daha çok diğör insanların beklentilerini karşılamaya odaklanmış şekilde yaşarlar. Bu durumun kökeninde ise diğör insanları memnun etme güdüsü vardır. Ancak kendi istekleri ortaya çıktığında oluşan gerginlik nedeniyle somatik belirtiler gösterebilirler. Bu kişiler dışarıdan oldukça endişeli ve diğör insanları memnun etme arzuları ile tanınırlar. Başkalarına oldukça hassasken kendi yaşamlarına odaklanmakta ve kendi arzularını ortaya koymakta büyük sorun yaşarlar. Bu yüzden kendilerini başkalarının hayatları ile çevrilmiş sıkışıp kalmış gibi hissederler. Kendilerini hayatlarının başrolü gibi değil de seyircisi gibi görünürler. Ayrıca başkalarını memnun etmek için sarf ettikleri yoğun çaba beraberinde başka insanlara ait sorumlulukları kendi üzerlerine almalarına neden olduğu için oldukça yorgun hissederler. Çevrelerinde nazik, yardımsever, uzlaşmacı olarak algılanırlar. Ancak insanlara gerekli sınırı koymaları gerektiğinde hayır diyemeyen insanlardır. Bu kişiler kendi istek ve arzularının farkında

olmadıkları için kendileri kim olduklarını da iyi bir şekilde tanımlayamazlar (Young vd., 2003).

2) Kendini Feda: Bu şemayı aktif olarak kullanan kişiler gönüllü olarak başkalarının iyi hissetmemelerinin sorumluluğunu yüklenmeye çalışırlar. Ancak bu istek bireyin kendi ihtiyaçlarıyla dengelenmemiştir. Kendi istek ve ihtiyaçları başkalarının istek ve ihtiyaçları altında perdelenmiştir. Kendini feda eden kişilerin, başka insanlara karşı var olan yoğun yardım etme isteğinin altında acı veya suçluluktan kaçınma arzusu bulunmaktadır. Bu şemaya sahip olan kişiler aynı zamanda çevrelerindeki kişilerin acısını dindiremedikleri durumlarda da suçluluk hissederler. Şemanın ortaya çıkışı ilk çocukluk deneyimlerine dayanır. Genellikle ailede kardeşlerinin ya da başka bir yakınlarının sorumluluklarını kendi üzerlerine almak durumunda kalmışlardır. Bu durum kendi duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının ihmaline neden olmuştur. Ancak başkalarının sorumluluklarını almak bu kişilere dayatılan bir durumdan daha çok bu kişilerin empatik kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Kişilerin istek ve ihtiyaçlarını daha iyi anlayan empatik kişilik özelliklerine sahip bireyler, zor durumda olduğunu düşündüğü kişinin sorumluluğunu kendi istekleri ile üstlenirler (Young vd., 2003).

3) Onay ve Kabul Arayıcılık: Bu şemada kişiler kendini feda şemasındaki gönüllü teslimiyetçilik yerine istem dışı bir teslimiyetçilik geliştirirler. Benliklerini diğer insanların onay ve kabulleri doğrultusunda değerlendirirler. Kararları doğrultusunda seçim yapabileceklerini düşünemezler. Çünkü kendileri dışındaki bir otorite figürünün onay ve kabulünü aradıkları için kendi seçim ve potansiyellerini göremezler. Bu şemanın gelişiminde cezadan kaçınma ya da terkedilmek, sevgi ve ilgiden yoksun bırakılmak gibi olumsuz durumlardan kurtulma çabası etkilidir. Kişiler bu süreçte zorlandıklarını hissettikleri için öfke hissederler. Bu insanlar, her türlü sosyal statü malzemesine aşırı önem vererek diğer insanların kabul ve onayını alma arayışındadırlar. Ancak bu çaba beraberinde bireyin *tatminsiz edecek davranışlar sergilemesine de neden olabilir.* (Young vd., 2003).

2.2.4.5. Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanı

Bireyin aşırı kurallar ve katı disiplin içerisinde yetişmesi doğal, kendiliğinden davranışlar sergileyebilmesini engelleyebilir. Bu durum zamanla bireyde aşırı tetikte olma ve ketlenme durumunun ortaya çıkmasına sebep olur. Bu alanda ortaya çıkan şemaların ortak teması hayatın olağan akışında işlerin kötüye gitmemesi için büyük bir dikkat ve çabanın sarf edilmesi gerektiği inancıdır. Bunun sağlanabilmesi için de dar, katı ve kontrolcü sınırlar içerisinde kalınmaya çalışılır. Bu durum bireyin hayatın zevkli ve eğlenceli yanlarını kaçırmasına neden olur. Bu şemanın ortaya çıkışında bireyin bebeklik döneminin en önemli

duygusal ihtiyaçlarından olan oyun ve kendiliğindenliğin göz ardı edilmesi etkilidir (Young vd., 2003).

Bu şema alanı dört erken dönem uyumsuz şema boyutu içerir.

1) Karamsarlık ve Olumsuzluk: Bu şemada bireyler hayatın olumlu yanlarını görmekte çok zorlanırlar. Bu yüzden yaşayabilecekleri olumlu deneyimleri kaçıırırlar. Bu kişiler hayatın doğal akışı içinde yer alan birçok uyarandan olumlular yerine olumsuz olanlara karşı daha duyarlı olmayı öğrenmişlerdir. Bu durum genellikle ebeveynlerinin sahip olduğu kötümser, vesveseli ve kuruntulu kişilik özelliklerinin çocuğa yansıtılması ile bağlantılıdır. Hayatta olumlu giden bir durumun uzun süre devam edemeyeceği bir noktadan sonra bir kayıp yaşayacağı duygusu içerisindeydir. Bu yüzden her an bir sorunla karşılaşacaklarını düşünmeleri nedeniyle kaygılı bir ruh halindedirler (Young vd., 2003).

2) Duygusal Baskılama: Bu şemada bireyler için diğerler insanlara duygularına ifade etmek bir zayıflıktır. Duygularının kabul edilmeyeceğini ve eleştirileceklerini düşünürler. Bu nedenle duygularını bastırma eğilimindedirler. Duygularını yok sayma eğilimi gösterdikleri için duygularından faydalanmaları gereken durumlarda bile mantıksal kararlar almaya çalışırlar (Young vd., 2003).

3) Yüksek standartlar ve aşırı eleştiricilik: Bu şemanın aktif olduğu bireyler kendilerine ait yüksek standartlara ulaşabilmek için amansızca çabalarlar. Hissettikleri ana duygu baskıdır. Bu kişiler mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptir. Kendileri gibi çevrelerini de belirledikleri yüksek standartlar çerçevesinde değerlendirme eğilimindedirler. Hangi alanda olursa olsun her zaman en iyi olmayı isterler. Çocukluklarında en iyi olmak dışında bir sonucun başarısızlık olacağı fikrine varmışlardır. Bu yüzden aslında birçok insan için başarılı sayılabilecek sonuçlar karşısında bile genellikle memnuniyetsiz ve tatminsizdirler. Ancak yorgunluktan yavaşlamak yerine yeni sorumluluklar alarak hayatlarını yaşarlar (Young vd., 2003)

4) Cezalandırıcılık: Bu şemayı yaygın olarak kullanan bireyler bir hatanın doğal sonucu olarak cezalandırılması gerektiğini düşünürler. Bu kişiler hatalara karşı tahammülsüzdür. Affedici olmakta ve hatayı kabullenmekte zorlanırlar. Genellikle bu şemaya sahip insanlar hata yaptıklarında hatalarının çok daha ötesinde bir şiddetle cezalandırılmış kişilerdir (Young vd., 2003).

2.3. Bağlanma

Bağlanma bakım veren (genellikle anne) ile çocuk arasında kurulan sevgi ve duyarlılığa dayalı duygusal bağa atfedilen bir kavramdır (Yörükan, 2011). Bağlanmanın özünü temel güven duygusu oluşturur (Santrock 2011). Bebeğin kurduğu ilk bağı temsil eden bağlanma Bowlby'e (1969) göre bebeğin bakıcısı tarafından güvenliğinin sağlanmasıyla birlikte duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması için bebek tarafından geliştirilen her türlü davranışı kapsar. Bebeğin annesi ile kurduğu etkileşimde sergilediği izleme, emme, gülümseme, ağlama ve sarılma gibi her türlü davranış annenin bebeğe karşı dikkatini arttırırken bakım sürecinin devamlılığını sağlar (Cassidy, 1999). Bebeğin hayatta kalma amacına hizmet eden bağlanma kavramı aynı zamanda bebeğin büyüdükçe çevreyle artan ilişkisinde kurduğu ilişkilere referans oluşturmaktadır. (Bartholomew, 1993). Bebeğin ihtiyaçlarına duyarlı bir bakıcı tarafından tutarlı, destekleyici ve kaliteli bir bakımı ihtiyaç anında tam olarak alması bebeğin kendine ve bakım veren figürüne yönelik olumlu temsiller geliştirmesini sağlamaktadır. Bakım verenle bebek arasında kurulan bağın niteliğine bağlı olarak bebek kendisini sevilen, değer gören bir canlı olarak görmeye başlar. Bebeğin bakım vereni ile kurmuş olduğu bu ilk bağ, bebeğin büyüdükçe diğer insanlarla kurduğu ilişkilerde zamanla kökleşerek kişilerarası ilişki biçimlerinde kendini gösterecektir (Shorey vd., 2006).

Bebeğin anne ile kurmuş olduğu ilişkide almış olduğu bakımın niteliği ve yaşadığı erken dönem yaşam deneyimleri bebeğin ilk yaşlarından itibaren gözlemlenebilen beklentiler oluşturmaya neden olur (Miller, 1993). Bu beklentiler bilinç dışında yer almasına ve yaşamın ilk aylarından itibaren oluşmasına rağmen bebeğin büyüdükçe diğer insanlarla çeşitlenen kişiler arası ilişkileri (arkadaşlık, romantik ilişki ve evlilik) üzerinde çıkarımlar yapmasında ve bu doğrultusunda davranış geliştirmesinde etkili olan, değişime dirençli zihinsel modeller (içsel modeller) oluşturmaktadır. Bebek ulaşılabilir, ihtiyaçlarını doğru yorumlayabilen ve zamanında karşılayan bir bakım verenin varlığı ile kendisini değer verilen bir canlı olarak görmekte ve bağlanma figürüne güven duygusu geliştirmektedir. Bu durum kendine ve diğerlerine yönelik olumlu değerlendirmeler içeren bir zihinsel model oluşturmaya sağlarken, bahsedilenin aksine soğuk, ihmalkâr ve duyarsız bir ebeveyn ilişkisi bebeğin kendine ve diğer insanlara karşı olumsuz değerlendirmeler içeren zihinsel modeller (içsel çalışan modeller) geliştirmesine neden olmaktadır (Troisi vd., 2006).

2.3.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bowlby bağlanma kuramını Freud'un psikanalitik kuramı ile Darwin'in evrim teorisinin açıklamalarını kesiştirerek oluşturmuştur. Etoloji (davranışsal psikoloji), sistem

teorisi, bilişsel psikoloji ve nesne ilişkilerinden faydalanmıştır. Bowlby gelişimsel süreçlerin doğuştan getirilen genetik özellikler ile çevrenin etkileşimi sonucunda oluştuğunu ve çocuğun ortaya çıkan psikolojik, sosyal ve biyolojik kapasitesinin, annesi(bakım vereni) ile ilişkisinden ayrı değerlendirilemeyeceğinden bahseder. Bağlanma öngörülebilir şekilde anneye yakınlık gerektiren çok sayıdaki sistemimin aktivesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmasına rağmen bağlanma sadece fiziksel bir yakınlık değil aynı zamanda erişilebilir, duyarlı ve uygun bağlanma figürüne ihtiyaç duyar. Bireyin kişilik gelişimi üzerinde etkili olan bağlanma sürecini Bowlby dört aşamadan oluşan bir model içerisinde değerlendirilmiştir. Bowlby'e göre bağlanma, evrimsel kuramın getirdiği açıklamaları destekler şekilde bebeğin çevreye gösterdiği uyum davranışının bir parçasıdır. Bebek ilk olarak çevredeki kişileri ayırt etmeksizin ağlama, gülümseme gibi tepkiler verir. Bakım veren bu davranışları dikkate alarak bebekle ilişki kurmasıyla bebek zaman içerisinde sergilediği bu davranışları bakım veren olarak özellikle anneye yönelik olarak yoğunlaştırmaya başlar. Bebeğin anne ile olan bağı diğer insanlara kıyasla açıkça daha belirgin bir konuma gelir. Bowlby'e göre bağlanmanın gerçekleşen ikinci aşamasından sonra bebek anne ile kurmuş olduğu ilişki içerisinde elde ettiği yakınlığı devam ettirme eğilimine girer. Bebek diğer insanlara göre anneye yönelik daha özel davranışlar sergiler. Anne ile ayrılmak bebek için kaygıya dönüşür. Böyle bir durumla karşılaştığında protesto davranışları sergiler. Bağlanmanın son aşamasında ise bebekte edinilen yaşam deneyimlerine göre beklentiler içeren zihinsel modeller oluşur. Oluşan zihinsel modellere göre çocuk çevresiyle ilgili bir yargıya oluşur. Dış dünyaya ilişkin oluşan zihinsel model çocuğun dış dünyaya ilişkin güvenli ya da güvensiz ekseninde temel bir ayrımı içerir. Bu ayrıma göre bireyin kişiler arası ilişkilerini düzenleyen beklenti inanç ve duygusal değerlendirmeleri önemli ölçüde şekillenirken özellikle dış dünyayla temas kurarken gerekli duyulan olumlu kabul, özgüven ve rahatlık gibi özelliklerin gelişimi etkilenir (Bowlby, 1969, 1973, 1980).

Bowlby bağlanma kuramı üzerinde çalışırken bebeklerin bağlanma figürüyle oluşan ayrılığa karşı benzer tepkiler verdiğini ve bebeğe göre sırası değişmeyen üç temel aşamadan oluşan tepkiler verdiğini fark etmiştir. Bebeğin duygusal ve davranışsal tepkileri ile gözlenebilen bu üç aşama sırasıyla; karşı koyma(protesto), çaresizlik ve kopmadır. Bebek annesi ile ayrıldığında, anne ile kurulan fiziksel yakınlığı tekrar kurmak için ağlama, bağırma ve sakinleştirilme çabalarına karşı direnç gösterme gibi tepkiler verir. Anneyi bulmak için etkin olarak çaba gösterebilir. Ayrılık yeterince uzun sürdüğünde bebek zamanla umutsuzluğa ve mutsuzluğa sürüklenir. Çevreye karşı ilgisi belirgin şekilde azalır. Çökkünlük gösterir.

Yeme ve uyku bozuklukları yaşanılabilir. Kopma aşamasında ise bebek artık durumu kabullenerek anne ile bağından uzaklaşır, ayrılık öncesi haline tekrar döner (Bowlby, 1969).

Bağlanma biyolojik kökenli bir eğilim olarak bebeğin fiziksel ihtiyaçlarını gidermesine hizmet ederken aynı zamanda diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurmasına temel oluşturur. Başlangıçta bağlanma figürü olarak anne bebek için stresli ve zorlu yaşam deneyimleri karşısında yakınlığını aradığı; varlığı, sesi veya dokunuşlarıyla bebeğin baş etme kapasitesini bir anda arttıran bir konumdur. Bebek büyüdükçe annesi ile kurduğu ilişkinin yanında çevreyi ve diğer insanları keşfetme arayışına girer. Annenin varlığı bu keşif sürecinde bebeğin kendine güven duymasını, sürece daha aktif şekilde katılımını sağlar. Güvenli bağlanmış bir bebek annesinin varlığını güvenli bir üs ve karşılaşacağı herhangi bir tehlike karşısında ise bir sığınak olarak değerlendirmektedir. Bu durum bebeğin özerklik kazanmasını ve diğerleri ile kurduğu ilişkiler aracılığıyla yeni sosyal bağlar kurmasını sağlarken kişilik gelişimine büyük katkı sağlar (Hazan vd., 1998; Hazan ve Shaver, 2000; Kesebir vd., 2011).

Bağlanma kuramcılarının güvenli bağlanma ile sağlıklı kişilik gelişimi ve olumlu kişilerarası ilişkileri bağlantılı görürlerken, güvensiz bağlanma şekilleri ile de bireyde psikopatoloji görülmesinin belirleyicilerinden olduğunu belirtmişlerdir (Nakash-Eisikovits vd., 2002). Yaşamın ilk dönemlerinden itibaren bebeğin hem haz hem de tatmin kaynağı olan anne ile kurduğu bağın yakın, sıcak ve devamlılık içeren ilişki örüntüleri içermesi ruh sağlığı için gereklidir. Bebeklikte yeterli bakımı alamayan, ebeveynleri tarafından reddedilen bireylerin ilerleyen zamanlarda kurdukları ilişkilerde kendilerini değersiz kabul etmeleri, sosyal yeterlilik algılarının daha düşük olması ve ikili ilişkilerden uzak durma eğilimi gösterirler (Mikulincer vd., 2003). Güvenli bağlanan bireyler ilişkilerinde daha fazla olumlu duygu ve davranış üretirken problem çözme kabiliyetlerinin daha gelişmiş olması bireyin güvenli ya da güvensiz bir bağlanma biçimi oluşturmasının etkilerini örneklendirmektedir (Simpson, 1990).

2.3.2 Ainsworth'un Bağlanma Çalışmaları

Ainsworth vd., (1978) Bowlby'nin geliştirdiği bağlanma kuramını esas alan “yabancı ortam” deneyi yapmıştır. Bu çalışmanın amacı anne çocuk ilişkisindeki bağlanma stillerini belirlemek ve bağlanma stillerinin doğası hakkında somut veriler elde etmektir. Bu deneyde bebek ve anne aynı ortamda zaman geçirdikten sonra anne odadan ayrılarak bebeğin anne olmaksızın yabancı biriyle aynı ortamı paylaşması sağlanmıştır. Bu esnada bebeğin verdiği tepkiler gözlenmiştir. Bir süre sonra tekrar anne odaya alınarak bebeğin verdiği tepkiler

izlenmiştir. Bu deney, Ainsworth ve arkadaşlarına (1978) güvenli, kaygılı, kararsız ve kaçınan olmak üzere üç farklı bağlanma biçimi olduğu sonucuna ulaştırmıştır.

Güvenli Bağlanma: Bu kategoride yer alan bebeklerin karakteristik davranış özelliklerine sahiptir. Güvenli bağlanan bebekler annenin varlığı esnasında çevreye yönelik keşif yaparken oldukça rahat ve isteklidirler, annesinin odadan ayrılmasıyla birlikte kaygı hissetmelerine rağmen diğer bağlanma stiline sahip çocuklara kıyasla kaygı düzeyleri oldukça düşüktür. Annenin yokluğuna rağmen yalnız kaldıkları yabancı ile iletişim kurabilmektedirler. Annesi odaya döndüğünde ise anneye karşı kızgınlığı kolayca azalmış ve bir süre sonra anne odadan ayrılmadan önce nasıl oyuncaklarıyla oynayıp çevresini keşfediyorsa yine aynı davranışları göstermeye başlamıştır. Anne ile kurdukları duygusal bağ işlevsel olarak çalışmaya devam etmektedir (Bowlby, 2012).

Kaygılı Kararsız Bağlanma: Bu kategoride yer alan çocuklar başlangıçta tıpkı güvenli bağlanan çocuklar gibi anneleri ile aynı ortamda bulunurken çevrelerini keşfedip oyuncuklarla oyunlar oynamışlardır. Ancak anne odadan ayrıldığında kaygı seviyeleri çok artmış ve protesto davranışları göstermişlerdir. Anne odaya gelmesine rağmen sakinleşip rahatlamamışlar anneye karşı olumsuz tepkiler göstermişlerdir (Stayton ve Ainsworth, 1973).

Kaygılı Kaçınmacı Bağlanma: Bu tip bir bağlanma stiline sahip çocuklar anneyi çevreyi keşfetmede güvenli bir liman ve tehlike anında sığınabilecekleri güvenli bir kale olarak görmemektedirler. Odada annelerinin bulunduğu anlarda bile çevreyle temas kurma girişiminde bulunmamışlar ve anne ayrılırken tepkisiz kalmışlardır. Odada yabancı ile kaldıklarında oldukça korkmalarına rağmen anneleri odaya döndüğünde onu yok saymışlar ve herhangi bir duygusal bağ kurmamışlardır (Bowlby, 2012; Tüzün ve Sayar 2006).

2.3.3 Yetişkinlikte Bağlanma

Bowlby (1979) bağlanma ile yürütmüş olduğu çalışmaları bebekler ve çocuklar üzerinden yürütmesine rağmen bağlanmanın değişime dirençli yapısının bireyde yaşanan sosyal gelişimle birlikte yaşamın tüm dönem ve evrelerinde etkili bir fenomen olduğunu belirtmiştir. Bağlanma ile ilgili yapılan çalışmalar zamanla yetişkinleri de kapsayarak genişlemiştir. Yapılan çalışmalar, Ainsworth ve arkadaşlarının saptamış oldukları prototip bağlanma stillerinin benzer şekilde yetişkin bireylerde varlığını sürdürdüğü yargısıyla hareketle şekillenmiştir (Hazan ve Shaver 1987).

Yaşamın erken dönemlerinde oluşan bağlanma stilleri ve zihinsel temsiller yaşam deneyimlerinin artması ve çeşitlenen ilişkilerle birlikte kendini romantik ilişkilerde de

göstermeye başlamaktadır (Burger, 2006). Çocuklukta bakım veren (genellikle anne) ile kurulan bağlanma ilişkisinin niteliğine göre birey zamanla belli davranış örüntüleri kazanır ve bunları içselleştirerek diğer insanlarla geliştirdiği ilişkilerde kullanır (Bretherton, 1997). Bireyin yetişkinlikte yaşadığı bağlanma deneyimleri, Erikson'un bahsettiği üzere bireyin içinde bulunduğu psikososyal yaşam dönemi özellikleri doğrultusunda değerlendirildiğinde kritik bir öneme sahiptir (Erikson, 1968). Birey içerisinde olduğu yaşam dönemi özelliklerine göre üstesinden gelmesi gereken sınanmalardan geçmektedir (Aydın, 2003). Yetişkin bireyler için karşı cinsle anlamlı ilişkiler kurmak ve toplum içerisinde saygın bir yer kazanmak ön plana çıkan amaçlardır. Bu amaçlara yönelik çabalar yoğunlaşırken yetişkin bireylerde aynı zamanda kendilerine has bir kimlik oluşturma, cinsellikle ilgili ihtiyaçları sağlıklı şekilde karşılama, kişilerarası ilişki becerilerini geliştirme gibi gelişimsel görevlerle karşılaşmaktadırlar (Feldman ve Gowen, 1998). Yetişkinlikte bağlanma, bebeklik ve çocuklukta yaşanan bağlanma ile farklı olarak anneden karşı cinse kaymaktadır. Karşı cinsle kurulan ilişkide derin duygusal bağlar kurma, kendini ilişki içerisinde güvende hissetme, ilgi ve sevgi görme bağlanma sürecinde ön plana çıkmaktadır. Yaşanılan ilişkide bu özelliklerin yer almaması yaşanılan ilişkinin yüzeysel kalmasına ve yalnızlık duygusunun ortaya çıkışına neden olmaktadır (Plotnik, 2003). Karşı cinsle derin ve anlamlı ilişkiler içerisinde yer al(a)mamak bireyin toplumsal ilişkilerinde yetersizlik duygularının ortaya çıkışını da tetikler (Erikson, 1968). Yetersizlik duygusu yetişkin bireyin kendini diğer insanlardan uzaklaştırmasına ve daha izole bir yaşam sürdürmesine neden olur. Bu durum zamanla toplumsallıktan kopmasına ve daha çok kendisine yönelmesine neden olur (Büyüksahin, 2001).

Hazan ve Shaver'a (1994) bebeklik dönemindeki bağlanma stillerinin yetişkinlikte yaşanan bağlanma deneyimlerini etkilediğini belirtmişlerdir. Ancak bebeklik bağlanması ile yetişkinlik bağlanması arasında görülen benzerlikler yanında farklılıklar da mevcuttur. Hem bebeklikte hem de yetişkinlikte bağlanma figürü (ebeveyn, sevgili ya da eş) ile kurulan ilişkide fiziksel ve duysal temas içeren dokunma, sarılma, göz teması, gülme, ağlama ve sevgi gösterme davranışlar ile zorlu yaşam deneyimlerinde stres, kaygı ve üzüntüyü azaltacak güvenli bir alan sağlama gibi benzerlikler bulunmaktadır. Ayrıca her iki yaş dönemindeki bağlanmada da bağlanma figüründen ayrılmak depresif duyguların ortaya çıkışına neden olarak bireyin kendisinin reddedildiğine ve sevilmediğine dair bir işaret olarak kabul edilebilmektedir. Bu durum bireyin diğer insanlara karşı davranışlarında daha hırçın ve tahammülsüz davranmasına neden olurken duygusal iyilik halini etkileyen bir faktör olarak

ortaya çıkmaktadır (Shaver vd., 1988). Bebeklik bağlanmasında, bebek temel güven ve yakınlık duygusunu bakım veren kişinin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarına cevap vermesi ile kazanırken, kurulan ilişki yetişkinlikte kurulan bağlanma deneyimlerine kıyasla daha karşılıksızdır. Çünkü yetişkin bağlanmasında karşılıklı bakım verme esastır. Kurulan ilişkide her iki taraf da zaman zaman hem bakım alan hem bakım veren rolüne girmektedir. Bakım verenle kurulan bağ yetişkinlikte akranlara ve karşı cinse yönelik bağlanmalara bırakılmaktadır.

2.3.3.1 Hazan ve Shaver'in Üçlü Bağlanma Modeli

Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma kuramını esas alırken, Ainsworth'un geliştirmiş olduğu bebeklik dönemi bağlanma stillerinin yetişkin bağlanma stillerine uyarlayarak yetişkin bağlanması ile ilk çalışmaları yapmışlardır. Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) bebekler üzerinde yaptıkları çalışmalar ile belirlediği kaygılı, kaçınan ve güvenli olmak üzere üç tip bağlanma stiline sahip olduğunu ve oluşturdukları zihinsel temsillerin yetişkinlikte de etkilerini sürdürdüğünü düşünen Hazan ve Shaver (1987) bireylerin kurdukları yetişkin bağlanmalarında kendileri ve diğerleriyle ilgili algılarının bahsedilen kavramlar doğrultusunda şekillendiğini belirtmişlerdir. Yetişkin bağlanması üzerine yaptıkları çalışmaları bebeklik dönemi bağlanma ilişkilerine dayandırırken her iki bağlanma şeklinin önemli benzerlikler taşımasından hareket etmişlerdir. Bireyin bebeklikte sahip olduğu içsel modelleri (zihinsel modeller) ve bağlanma biçimlerini zamanla genişleyen bir çember gibi diğer yetişkinlikteki ilişki örüntülerine adapte ettiğini düşünen Hazan ve Shaver, varsayımlarını sınamak için bir ölçme aracı geliştirmişlerdir. Geliştirdikleri ölçme aracı bebeklikte sahip olunan kaygılı, kaçınan ve güvenli bağlanma stillerine ait özellikleri yansıtan paragraflardan yetişkin katılımcıların kendilerine en yakın buldukları paragrafı seçmesi esasına dayanmaktaydı. Katılımcıların seçtikleri yanıtlar ebeveynleri ile kurdukları ilişki dinamiklerinin romantik ilişkilerindeki yansımalarını göstermekteydi.

Uygulanan ölçme aracı ile güvenli bağlanan yetişkinlerin yakın ilişki kurarken sahip olunması gereken olumlu zihinsel temsillere sahip oldukları, ilişkilerini daha sorunsuz ve tatminkâr gördükleri belirlenmiştir. Bunun yanında güvenli bağlanan yetişkinler, romantik ilişkilerinde partnerlerini diğer bağlanma türlerine kıyasla daha pozitif değerlendirdikleri görülmüştür. Güvenli bağlanan yetişkinlerin çocukluk döneminde ebeveynleri ile olumlu ilişki deneyimleri yaşadıkları görülmüştür (Sümer ve Güngör, 1999). Güvenli bağlanan kişilerin sahip oldukları ilişkiler bireyin yaşamına olumlu ve zenginleştirici etki sunarken ilişkileri güven ve destek kaynağıdır (Erdoğan, 2010). Kaygılı bağlanma stiline sahip yetişkinler romantik ilişkilerinde partnerlerinin duydukları güven sınırlıdır ve kendilerini her

an terk edebileceği konusunda endişeleri vardır. Bu nedenle yakın partnerlerine karşı kıskançlık gösterirlerken, duygusal dalgalanmaları daha sık ve yoğun yaşamaktadırlar. İlişkilerine ait olumsuz değerlendirmelere sahip olan kaygılı bağlanan yetişkinler ilişkilerini her an tetikte bulunmaları gereken bir savaş gibi görme eğilimindedirler (Cooper vd., 1998). Kaçınmacı bağlanma stiline sahip yetişkinler ise yakınlık kurmaktan uzak durmakla birlikte, romantik ilişki yaşadıklarında ise yakın partnerlerine karşı soğuk ve mesafeli davranmaktadır. Kurdukları romantik ilişkilerin elde edecekleri tatmin ve güven duygusuna duyarsız görünme eğilimindedirler (Bulut, 2017)

2.3.3.2. Bartholomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli

Bowlby'nin bebekler ve çocuklar üzerinde yaptığı bağlanma çalışmaları sonucunda ortaya çıkardığı içsel çalışan modeller (zihinsel temsiller)den ve Ainsworth'un bağlanma stillerinden hareketle Bartholomew ve Horowitz (1991) yetişkin bağlanma stillerini bireyin kendisine ve diğerlerine yönelik olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerini kategorize ederek “Dörtlü Bağlanma Modeli” adını verdikleri çalışmada tanımlamışlardır. Bu modelin özünde bireyin kendi benliğini olumlu (sevilmeye değer) ya da olumsuz(değersiz) görmesi ve diğerlerini olumlu(güvenilir) veya olumsuz(güvensiz) olarak algılaması yer alır (Brennan vd., 1998).

Olumlu benlik modeli kişinin kendisini sevilmeye değer bir canlı olarak görmesi ve kendisine karşı olumlu duygular beslemesi olarak tanımlanabilir. Olumsuz benlik modeline sahip bireyler ise kendilerinin diğerleri tarafından sevilmediğini ve reddedileceğini düşünür. Olumlu diğerleri modelinde, diğer insanları güvenilebilir ve gerektiğinde ulaşılabilir olduklarına dair içsel temsiller mevcutken olumsuz diğerler modelinde, diğer insanlara ait temsiller güvenilmezlik teması etrafında şekillenir. (Bartholomew ve Horowitz 1991)

Tanımlanan bu olumlu veya olumsuz boyutların kombinasyonundan dört farklı bağlanma modeli elde edilmiştir; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleridir.

Şekil 12

Yetişkin Bağlanma Stilleri

		Kendilik Modeli (bağımlılık)	
		Olumlu/Düşük	Olumsuz/Yüksek
Başkaları Modeli (kaçınma)	Olumlu/Düşük	Güvenli Bağlanma (yakınlık konusunda rahat)	Saplantılı Bağlanma (takıntılı ilişkiler)
	Olumsuz/Yüksek	Kayıtsız Bağlanma (yakınlığa konusunda kayıtsız)	Korkulu Bağlanma (yakınlık konusunda çekingen)

Kaynak: Bartholomew ve Horowitz, 1991

Güvenli (Secure) Bağlanma Stili: Kendilik ve başkaları modellerinin olumlu olduğu bireylerde güvenli bağlanma oluşur. Güvenli bağlanmada kişi kendine değer verir, öz saygısı gelişmiştir. Başkalarının da kendisini değerli göreceğini düşünen güvenli bağlanan bireyler ilişkilerinde kendileri kolayca açarak olumlu ilişkiler kurabilmektedir. (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Saplantılı (Preoccupied) Bağlanma Stili: Benlik modelinin olumsuz, başkaları modelinin olumlu olduğu bu kişilerde yoğun bir değersizlik duygusu ve buna bağlı olarak öz güven eksikliği bulunmaktadır. Diğer insanları haddinden fazla değerli görme eğilimindedirler. İlişkilerinde kendilerini kabullendirebilmek için partnerinden sürekli onay arayan kişiler takıntılı davranışları ve yoğun kıskançlıkları ile ilişkilerine zarar verebilmektedir. (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Korkulu (Fearful) Bağlanma Stili: Benlik ve diğerleri modeli olumsuzdur. Değersizlik duygusu ile diğerlerinin ulaşılmaz ve güvensiz olacağına dair zihinsel temsiller mevcuttur. Korkulu bağlanan bireyler yakın ilişkilerden kendilerini uzak tutarak reddedilme duygusundan kendilerini korumaya çalışmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kayıtsız (Dismissive) Bağlanma Stili: Bireyin kendi benlik modeli olumluyken, diğerlerine yönelik modeli olumsuzdur. Bireyler, kendilerini sevmeye layık görseler bile diğerlerine karşı olumsuz zihinsel temsillere sahiptir. Diğer insanlarla yakın ilişki kurmaktan kaçınarak kendilerini korumaya alabileceklerini düşünen bu kişiler olumlu benlik algılarını korumayı daha ön plana almaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2. 4. İlgili Araştırmalar

2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

2.4.1.1. Yakın Partner Şiddeti

Güleç Öyekçin vd., (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, kadınlara yönelik farklı şiddet türlerine ait psikososyal faktörler araştırılmıştır. Katılımcılar Edirne’de yaşamakta olan 15-59 yaş aralığında evli kadınlardır. 306 kişinin katıldığı çalışmada, Demografik Veri Formu, Evlilik İlişkisi Ölçeği (MMQ) ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (SDF) uygulanmıştır. Çalışma sonucunda evlilik ilişkisinin değerlendirildiği MMQ-M ölçeğinden alınan puanlar ile eş şiddeti varlığı arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Buna göre evlilik ilişkisinin kötüleşmesi eş şiddetine maruz kalma olasılığını arttırmaktadır. Evlilik şekli görücü usulü olanlarda eş şiddetinin anlaşılarak evlenenlere kıyasla 2,5 kat fazla olduğu, aile onayı almadan evlenenlerde ise şiddetin yaklaşık 4 kat fazla olduğu saptanmıştır. Eşin, ailesinde kadına yönelik şiddete tanık olması eş tarafından şiddet görme riskini 2 kat arttırmaktadır. Kadının herhangi bir tür şiddet görmesinde eşinin yaşı ile evli kalınan süre koruyucu faktörler olarak bulunurken eşin ailesinde kadına yönelik şiddete tanık olması ve evlilik şekillerinin aile onayı olmadan kaçarak veya kaçırılarak olması risk arttıran psikososyal faktörler olarak bulunmuştur.

Senlet (2012) tarafından yürütülen bir doktora tez çalışmasında, güvensiz bağlanan kadınların, güvenli bağlanan kadınlara kıyasla yakın partner şiddetine daha fazla maruz kaldığı saptanmıştır. Güvensiz bağlanan kadınların fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddete daha fazla maruz kaldıklarını gösteren araştırma, güvenli bağlanan kadınların partnerleriyle daha fazla anlaşma sağladıklarını göstermiştir. Aynı çalışmanın sonuçlarına göre, güvensiz bağlanan kadınlar bireysel psikolojik sorunlara, evlilik sorunlarına ve aile içi şiddete daha fazla maruz kalmaktadırlar. Bunun bir sonucu olarak, güvensiz bağlanan kadınların stresi yönetmede daha çok zorlandığı ve stresin sonuçlarından daha fazla etkilendikleri düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, güvensiz bağlanan kadınların

bağlanma stillerinden kaynaklı olarak etkili problem çözme stratejileri üretemediği değerlendirilmesine ulaştırabilir. Çalışma, güvenli bağlanan kadınların partnerlerini ve davranışlarını daha olumlu değerlendirdikleri için ilişkilerinde daha fazla uzlaşabildikleri çıkarımında bulunmaktadır.

Kepir-Savoly vd., (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Türkiye’de bir devlet üniversitesinde 2012 – 2013 öğretim yılında öğrenim görmekte olan 256 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Çiftler Arası Şiddeti Kabul Ölçeği-Üniversite Formu (ÇAŞKÖ -ÜF), İlişkilerde İnanç Envanteri (İİE) ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu (KBF) kullanılmıştır. Öğrencilerden toplanan verilerin analizleri sonucu, erkeklerin çift şiddeti kabul düzeylerinin kadınların kabul düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçta ataerkil toplum düzeninin etkili olabileceği çalışmada temas edilen bir noktadır. Ayrıca çalışmada şiddet kabul düzeyleri ile akılcı olmayan inançlardan çaresizlik ve sevimlilik inancı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin özellikle toplumsal cinsiyet rollerine (Harmon, 2006), öz-saygı, kendine güven gibi benliklerine ve beden algılarına (Bush ve Simmons, 1987) yönelik akılcı olmayan inançları arttıkça şiddet kabul düzeylerinin de artabileceği vurgulanmıştır.

Uluocak vd., (2014) tarafından yapılan çalışmada Çanakkale ilinde toplum sağlığı merkezine başvuran 400 kadın üzerinden yapılmıştır. Çalışmada kadınlara yönelik yakın partner şiddeti fiziksel, psikolojik ekonomik ve cinsel şiddet olmak üzere incelenmektedir. Çalışma yakın partner şiddetinde sosyo-ekonomik ve sosyo-bilişsel risk faktörlerini içeren değişkenleri saptamak için lojistik regresyon modeli uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucu kadının eğitim durumu, yakın akraba şiddeti, cinsel açıdan öz güven kıran davranışlara maruz kalma, giyim tarzına müdahale, kadınlığın aşağılanması durumu yakın partner şiddetine uğrama riskini etkileyen anlamlı değişkenler olarak bulunmuştur. Çalışmada hane geliri ve kadınlık görevinin çocuk yetiştirme olduğunu düşünme değişkenleri partner şiddeti açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yapılan çalışmada, eğitim seviyesi lise altında olan kadınlar eğitim seviyesi lise ve üzeri seviyede olan kadınlara göre 2,8 kat daha fazla şiddete maruz kalma riski taşıdığı, yakın akrabalarından şiddet gören kadınların (anne, baba vs.) yakın akraba çevresinden şiddet görmeyen kadınlara göre partneri tarafından şiddete maruz kalma riski 1,29 kat daha fazla olduğu, giyim tarzına müdahale edilen kadınların giyim tarzına müdahale edilmeyen kadınlara göre partner şiddetine maruz kalma riski 3,59 kat daha fazla olduğu gibi önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Karadeniz (2016) tarafından yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılan çalışmada, çocuklukta maruz kalınan istismarın bireylerin yetişkinlik döneminde kurduğu yakın ilişkilerdeki bağlanma stilleri üzerindeki etkisini incelenmiştir. 43 ilde sürdürülen çalışmaya katılan 690 öğrencinin yaş aralığı 19-43 arasında değişmektedir. Çalışmaya katılan öğrenciler devlet ve özel üniversitelerinin çeşitli bölümlerinde eğitim görmektedir. Veri toplama aracı olarak, Demografik Bilgi formu, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler sonucu korkulu bağlanan üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanan üniversite öğrencilerine göre daha fazla fiziksel ve duygusal istismar bildiriminde bulunduğu saptanmıştır. Korkulu bağlanma stili olan öğrencilerin saplantılı ve kayıtsız bağlanma stili olan öğrencilere kıyasla fiziksel istismar puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmada, cinsel istismar ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ayrıca katılımcılardan 18 yaşına kadar anne ve babası ile birlikte yaşamayan kişilerin fiziksel ve duygusal istismarla ilgili daha yüksek puanları olduğu belirlendi.

Köşgeroğlu ve arkadaşlarının (2016) yapmış olduğu çalışmaya göre, Eskişehir ilindeki bir aile sağlığı merkezine başvuran 464 kadının aile içi şiddete maruziyet durumları ile sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmıştır. Verilerin toplanmasında bekar ve evli kadınların eşlerinin bazı sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye, kadınların şiddet ve şiddet türlerine ilişkin algı düzeylerini ölçmeye yönelik sorulardan oluşan anket formu kullanılmıştır. Katılımcı kadınların %43,1'inin aile içi şiddete maruz kaldığı, ilkökul ve altı öğrenim grubundaki kadınların %55,6'sının aile içi şiddete maruz kaldığı, çalışan kadınların çalışmayan kadınlardan daha fazla şiddete maruz kaldığı (%50,3), evlenme yaşının düşmesiyle aile içi şiddete maruz kalma oranının (%66,3) arttığı belirlenmiştir. Aile içi şiddete maruz kalan ve kalmayan kadınların şiddete ilişkin bilgi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Özsoy (2018) tarafından yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılan çalışmada, 18-65 yaş aralığında romantik ilişkisi olan veya olmuş Türkiye'nin çeşitli illerinden 462 kadın üzerinden veriler elde edilmiştir. Çalışmada, katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ilişkin bilgi edinmek için "Katılımcı Bilgi Formu", yakın partner şiddetine yönelik veri elde etmek için "Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği", travmatik stres düzeyini saptamak için "Olayların Etkisi Ölçeği-R", yetişkin bağlanma stillerine ait boyutları tespit etmek için "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II" ve çocuklukta ihmal ve istismarı ölçmek için "Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu, travma sonrası stres

belirtileri ve yetişkin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Çocukluk döneminde ihmal ve istismar yaşantılarına sahip olmanın bireyin yetişkinlikte güvensiz bağlanmasına ve yakın partner şiddeti uğramasına yordayıcısı olduğu görülmektedir. Yaş ve eğitim seviyesi yakın partner şiddetine maruz kalmaya karşı koruyucu faktörler olarak bulunmuştur.

Sezer ve Sumbas (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 2016-2017 Eğitim Öğretim Bahar Döneminde İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesine devam eden 705 (Kız= 454 Erkek=251) öğrenci katılımcı olmuştur. Çalışmada veri toplama araçları olarak Çiftler Arası Şiddet Kabul Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu üniversite öğrencilerinin çiftler arası şiddeti kabul düzeylerinin cinsiyet, okul başarısı, anne ve babalarının romantik ilişkiye dair görüşleri, benlik saygısı ve toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarına göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışmada, elde edilen bulgulara okul başarısı değişkeni açısından bakıldığında öğrencilerin başarı düzeyleri arttıkça şiddeti kabul düzeyi düştüğü belirlenmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, anneleri tarafından romantik ilişkileri umursanmayan üniversite öğrencileri ile anneleri tarafından romantik bir ilişkileri normal karşılanan üniversite öğrencilerinin şiddeti kabul düzeyleri arasındaki farkın anlamlı bulunmasıdır. Anneleri romantik ilişkiyi normal karşılayan öğrencilerin şiddeti daha az kabul ettikleri saptanmıştır. Babaları tarafından romantik ilişkileri umursanmayan öğrencilerin, babaları tarafından romantik ilişkileri normal karşılanan öğrencilere göre çiftler arası şiddet kabul düzeyleri daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Ayrıca benlik algısı yüksek olan öğrencilerin benlik algısı orta düzeyde olan öğrencilere göre şiddeti kabul düzeylerinin anlamlı şekilde daha düşük olduğu çalışmada tespit edilmiştir

2.4.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Kömürcü ve Gör (2016) tarafından erken dönem uyumsuz şemalar ve kaygı üzerine yapılan çalışmada; kaygı bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluk ve travma sonrası stres bozukluğunda, bireyin çevreden aldığı uyarıcıları uygun bir şekilde değerlendirememesi nedeniyle bireyin yaşamın erken döneminde oluşan şemaları kişisel ve dışsal bilgiyi değerlendirirken şemalarını pekiştirecek şekilde kullandığını belirtir. Bu sorunların çözümünde şema terapinin ölçme araçları aracılığıyla bireyin şemalarının derinlemesine incelemesine olanak verdiği belirtilmiştir. Ayrıca erken dönem uyumsuz şemalardaki yüksek puanların ile sosyal fobi, agorafobi, panik bozukluk gibi psikolojik rahatsızlıkları yordadığı ifade edilmiştir. Bahsedilen psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde şema terapinin etkili olduğu

ve sema terapi ile yapılan çalışmaların artması ile psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde yeni gelişmelerin olabileceği çalışmada aktarılan önemli bir sonuçtur.

Üzümcü (2016) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında algılanan ebeveynlik biçimleri ile büyüklenmeci ve kırılğan narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolü araştırılmıştır. Çalışmaya 460 üniversite öğrencisi dahil edilmiştir. Erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rollerini değerlendirmek amacıyla bir dizi Paralel Çoklu Aracı Değişken Analizi yürütülen çalışmada anne ve babaya ilişkin algılanan ebeveynlik biçimleri ile büyüklenmeci ve kırılğan narsistik kişilik özellikleri arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şema alanlarının aracı rol ortaya konmuştur. Bu sonuçlar şema terapi modelinin içerisinde yer alan erken dönem uyumsuz şemalar kavramıyla kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi destekleyici niteliktedir.

Yıldız (2017) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemaların depresif belirtilere etkisi incelenmiştir. Araştırma 619 üniversite öğrencisiyle yapılmıştır. Öğrencilere Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Beck Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmada yöntem olarak Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve Regresyon Analizi kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerinde bulunan, Duygusal Yoksunluk, Başarısızlık, Karamsarlık, Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Duyguları Bastırma, Onay Arayıcılık, İçer Geçme/Bağımlılık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Terk Edilme, Cezalandırılma, Kusurluluk, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Yüksek Standartlar şemalarının öğrencilerdeki depresif belirtilere etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, duyguları bastırma, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, terk edilme, cezalandırılma, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar şemaları, depresif belirtileri anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Söz konusu değişkenler, üniversite öğrencilerindeki depresif belirtilerin %47.2'sini açıkladığı çalışmada belirtilmiştir.

Yalçın vd., (2018) tarafından 253 üniversite öğrenci ile yapılan çalışmada erken dönem uyumsuz şemaların mutluluğu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu araştırmada sonuçlarına göre, bazı erken dönem uyumsuz şemalar ile mutluluk arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin karamsarlık ve başarısızlık erken dönem uyumsuz şemalarının ise mutluluk düzeylerini yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eken (2018) tarafından 334 öğrenci ile yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin önceki yaşantılarından edinmiş oldukları şemaların, romantik ilişkilerindeki yansımaları

incelenmiştir. Araştırma modeli olarak, ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada romantik ilişki eğilimlerini yordayıcı özellikleri araştırılmıştır. Yapılan çalışmada Çok Boyutlu İlişki Ölçeği aracılığı ile ölçülen, yüksek düzeyde odaklanma eğiliminin, ilişki doyumunun, ilişki korkusunun, ilişki izlemine eğiliminin, ilişkide kendine güvenme eğiliminin, dışsal ilişki kontrolü eğiliminin, içsel ilişki kontrolü eğiliminin ve ilişki girişkenliği eğiliminin yapılan regresyon analizi sonucu erken dönem uyumsuz şemalar tarafından yordandığı ortaya konulmuştur.

Makas ve Çelik (2018) tarafından yapılan çalışmada erken dönem uyum bozucu şemalar ile sosyal görünüş arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışma, ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Çalışmada 273 kadın ve 108 erkek olmak üzere toplam 381 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği ve Young Şema Ölçeği kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ve çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, bütün erken dönem uyumsuz şemaların sosyal görünüş kaygısı ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Hangi şemaların üniversite öğrencilerinin sosyal görünüş kaygısını yordadığını belirlemek için yapılan regresyon analizi sonucu sadece duygusal yoksunluk, dayanıksızlık, boyun eğicilik, onay arama, haklılık ve karamsarlık erken dönem uyumsuz şemalarının sosyal görünüş kaygısını anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Ekşi vd., (2020) tarafından yapılan çalışmanın amacı, ergenlerde erken dönem uyumsuz şema alanları ile kişilik özellikleri arasındaki açıklamanın incelenmesi, kişilik gruplarının erken dönem uyumsuz şeması alanlarını yordayıp yordamadığının incelenmesi olarak belirtilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 273'ü kız, 156'sı erkek olmak üzere toplam 429 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Yordayıcı korelasyonel modelin kullanıldığı bu çalışmada veri toplama aracı olarak 10-16 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Erken Dönem Uyumsuz Şema Ölçekler Takımı ve On-Maddeli Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada yapılan analizler sonucu kişilik ölçeği alt boyutlarından nevrozizm, sorumluluk ve uyumluluğun erken dönem uyumsuz şema alanlarının yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Sözü edilen çalışmanın kişilik özelliklerinin erken dönem uyumsuz şema alanları üzerinde önemli etkileri olduğu göstermesi ve Türk katılımcılardan oluşan bir örneklem üzerinden verilerin elde edilmesi alanyazına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Baltarlı (2020) tarafından yapılan çalışmada 18-26 yaş aralığında bulunan 410 üniversite öğrencisinin flört şiddetine yönelik tutumu şema terapi modeli çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada algılanan ebeveynlik biçimleri ve şema alanları ile flört şiddetine

yönelik tutumun ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babaya yönelik aşırı izin veren/sınırsız ebeveynlik algısı ile anneye yönelik duygusal bakımdan yoksun bırakan ebeveynlik algısı flört şiddetine yönelik tutum arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar aşırı izin vericilik ile aşırı korumacı anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şema oluşumunda etkili olduğunu belirten kuramsal bilgi ile uyumludur. Çalışmada ayrıca şema alanları aracılığıyla algılanan ebeveynlik tarzları ve flört şiddetine yönelik tutum arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Bulgulara göre; flört şiddeti ile aşırı izin verici ebeveynlik algısı arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi ve zedelenmiş sınırlar alanı aracı rolde bulunmaktadır. Anneye yönelik duygusal bakımdan yoksun bırakan algılanan ebeveynlik stili ile flört şiddeti arasındaki ilişkide yalnızca zedelenmiş otonomi alanı aracılık rolüne sahip olduğu ortaya konmuştur.

2.4.1.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Erdem ve Kabasakal (2015) tarafından yapılan çalışmada, yetişkin bağlanma stilleri ve psikolojik iyi oluş ile bağlanma boyutları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitim görmekte olan 239 öğrencinin katılımcı olduğu çalışmada, ilgili değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik İyi Olma Ölçekleri ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II kullanılmıştır. Sonuçlar, bağlanma tarzları ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, kaygı ve kaçınmacı bağlanmanın psikolojik iyi oluşu azalttığı söylenebilir.

Gündoğar (2017) tarafından 18-65 yaş aralığında 48 erkek ve 65 kadının toplam 113 kişinin katılım gösterdiği bir çalışma yürütülmüştür. İstanbul'da yapılan çalışmaya katılımcılar rastgele seçilmiştir. Bağlanma stillerinin belirlenmesi için “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II” ile benlik saygısı düzeyini belirlemek için “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve sürekli kaygı puanlarının tespiti için “Sürekli Kaygı Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılara ait demografik verileri elde etmek için “Sosyo-Demografik Form” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu bağlanma stilleri ile benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili benlik saygısı düzeyine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Güvenli bağlanan kişilerin daha yüksek benlik saygısı olduğu belirlenmiştir. Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, güvenli bağlanan bireylerin diğer bağlanma stiline sahip bireylere göre kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Özetle, güvenli bağlanan kişilerin benlik saygısı daha yüksekken, sürekli kaygı puanları daha düşüktür.

Çalışmada, bağlanma stilleri ile sosyo-demografik bilgiler ve benlik saygısı ile sosyo-demografik özellikler arasında ilişki veya anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Öztahtacı, (2017) tarafından yapılan çalışmada evlilik ilişkisinde bireylerin evlilikten doyum almasında yetişkin bağlanma stilleri ile kişilerin depresyon düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak İlişki Ölçeği Anketi, Evlilik Yaşam Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu ile katılımcılarla ilgili demografik bilgiler toplanmıştır. 219’u online, 121’i ise yüz yüze yapılan görüşmeyle olmak üzere toplam 340 evli kadının katılımcı olduğu çalışmada, depresyon ile evlilik doyumunu arasında negatif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Çalışma bulgularında, evlilik yaşam puanlarının bağlanma tarzları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Depresyon düzeylerinin bağlanma tarzları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği araştırmada bulunan başka bir bulgudur. Başka bir ifadeyle Yapılan çalışma evli bireylerin yetişkin bağlanma stillerinin evlilik doyumunu ve depresyon düzeylerini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Yavuzer vd., (2018) tarafından yapılan çalışma beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerinin saldırganlık, yetişkin bağlanma stilleri ve yalnızlık puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya 595 üniversite öğrencisi katılım göstermiştir. Araştırmada saldırganlık, yetişkin bağlanma stilleri ve yalnızlık değişkenleri arasında çoklu hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde cinsiyet, kaygılı bağlanma ve yalnızlığın saldırganlığı ve fiziksel saldırganlığı anlamlı yordadığı tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca kaygılı bağlanma ve yalnızlık değişkeninin saldırganlığın öfke ve düşmanlık boyutunu açıklamada anlamlı yordayıcılar olduğu ve kaçınmacı bağlanma ve yalnızlığın sözel saldırganlığı açıklamada anlamlı yordayıcı olduğu tespit edilmiştir.

West, (2018) tarafından yapılan çalışmada yetişkin bağlanma stillerinin savunma mekanizmaları ve yaşam doyumuyla ilişkisi ele alınmıştır. Yapılan çalışma ile bağlanma stilleri, savunma mekanizmaları ve yaşam doyumunun bir arada incelenmesinin çalışmaya özgün ve önemli bir değer kattığı belirtilmiştir. Çalışmaya yaşları 18-65 arasında değişen 336 (%28 erkek - %72 kadın) gönüllü kişi katılmıştır. Katılımcılardan veri toplamak için Sosyodemografik Veri Formu, İlişki Ölçekleri Anketi, Savunma Biçimleri Testi ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda çalışmaya kaynaklık eden “Güvenli bağlanma stiline sahip olan bireyler olgun savunma mekanizmalarını kullanırlar ve yaşam doyumları daha yüksek olur” doğrulanamamıştır. Elde edilen bulgulara, güvenli bağlanma stilleri ve yaşam doyumunu ile ve olgun, nevrotik savunma mekanizmaları ile yaşam doyumunu

arasında anlamlı pozitif bir ilişki saptanmıştır. Ancak olgun ve nevrotik savunma mekanizmalarının güvenli bağlanmayı yordaması konusunda ise anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Bayar, (2021) tarafından yapılan çalışmada yetişkin bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar, romantik ilişkilerdeki bağlanma stilleri, ilişki doyumu ve başa çıkma biçimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya rastgele seçilen 18 yaş ve üzeri 356 kadın, 104 erkek olmak üzere toplam 460 birey katılım göstermiştir. Katılımcılara çevrim içi ortamda sosyodemografik bilgi formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form (YŞÖ-KF3), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YIYE II), İlişki Doyum Ölçeği (İDÖ), Young Telafi Ölçeği (YTÖ) ve Young Rygh Kaçınma Ölçeği (YR-KÖ) uygulanarak veriler elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucu ilişki doyumu, yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma stili ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahipken kaygılı bağlanma stili ile negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre yetişkin bağlanma stillerinin ilişki doyumu üzerinde anlamlı etkisi vardır. Ayrıca yetişkin bağlanma stilleri ile cinsiyet, yaş grubu, yaşanan yer ve eğitim durumu arasında anlamlı farklılıklar bulunmazken, ilişki durumu ve ilişki süresi ile arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

2.4.2.1. Yakın Partner Şiddeti

Kelley ve Gidycz (2017) tarafından cinsel açıdan aktif 501 üniversiteli kadın öğrenci üzerinden yapılan çalışmada, cinsel saldırıya maruz kalan kadınların cinsel saldırı sonrasında kaygı duygusu yaşadıkları ve cinsel işlevlerde cinsel ağrı ve cinsel istekte azalma yaşayabildiklerini saptamıştır.

DiMauro ve Renshaw (2019) tarafından yapılan çalışmada TSSB belirtileri ile ilişki tatmin düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışmada cinsel saldırıya uğramış kadınların TSSB belirtileri ile ilişki tatmin düzeyleri arasında olumsuz yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada tedavi gören kadınların, tedavi görmeyen kadınlara göre daha yüksek ilişki tatminine sahip oldukları ve kişilerarası ilişkilerinde daha işlevsel olabildiklerini göstermektedir.

Güvensiz bağlanma stilleri ile yakın partner şiddetini ilişkilendiren çok sayıda çalışma olmasına rağmen, bu ilişkinin altında yatan psikolojik süreçler hakkında çok az şey bilinmektedir. Bounache vd., (2019) tarafından yapılan çalışmada, yetişkin bağlanma stillerinin, yıkıcı çatışma çözme stratejileri aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak cinsel ve

psikolojik istismar deneyimiyle nasıl ilişkili olduğu incelenmiştir. Çevrimiçi bir ankette 216 İspanyol lisans öğrencisinin katıldığı çalışmada, yetişkin bağlanma stili, kendisi ve partneri tarafından gösterilen çatışma çözme stilleri ve yakın partner tarafından gösterilen cinsel baskı ve psikolojik istismarı gösteren mağduriyet ölçümleri yapılmıştır. Tahmin edildiği gibi kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri hem cinsel baskı hem psikolojik istismarla doğrudan ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, kaygılı bağlanmanın yıkıcı çatışma çözme stratejileri yoluyla yakın partner şiddeti mağduriyetinde dolaylı olarak etkili olduğu saptanmıştır. Özellikle kaygılı bağlanan katılımcılar, yıkıcı çatışma çözme stratejilerini daha yüksek oranda kullandıkları görülmüştür. Ayrıca yapılan çalışmada kaçınmacı bağlanma stiline, çatışma durumlarında daha yüksek geri çekilmeyle ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Yapılan çalışmada, yakın partner şiddetinde yıkıcı çatışma çözme stratejilerinin etkisini anlamada kaygılı bağlanmanın rolü vurgulanmaktadır.

Velotti vd., (2022) tarafından yakın partner şiddeti türleri ve yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye yönelik bir meta-analiz çalışması yapılmıştır. Çalışma 5 veri tabanından (PsycINFO, PsycARTICLES, MEDLINE, Scopus, Web of Science, ve PubMed) veriler kullanılarak oluşturulmuştur. Meta-analiz kriterlerini karşılayan 52 çalışmadan 13.653 kişi çalışmaya dahil edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre bağlanmanın hem kaygı hem de kaçınma boyutları için anlamlı bir etki büyüklüğü gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak, kaygı için dikkate alınan etki büyüklükleri tüm şiddet türleri için tutarlı ($r = .19-.35$) bulunmuştur. Kaçınma için etki büyüklüğü genel şiddet ($r = .07$) için anlamlı bulunmazken, fiziksel şiddet ($r = .12$) ve psikolojik şiddet ($r = .14$) için düşük cinsel şiddet içi orta düzeyde ($r = .20$) bir etki bulunmuştur.

Yapılan çalışmalar yakın partner şiddetinin bireyin fiziksel psikolojik ve cinsel sağlığına zarar vermekle kalmayıp kurmuş oldukları ilişkilerde bozucu etkisi olduğunu göstermektedir.

2.4.2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

Taylor vd., (2017) tarafından yapılan çalışmada şema terapinin şemaları değiştirmede ve sınırda kişilik bozukluğu, yeme bozuklukları, kişilik bozuklukları, anksiyete bozuklukları gibi bir dizi ruh sağlığı bozukluğuna uygulandığında etkililiğini araştırmak için elektronik veri tabanları kullanılarak 1990 yılından Ocak 2016 tarihi arasındaki yapılan çalışmalar sistematik olarak değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda şema terapinin şema değiştirmede ve ruhsal bozukluğa özgü semptomları azaltmada başarılı bir model olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Haugh vd., (2017) tarafından yapılan çalışmada, algılanan ebeveynlik stillerinin depresif belirtiler üzerindeki dolaylı etkisini erken dönem uyumsuz şemalar aracılığıyla değerlendirilmiştir. Ayrıca dolaylı etkinin mizacın etkisiyle değişip değişmediğini incelemek için bir takım aracılık analizi de yapılmıştır. Çalışmaya toplam 403 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları, algılanan ebeveynlik deneyimleri, mizaç ve depresif belirtileri hakkında ölçekler aracılığıyla puanlar alınmıştır. Çalışma sonucunda, kopukluk/reddetme ve bozulmuş özerklik şema alanlarının, algılanan ebeveynlik stilleri ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir.

Hollanda’da yapılan çalışmada, C tipi kişilik bozukluğu (kaçıngan, bağımlı ve obsesif kompulsif bozukluk) yaşayan yaşlı bireylerde şema terapinin etkinliğinin incelenmiştir. Çalışmaya dahil edilen katılımcıların yaş ortalaması 69 olarak belirtilmiştir. Bahsedilen kişilere ilk yıl boyunca şema terapi verildi ve bunu altı ay boyunca izleme seansları izledi. Katılımcılar haftalık olarak işlevsiz temel inançların güvenilirliğini derecelendirdiler. Semptomatik sıkıntı, erken dönem uyumsuz şemalar, yaşam kalitesi ve hedef şikayetler altı ayda bir değerlendirildi. Kişilik bozukluğu tanısı başlangıç öncesi ve takip sonrasında değerlendirildi. Veriler karma regresyon analizleri ile analiz edildi. Şema terapi sonucu 7 katılımcı kişilik bozukluğu teşhisinden kurtulduğu bildirilmiştir. Bu çalışma yaşlı bireylerde kişilik bozukluğunun tedavisinde şema terapinin etkinliğinin incelendiği ilk çalışma olması yönüyle yenilikçidir (Videler vd., 2018)

Şema terapi ve bilinçli farkındalık(mindfulness) psikolojinin son yıllarda popüler konularından olmuşlardır. Son zamanlarda birkaç yazar, bu yaklaşımlar arasındaki pratik ve teorik uyumluluklar nedeniyle, farkındalık ve farkındalığa dayalı müdahalelerin şema terapi çerçevesine entegrasyonunu önermiştir. Şema terapide önemli bir yapı olan erken dönem uyumsuz şemalar ile bilinçli farkındalık arasında negatif korelasyonlar olduğunu yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Ancak erken dönem uyumsuz şemalar ile bilinçli farkındalık arasındaki ilişkiler, özellikle hangi erken dönem uyumsuz şemaların bilinçli farkındalık ile ilişkili olduğu hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu ilişkiyi incelemek için 215 katılımcıyla yapılan çalışmada Young şema ölçeği kısa form ile Mindful bilinçli farkındalık ölçeği kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucu 18 erken dönem uyumsuz şemanın 17’sinin bilinçli farkındalık ile negatif ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışma, uyumsuz bilişsel şemaların varlığı ile dikkati şimdiki zamanda yaşanan deneyimlere bilinçli bir şekilde odaklama becerisinin düşük olması arasında önerilen ilişkiler için daha fazla ampirik destek sağlamıştır (Flink vd., 2018)

Şema Terapi, çocukluktaki travma ve ihmalin yetişkinlikte erken dönem uyumsuz şemalara ve psikopatolojiye yol açtığı teorisine dayanır. Yapılan çalışmada bu varsayımı değerlendirmek için literatürü tarayarak çocukluk travmaları ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkiyi meta-analiz yöntemiyle ortaya değerlendirilmiştir. Yapılan meta-analiz sonucu yetişkinlikte erken dönem uyumsuz şemalar, çocuklukta istismar ve ihmal öyküsü ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Pilkington vd., 2021)

Tariq vd., (2021) tarafından yapılan çalışmada erken uyumsuz şemalar ile depresyon arasındaki ilişki meta analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma, ergen ve genç yetişkinlerde erken dönem uyumsuz şemalar ile depresyon arasındaki bağlantıyı incelemek üzere yedi farklı veri tabanında sistematik bir araştırma yapılarak ergenler (10-18 yaş) ve genç yetişkinler (19-29 yaş) ile ilgili 24 çalışma belirlenmiştir. Şema alanlarıyla ilgili elden edilen sonuçlar, kopukluk/reddetme şemaları, bozulmuş özerklik/performans ve başkalarına yönelik olma ile depresyon arasında orta düzeyde daha güçlü ilişkiler olduğunu göstermiştir. Yaş ve cinsiyetin dernekler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Bulgular, klinisyenlerin depresyona katkıda bulunan belirli uyumsuz şemaları tanımlamasının, altta yatan bilişsel süreçleri daha iyi anlaması ve bunun sonucunda ergenlerde ve genç yetişkinlerde psikolojik sağlığı ve dayanıklılığı geliştirmesinin hayati önem taşıdığını göstermektedir. Ayrıca bu çalışmada elde edilen bulgular, klinisyenlerin üç önemli şema alanının içeriğine daha fazla odaklanmalarına yardımcı olacaktır.

Bruysters ve Pilkington (2022) tarafından yapılan çalışma, şema terapi modelinde aşırı korumacı anne baba tutumunun erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkili bir çocukluk deneyimi olması savını meta-analiz yöntemiyle incelemiştir. PsycINFO, CINAHL ve PubMed veri tabanları, ortalama yaşı 12 veya daha büyük olan örneklerde aşırı korumacı ebeveynlik ile şema onayı arasındaki düzeltilmemiş ilişkiler hakkındaki orijinal verileri bildiren uygun çalışmalar için 5 Haziran 2021'de aranmıştır. İngilizce olmayan ve akran değerlendirmesinden geçmeyen çalışmalar ile bir müdahaleye maruz kalan çalışmalar hariç tutulmuştur. Meta-Essentials yazılımı kullanılarak yapılan meta-analizler ile Young'ın 18 şemasıyla anne ve babanın aşırı korumacı ebeveynliği arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışma sonucu elde edilen veriler, çocuklukta karşılanmayan ihtiyaç deneyimlerini ergenlik ve yetişkinlikteki erken dönem uyumsuz şema gelişimiyle ilişkilendiren Young'ın Şema Modelini desteklemektedir.

Karantzas vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada yetişkin bağlanma stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki bağlantı incelenmiştir. Çalışma bu konuda yapılan

alandaki ilk meta-analiz araştırmadır. On beş çalışma ile yapılan araştırmada genel olarak, güvensiz bağlanma stilleri erken dönem uyumsuz şemalar ile önemli ölçüde pozitif ilişkiliydi (kaygılı bağlanma $r = .36$, kaçınan bağlanma $r = .22$, korkulu bağlanma $r = .28$) ve güvenli bağlanma ile anlamlı derecede negatif ilişkili bulunmuştur ($r = -.13$). Alt grup analizleri, bağlanma stilleri ile belirli erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkilerin byklğindeki farklılıkları ortaya çıkardı. Kaygılı bağlanma, kopukluk/reddetme ($r = .49$ 'a karşı $r = .31$) ve başkalarına yönelik olma ($r = .32$ 'ye karşı $r = .12$) şema alanlarında EMS ile (kaçınan bağlanmaya kıyasla) daha büyük ilişkiler göstermiştir. Bulgular, yetişkin bağlanması ve şema terapi alanlarında teori, araştırma ve klinik uygulamanın ilerlemesi için önemli çıkarımlara sahiptir

2.4.2.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Craparo vd., (2014) tarafından yrtlen bir araştırmada yetişkinlerin depresyon, baş etme stratejileri ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya yaşları 18 ile 54 arasında, yakın partner şiddetine maruz kalan 80 kadın katılmıştır. Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlarda depresyon ile güvensiz bağlanma stilleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Woodhouse vd., (2015) tarafından yetişkin bağlanma stilleri ile travma sonrası stres bozukluğu ilişkisi incelenmiştir. Yapılan meta-analiz çalışmada toplam 9268 katılımcı 46 çalışmada değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucu, yetişkinlikte güvenli bağlanmanın daha düşük travma sonrası stres bozukluğu belirtileriyle ilişkili olduğunu ve güvensiz bağlanmanın daha yüksek düzeydeki travma sonrası stres bozukluğu belirtileriyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu bulguların daha önce yapılan bireysel çalışmaların sonuçlarıyla tutarlı olduğu belirtilmiştir.

Yetişkin bağlanma stilleri ve intihar ilişkisine yönelik Amerika'da Miniati vd. (2017) tarafından yapılan meta analiz çalışmasında Ocak 1992'den Aralık 2016'ya kadar veri tabanlarından intihar ve yetişkin bağlanma stilleri ile ilişkili araştırmalar analiz edilmiştir. Yapılan alışma sonucu yetişkinlikte güvensiz bağlanma stiline özellikle kaygılı bağlanmanın intihar riskini arttırdığını ortaya koymuştur.

Gleeson vd., (2021) tarafından yapılan çalışmada, travmatize edici olaylara maruz kalan yetişkinlerde bağlanma stilleri ve travma sonrası büyüme arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Sistematik bir literatür taraması sonucunda 14 çalışma incelemeye dahil edilmiştir. Güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri ile travma sonrası büyüme

arasındaki ilişkiyi inceleyen dört korelasyonel meta-analiz yapılmıştır. Yapılan analizler sonucu güvenli bağlanma ile travma sonrası iyileşme arasında anlamlı ve küçük bir pozitif ilişki bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma ile travma sonrası büyüme arasında anlamlı ve küçük bir negatif ilişki bulunurken saplantılı bağlanma ile travma sonrası büyüme arasında negatif zayıf bir ilişki ve korkulu bağlanma ile travma sonrası büyüme arasında zayıf bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu çalışma yetişkinlikte güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre travma sonrası daha yüksek düzeyde büyüme yaşadıklarını göstermiştir

Yapılan çalışmalar bireylerin yetişkin bağlanma stillerinin depresyon, travma stres bozukluğu ve intihar gibi ruhsal sorunlarla ilişkili olduğunu ve güvenli bağlanan bireylerin güvensiz yetişkin bağlanma stillerine sahip olan bireylere göre daha avantajlı olduğunu göstermektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

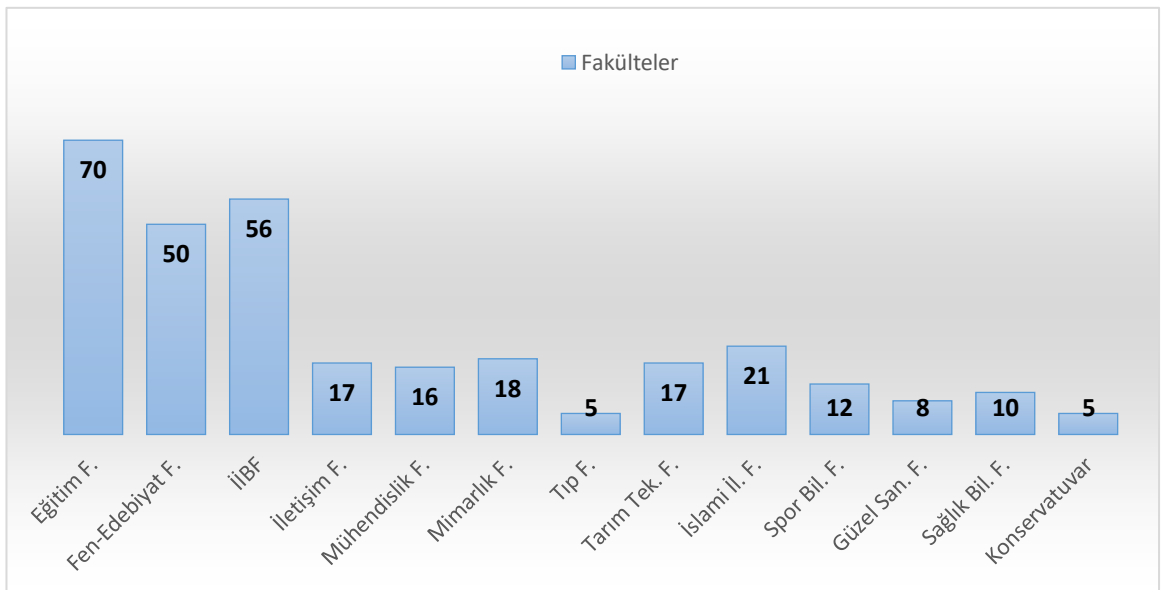
Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalar, yetişkin bağlanma stilleri ve yakın partner şiddeti arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ayrıca ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2020).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni 2023-2024 eğitim öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde 13 fakültede öğrenim gören 15153 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu seçkisiz örnekleme yöntemiyle araştırmacı tarafından ulaşılan, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde eğitim görmekte olan 305 kişiden oluşmaktadır. Üniversite öğrencilerinin fakültelere göre dağılımı Şekil 13'de diğer demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Şekil 13

Üniversite Öğrencilerinin Fakültelere Göre Dağılımı

Tablo 1**Katılımcıların Demografik Özellikleri (N=305)**

Değişkenler	Gruplar	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	228	74.8
	Erkek	77	25.2
Medeni Durum	Bekar	295	96.7
	Evli	10	3.3
Şiddete Tanık Olma	Evet	63	20.7
	Hayır	242	79.3
Aile içi Şiddete Maruz Kalma	Evet	91	29.8
	Hayır	214	70.2

Tablo 1 incelendiğinde, toplam 305 kişiden oluşan katılımcıların 228'inin (%74,8) kadın ve 77'sinin (%25,2) erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında 10'unun (%3,3) evli ve 295'inin (%96,7) bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların 63'ü (%20,7) şiddete tanık olduğunu belirtirken 242'si (%79,3) şiddete tanık olmadığını belirtmiştir. Aile içi şiddete maruz kaldığını belirten katılımcıların sayısı 91 (%29,8) olurken aile içi şiddete uğramadığını belirten katılımcı sayısı 214 (%70,2) olduğu görülmektedir.

3.3 Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 335 öğrenciden yüz yüze görüşülerek toplanılmıştır. İlk olarak araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geliştiricilerinden e-mail yoluyla izin alınmıştır. Daha sonra ise üniversite yönetiminden gerekli resmi izinler alınmıştır. Araştırma katılımcılarına verilerin bilimsel bir çalışma için kullanılacağı ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına göre olacağı belirtilmiştir ve katılımcılara bilgilendirilmiş onay sunulmuştur. Bu onay formunu kabul eden katılımcıların verileri araştırma için kullanılmıştır. Uygulama esnasında katılımcılardan araştırma kapsamında uygulanan ölçeklere ait maddelere içten ve doğru bir şekilde cevap vermeleri rica edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada üniversitede eğitim gören bireylerin demografik bilgilerinin edinilmesi için “Kişisel Bilgi Formu” ve erken dönem uyumsuz şema puanlarının belirlenmesi için “Young Şema Ölçeği Kısa Form-3”, yetişkin bağlanma stillerini ölçmek için “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II)”, partner şiddetini ölçmek için “Partner Abuse Scalası (PAS)” kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu katılımcılardan cinsiyet, yaş, medeni durum, şiddete tanıklık, aile içi şiddete maruz kalma gibi bilgilerin edinilmesi üzere araştırmacı tarafından oluşturulan bir formdur.

3.4.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3

Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3)’ün, Türkçe uyarlaması Soygüt vd., (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formu için yapılan faktör analizi çalışmasında ölçeğin beş şema alanında 14 faktörlü yapının uygun olduğu belirtilmiştir. Güvenirlik çalışması için test-tekrar test güvenirliği incelenmiş ve Pearson korelasyon katsayılarının şema boyutları için .66-.82 arasında değiştiği, şema alanları için ise .66-.83 arasında değiştiği bulunmuştur. İç tutarlığı tespit etmek için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının YŞÖ-KF3 alt ölçekleri için .63-.80 arasında değiştiği, şema alanları için ise .53-.81 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek, beş şema alanında yer alan 18 erken dönem uyumsuz şemayı içermektedir. Şema alanları ayrılma ve reddedilme (terk edilme/istikrarsızlık, kuşkuculuk/suistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç, sosyal izalasyon/yabancılaşma), zedelenmiş özerklik ve performans (bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar ve zarar görme karşısında dayanaksızlık, yapışık/gelişmemiş benlik, başarısızlık), zedelenmiş sınırlar (hak görme/büyükleme), yetersiz özdenetim/özdisiplin), başkalarına yönelimlilik (boyun eğicilik, kendini feda etme, onay arayıcılık), aşırı tetikte olma ve baskılamadır (olumsuzluk/karamsarlık, duygusal baskılama/ketleme, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik, cezalandırıcılık/acımasızlık). Bu araştırmada beş şema alanı üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında iç tutarlılık katsayıları ayrılma ve reddedilme alanı için .90, zedelenmiş özerklik ve performans alanı için .85, zedelenmiş sınırlar alanı için .70, başkalarına yönelimlilik alanı için .78 ve aşırı tetikte olma ve baskılama alanı için .82 olarak bulunmuştur.

3.4.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Fraley vd., (2000) tarafından geliştirilen Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Selçuk vd., (2005) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Envanter 7'li likert tipindeki 36 soru ile kaygı ve kaçınma olmak üzere iki temel boyutu ölçer. Ölçek maddelerinin 18'i kaygı, 18'i kaçınma boyutuna yönelik soruları içerir. Yapılan analizler sonucunda iki faktörlü özelliğe sahip olan ölçek yüksek iç tutarlılık ve yüksek test-tekrar-test güvenilirliğine sahip olduğu ortaya konmuştur. Kaygılı bağlanma boyutu .90, kaçınmacı bağlanma boyutu .86, Cronbach alfa katsayısına sahiptir. Katılımcılardan elde edilen veriler sonucu ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği kaygılı bağlanma boyutu .82, kaçınmacı bağlanma boyutu .81 olarak bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğine yönelik çalışmalar ise yapılan faktör analizine paralel sonuçlar vermiştir. Bu araştırma kapsamında ölçeğin tamamı için iç tutarlılık katsayısı .89, kaygılı bağlanma boyutu için .85 ve kaçınmacı bağlanma boyutu için .86 olarak bulunmuştur.

3.4.4. Partner Abuse Skalası (PAS)

Hegarty ve arkadaşları (1999) tarafından geliştirilen Composite Abuse Scale(Cas) yine Hegarty ve arkadaşları tarafından(2005) güncellenmiştir. Bahsedilen ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Özdemir (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin orijinal İngilizce Formundan Türkçeye çevrilmesinde öncelikle her iki dile de hâkim beş akademisyen tarafından tek ölçek haline getirilmiştir. Ölçeğin geçerliliği; yapı, kapsam ve ölçüt geçerliliği analiz edilerek ortaya konmuştur. Ölçeğin kapsam geçerliliği Lawshe'nin kapsam geçerliliği oranları kullanılmıştır. Yapı geçerliliği yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile ortaya konan ölçeğin, ölçüt bağıntılı geçerliliği Beck Depresyon Envanteri ve İlişki Doyumu Ölçeği kullanılarak belirlenmiştir. 30 maddeden oluşan ölçek dört alt boyutu ölçmektedir. Ölçeğin güvenilirlik analizinde test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık düzeyi ise toplam .91 Cronbach Alfa katsayısına sahiptir. Tüm analizler sonucu, İngilizce formundan uyarlanarak Türk psikoloji literatürüne kazandırılan Partner Abuse Skalası (PAS)'ın geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırma kapsamında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .72 olarak bulunmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler IBM SPSS 23.0 programı ve SPSS PROCESS makro eklentisi kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerle yapılan analizlere başlamadan önce ön koşullar incelenmiştir. Kontrol edilen verilerde eksik ve uç değer

gösteren 20 veri çıkarılmış ve analizler 305 veri ile yapılmıştır. Yapılan analizde normallik varsayımları test edilmiş ve değerlendirme yapılırken aritmetik ortalama, basıklık ve çarpıklık değerleri kullanılmıştır (Kline, 2015; Tabachnick ve Fidell, 2013). Sonrasında Pearson korelasyon analizi yapılarak değerler arasındaki ilişki incelenmiştir. PROCESS Makro Model 4 (Hayes, 2013) eklentileri kullanılarak aracılık analizleri yapılmıştır. Dolaylı etkilerin anlamlılığı Bootstrap yaklaşımı ile araştırılmıştır. Yapılan analizler yeniden örneklemeyle değerlendirme çalışmaları ve % 95 güven aralığı (CI) ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ulaşılan tüm bulgular dördüncü bölümde sunulmuştur.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın önerilen modellerine göre yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 335 yetişkine ölçek uygulanmıştır. Yapılan analizler ise 305 kişiden elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerden ulaşılan verilere korelasyon analizleri ve betimleyici istatistik analizleri uygulanmıştır. Değişkenlerin aracılık etkisini saptamak için yararlanılan model analizi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ön Analizlere İlişkin Bulgular

4.1.1. Üniversite Öğrencilerinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Yakın Partner Şiddetine İlişkin Betimleyici İstatistiğe İlişkin Bulgular

Yakın Partner şiddeti, erken dönem uyumsuz şema alanları, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stillerine ait betimleyici istatistiklere ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenleri için Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Yakın Partner Şiddeti	4.01	5.58	1.75	2.43
Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları				
Ayrılma ve Reddedilme	60.23	21.01	.83	.59
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	44.84	15.02	.78	.39
Zedelenmiş Sınırlar	32.50	8.80	.16	-.30
Başkalarına Yönelimlilik	42.56	12.09	.20	-.32
Aşırı Tetikte Olma/Baskılama	56.86	16.03	.16	-.56
Kaçınmacı Bağlanma	58.54	20.01	.02	-.53
Kaygılı Bağlanma	64.82	20.51	.17	-.66

Tablo 2 incelendiğinde en yüksek ortalama değerlerin sırasıyla kaygılı bağlanma, ayrılma ve reddedilme alanı, kaçınmacı bağlanma, aşırı tetikte olma alanı, zedelenmiş özerklik ve performans alanı, başkalarına yönelimlilik alanı, zedelenmiş sınırlar ve partner

şiddetine ait olduğu görülmektedir. Çarpıklık değerleri 1.755 ile .02 arasında, basıklık değerleri -.66 ile 2.43 arasındadır.

4.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Cinsiyete, Şiddete Tanık Olma ve Aile içi Şiddete Maruz Kalmaya Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Erken dönem uyumsuz şemalar alanları, yetişkin bağlanma stilleri ve yakın partner şiddeti değişkenlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip-göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	t	p
Yakın Partner Şiddeti	Kadın	228	3.95	5.56	-.33	.74
	Erkek	77	4.20	5.71		
Ayrılma ve Reddedilme	Kadın	228	60.13	20.11	-.14	.89
	Erkek	77	60.53	23.64		
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	Kadın	228	45.46	13.86	-1.23	.28
	Erkek	77	43.01	7.99		
Zedelenmiş Sınırlar	Kadın	228	32.97	8.27	1.61	.15
	Erkek	77	31.10	10.14		
Başkalarına Yönelimlilik	Kadın	228	42.64	11.54	.19	.86
	Erkek	77	42.34	13.68		
Aşırı Tetikte Olma/Baskılama	Kadın	228	56.58	15.26	-.52	.63
	Erkek	77	57.69	18.22		
Kaçınmacı Bağlanma	Kadın	228	60.58	19.27	2.98	.002
	Erkek	77	52.49	1.05		
Kaygılı Bağlanma	Kadın	228	66.56	20.14	2.53	.01
	Erkek	77	59.66	20.89		

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin partner şiddetine yönelik algıları cinsiyetlere göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t = -.33$; $p > .05$). Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alanları cinsiyetlere göre incelendiğinde Ayrılma ve Reddedilme ($t = -.14$; $p > .05$),

Zedelenmiş Özerklik ve Performans ($t= -1.23$; $p> .05$), Zedelenmiş Sınırlar ($t=1.61$; $p> .05$), Başkalarına Yönelimlilik ($t=.19$; $p> .05$) ve Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama ($t= -.52$; $p>0.05$) alanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Öğrencilerin yetişkin bağlanma stilleri cinsiyetlere göre incelendiğinde Kaçınmacı Bağlanma ($t=2.98$; $p< .01$) ve Kaygılı Bağlanma ($t=2.53$; $p< .01$) puanlarında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Kadın öğrencilerin yetişkin bağlanma stilleri puanlarının erkek öğrencilere göre hem kaygı hem kaçınma boyutunda daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4

Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Aile içi Şiddete Tanık Olma Açısından İncelenmesi

Değişkenler	Aile içi Şiddete Tanık Olma	N	Ort	ss	t	p
Yakın Partner Şiddeti	Evet	63	4.61	5.69	.97	.93
	Hayır	242	3.85	5.56		
Ayrılma ve Reddedilme	Evet	63	66.22	19.58	2.56	.01
	Hayır	242	58.77	21.13		
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	Evet	63	46.42	16.19	.94	.34
	Hayır	242	44.43	14.71		
Zedelenmiş Sınırlar	Evet	63	32.82	8.43	.32	.74
	Hayır	242	32.42	8.91		
Baskılara Yönelimlilik	Evet	63	46.14	12.60	2.66	.01
	Hayır	242	41.64	11.81		
Aşırı Tetikte Olma/Baskılama	Evet	63	56.22	14.49	-.35	.72
	Hayır	242	57.03	16.44		
Kaçınmacı Bağlanma	Evet	63	61.70	23.20	1.26	.21
	Hayır	242	57.72	19.07		
Kaygılı Bağlanma	Evet	63	67.85	20.73	1.32	.19
	Hayır	242	64.03	20.43		

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin yakın partner şiddetine yönelik algıları şiddete tanık olma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=.97$; $p>.05$).

Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alanları şiddete tanık olma durumlarına göre incelendiğinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans ($t=.94$; $p>.05$), Zedelenmiş Sınırlar ($t=.32$; $p>.05$), Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama ($t=-.35$; $p>.05$) alanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ayrılma ve Reddedilme ($t=2.56$; $p<.05$) ile Başkalarına Yönelimlilik ($t=2.66$; $p<.05$) alanlarında şiddete tanık olma durumuna göre anlamlı bir farklılık vardır. Şiddete tanık olan öğrencilerin Ayrılma ve Reddedilme ile Başkalarına Yönelimlilik alanı puan ortalamaları şiddete tanık olmayan öğrencilere kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir. Öğrencilerin yetişkin bağlanma stillerine şiddete tanık olma durumlarına göre bakıldığında ise Kaçınmacı Bağlanma ($t=1.26$; $p>.05$) ve Kaygılı Bağlanma ($t=1.32$; $p>.05$) puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 5

Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Aile içi Şiddete Maruz Kalma Açısından İncelenmesi

Değişkenler	Aile içi Şiddete Maruz Kalma	N	Ort.	ss	t	p
Yakın Partner Şiddeti	Evet	91	4.21	5.43	.40	.86
	Hayır	214	3.92	5.66		
Ayrılma ve Reddedilme	Evet	91	67.01	19.42	3.75	.00
	Hayır	214	57.35	21.05		
Zedelenmiş Özerklik ve Performans	Evet	91	47.81	15.45	2.27	.02
	Hayır	214	43.58	14.69		
Zedelenmiş Sınırlar	Evet	91	33.49	8.40	1.28	.20
	Hayır	214	32.08	8.95		
Baskılara Yönelimlilik	Evet	91	45.78	11.56	3.03	.00
	Hayır	214	41.21	12.09		
Aşırı Tetikte Olma/Baskılama	Evet	91	59.44	14.97	1.84	.07
	Hayır	214	55.76	16.38		
Kaçınmacı Bağlanma	Evet	91	60.40	20.84	1.05	.29
	Hayır	214	57.75	19.65		
Kaygılı Bağlanma	Evet	91	68.61	22.23	2.01	.04

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin yakın partner şiddetine yönelik algıları aile içi şiddete maruz kalma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=.40$; $p>.05$). Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şema alanlarının aile içi şiddete maruz kalma durumlarına göre bakıldığında Zedelenmiş Sınırlar ($t=1.28$; $p>.05$), Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama ($t=1.84$; $p>.05$) anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrılma ve Reddedilme ($t=3.75$; $p<.05$), Zedelenmiş Özerklik ve Performans ($t=2.27$; $p<.05$) ve Başkalarına Yönelimlilik ($t=3.03$; $p<.05$) alanlarında öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalma durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aile içi şiddete uğrayan öğrencilerin Ayrılma ve Reddedilme, Zedelenmiş Özerklik ve Performans ile Başkalarına Yönelimlilik puanları aile içi şiddete maruz kalmayan öğrencilere kıyasla belirgin şekilde daha yüksektir. Öğrencilerin yetişkin bağlanma stillerine aile içi şiddete maruz kalma durumlarına göre bakıldığında Kaçınmacı Bağlanma ($t=1.05$; $p>.05$) boyutunda anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Kaygılı Bağlanma ($t=2.01$; $p<.05$) boyutunda ise anlamlı bir fark görülmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin ($X=68.61$) aile içi şiddete maruz kalmayan öğrencilere ($X=63.20$) göre yetişkinlikte daha kaygılı bağlandıkları görülmektedir.

4.1.3. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Erken dönem uyumsuz şema alanları, yetişkin bağlanma stilleri ve yakın partner şiddeti arasındaki korelasyonel ilişkiler, değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri, ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları ile Değişkenlere İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Ort.	Ss.	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Yakın Partner Şiddeti	4.01	5.58	1.00							
2.Ayrılma ve Reddedilme	60.23	21.01	.26*	1.00						
3.Zedelenmiş	44.84	15.02	.26*	.673*	1.00					

Özerklik ve

Performans

4.Zedelenmiş Sınırlar	32.50	8.80	.41*	.50*	.47*	1.00				
5.Başkalarına Yönelimlilik	42.56	12.09	.22*	.67*	.66*	.49*	1.00			
6.Aşırı Tetikte Olma/Baskılama	56.86	16.03	.29*	.68*	.62*	.56*	.65*	1.00		
7.Kaçınmacı Bağlanma	58.54	20.01	.28*	.61*	.53*	.41*	.58*	.53*	1.00	
8.Kaygılı Bağlanma	64.82	20.51	.09	.35*	.28*	.12	.18*	.20*	.31*	1.00

*p< .01

Tablo 6 incelendiğinde yakın partner şiddeti; Ayrılma ve Reddedilme ($r=.26$; $p<.01$), Zedelenmiş Özerklik ve Performans ($r=.26$; $p<.01$), Zedelenmiş Sınırlar ($r=.41$; $p<.01$), Başkalarına Yönelimlilik ($r=.22$; $p<.01$), Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama ($r=.29$; $p<.01$) erken dönem uyumsuz şema alanları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuçlar yakın partner şiddetinin erken dönem uyumsuz şema alanlarının tamamıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yakın partner şiddeti ile Yetişkin Bağlanma Stilleri arasındaki korelasyon ilişkisine bakıldığında Kaygılı Bağlanma($r=.09$; $p>.01$) ile anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kaçınmacı Bağlanma ($r=.61$; $p<.01$) ile pozitif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

4.2. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R ²
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Ayrılma ve Red.→ Kaygılı B. (Bağımsız değişken→ Aracı değişken)	.594	.044	.609	13.356	.000	.507	.682	.37
Toplam etki								
Ayrılma ve Red.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.071	.015	.265 (c)	4.791	.000	.042	.100	.07
Doğrudan etki								
Ayrılma ve Red.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.041	.018	.154 (c')	2.233	.026	.005	.077	.09
Kaygılı B.→ Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken→ Bağımlı değişken)	.050	.019	.182	2.638	.009	.013	.087	
						%95 GA		
Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki		BootSH		BootAlt		BootÜst	
					sınır		sınır	
Ayrılma ve Red.→ Kaygılı B. → Yakın Partner Şiddeti								
	.111		.041		.028		.189	

Not. N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

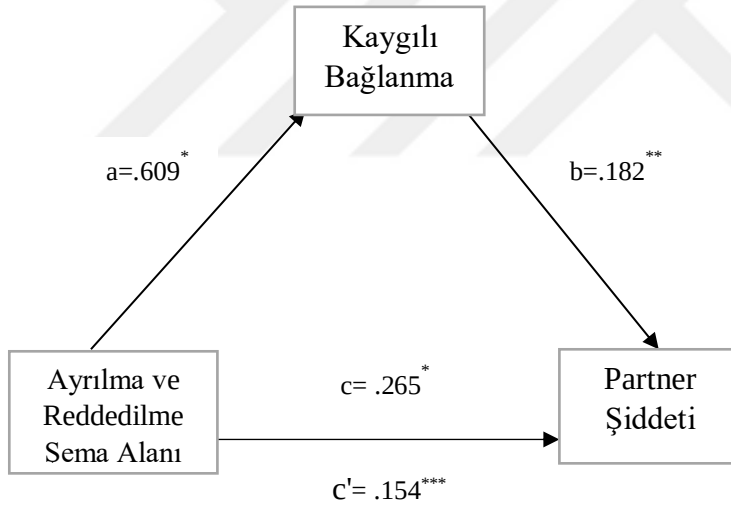
Analiz sonuçlarına göre, ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini ($\beta = .265$, $p < .001$), kaygılı bağlanmayı ($\beta = .609$, $p < .001$) ve

kaygılı bağlanmanın yakın partner şiddetini ($\beta = .182$, $p < .01$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre D1, D2 ve D3 kabul edilmiştir.

Tablo 7'ye göre, ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .265$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .154$, $p < .05$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .111$, %95GA [.028, .189]) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tablo 7'ye göre, %95 güven aralığı sıfır içermediğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olduğu, ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide kaygılı bağlanmanın kısmi aracı rolüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 14). Bu bulguya göre D4 kabul edilmiştir.

Şekil 14

Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü

Dolaylı etki = .111, GA [.028, .189]

* $p < .001$, ** $p < .01$, *** $p < .05$

4.3. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden

kaygılı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur

Tablo 8

Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Z.Ö ve Per.→ Kaygılı B. (Bağımsız değişken→ Aracı değişken)	.726	.066	.531	10.914	.000	.595	.856	.28
Toplam etki								
Z.Ö ve Per.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.097	.021	.261	4.705	.000	.057	.138	.07
Doğrudan etki								
Z.Ö. Per.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.059	.024	.159	2.461	.014	.012	.107	.09
Kaygılı B.→ Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken→ Bağımlı değişken)	.052	.018	.192	2.969	.003	.018	.087	
Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki	BootSH				BootAlt sınır	BootÜst sınır	

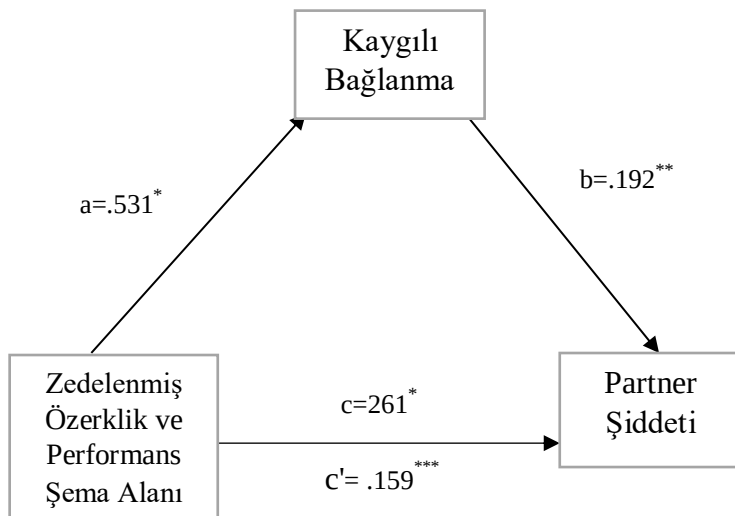
Not N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini ($\beta = .261$, $p < .001$), kaygılı bağlanmayı ($\beta = .531$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre D5 ve D6 kabul edilmiştir.

Tablo 8'e göre, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .261$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .159$, $p < .05$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .102$, %95GA [.030, .173]) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tablo 7'ye göre, %95 güven aralığı sıfır içermediğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olduğu, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide kaygılı bağlanmanın kısmi aracı rolüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 15). Bu bulguya göre D7 kabul edilmiştir.

Şekil 15

Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü

Dolaylı etki= .102, GA [.030, .173]

* $p < .001$, ** $p < .01$, *** $p < .05$

4.4. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur

Tablo 9

Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R ²
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Z. Sınırlar→ Kaygılı B. (Bağımsız değişken→ Aracı değişken)	.963	.122	.413	7.898	.000	.723	1.203	.17
Toplam etki								
Z. Sınırlar → Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.263	.033	.414	7.909	.000	.197	.328	.17
Doğrudan etki								
Z. Sınırlar→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.229	.036	.361	6.329	.000	.158	.301	.18
Kaygılı B.→ Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken→ Bağımlı değişken)	.035	.016	.127	2.228	.027	.004	.065	

Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki	BootSH	%95 GA	
			BootAlt	BootÜst
			sınır	sınır
Z. Sınırlar→ Kaygılı B. → Yakın Partner Şiddeti				
	.053	.026	.003	.105

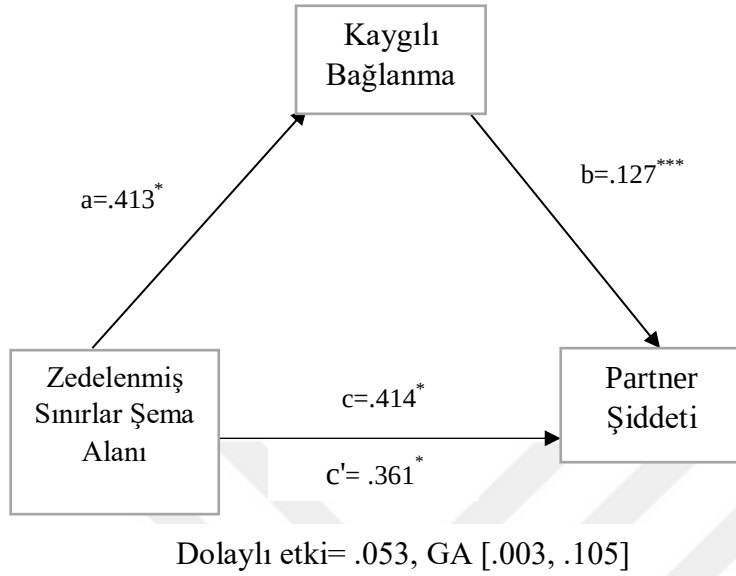
Not N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini ($\beta = .414$, $p < .001$), kaygılı bağlanmayı ($\beta = .413$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre D8 ve D9 kabul edilmiştir.

Tablo 9'a göre, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .414$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .361$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .053$, %95GA [.003, .105]) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tablo 9'a göre, %95 güven aralığı sıfır içermediğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olduğu, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide kaygılı bağlanmanın kısmi aracı rolüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 16). Bu bulguya göre D10 kabul edilmiştir.

Şekil 16

Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü

* $p < .001$, ** $p < .05$

4.5. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 10'da sunulmuştur

Tablo 10

Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
B. Yönelimlilik → Kaygılı B. (Bağımsız değişken → Aracı değişken)	.986	.079	.582	12.443	.000	.830	1.142	.34
Toplam etki								
B. Yönelimlilik → Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken → Bağımlı değişken)	.103	.026	.222 (c)	3.966	.000	.052	.154	.04
Doğrudan etki								
B. Yönelimlilik → Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken → Bağımlı değişken)	.043	.031	.093 (c')	1.370	.172	-.019	.105	.08
Kaygılı B. → Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken → Bağımlı değişken)	.061	.018	.22	3.281	.001	.024	.097	
Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki		BootSH			%95 GA		
						BootAlt sınır	BootÜst sınır	

B. Yönelimlilik → Kaygılı B. → Yakın Partner Şiddeti

.129 .040 .051 .210

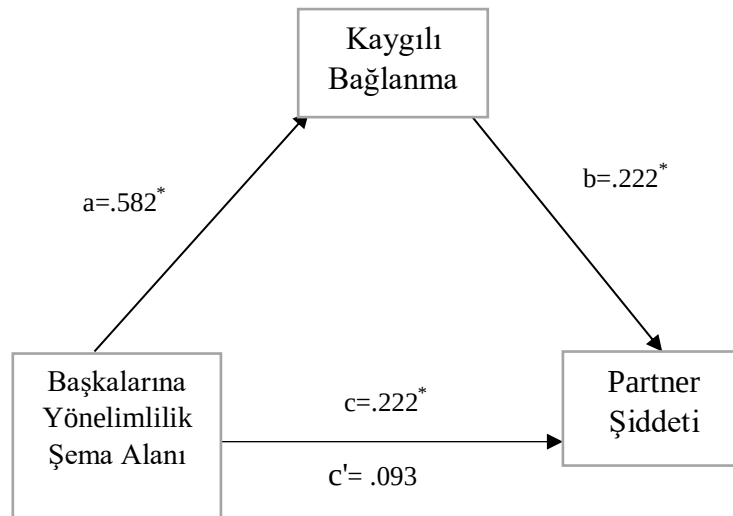
Not. N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini ($\beta = .222$, $p < .001$), kaygılı bağlanmayı ($\beta = .582$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre D11 ve D12 kabul edilmiştir.

Tablo 10'a göre, başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .222$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ancak doğrudan etkisinin ($c' = .093$, $p > .05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .129$, %95GA [.051, .210]) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tablo 10'a göre, %95 güven aralığı sıfır içermediğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olduğu, başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide kaygılı bağlanmanın tam aracı rolüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 17). Bu bulguya göre D13 kabul edilmiştir.

Şekil 17

Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stilllerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü

Dolaylı etki= .129, GA [.051, .210]

* $p < .001$

4.6. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 11’de sunulmuştur

Tablo 11

Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Aşırı Tetikte Olma → Kaygılı B.	.678	.062	.530	10.876	.000	.555	.800	.28
(Bağımsız değişken → Aracı değişken)								
Toplam etki								
Aşırı Tetikte O. → Yakın Partner Şiddeti	.103	.019	.296	5.392	.000	.065	.141	.09
(Bağımsız değişken → Bağımlı değişken)			(c)					
Doğrudan etki								
Aşırı Tetikte O. → Yakın Partner Şiddeti	.072	.022	.208	3.242	.001	.028	.116	.11
(Bağımsız değişken → Bağımlı değişken)			(c')					

değişken)

Kaygılı B. → Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken → Bağımlı değişken)

Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki	BootSH	%95 GA	
			BootAlt	BootÜst
			sınır	sınır
Aşırı Tetikte O.→ Kaygılı B. → Yakın Partner Şiddeti				
	.088	.037	.015	.161

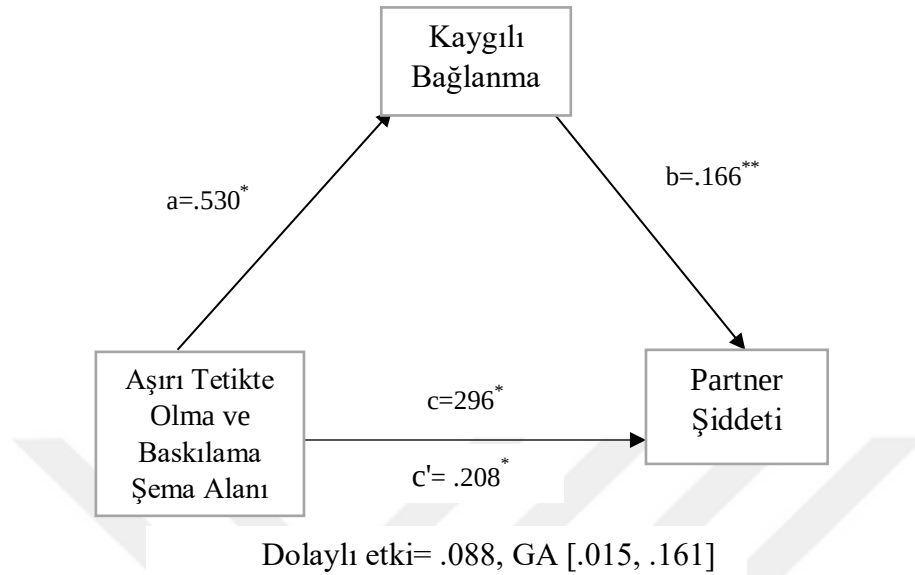
Not: N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini ($\beta = .296$, $p < .001$), kaygılı bağlanmayı ($\beta = .530$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Bu bulguya göre D14 ve D15 kabul edilmiştir.

Tablo 11'e göre, aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .296$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .208$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .088$, %95GA [.015, .161]) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Tablo 11'e göre, %95 güven aralığı sıfır içermediğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 18). Bu bulguya göre D16 kabul edilmiştir.

Şekil 18

Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolü

* $p < .001$, ** $p < .01$

4.7. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

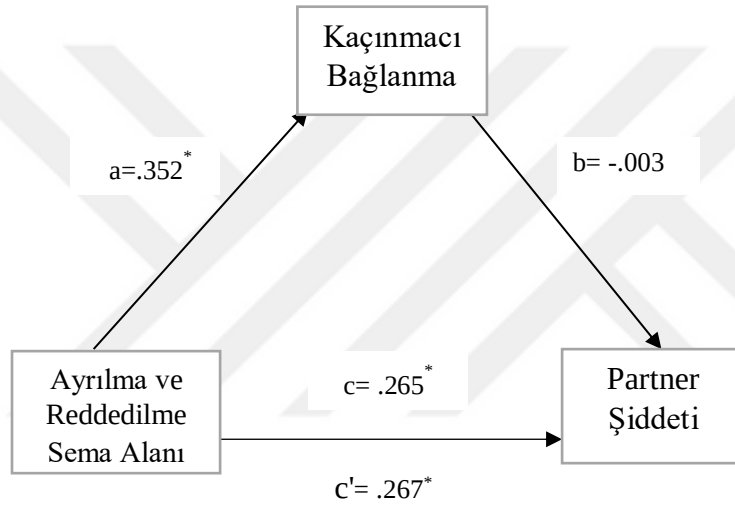
Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Ayrılma ve Red. → Kaçınmacı B.	.335	.051	.352	6.541	.000	.234	.436	.12

Tablo 12'ye göre, ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .265$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .159$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = -.001$, %95GA $[-.041, .039]$) anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Tablo 12'ye göre, %95 güven aralığı sıfır içerdiğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 19). Bu bulguya göre D19 kabul edilmemiştir.

Şekil 19

Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü

Dolaylı etki = $-.001$, GA $[-.041, .039]$

* $p < .001$

4.8. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13

Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R ²
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Z.Ö ve Per.→ Kaçınmacı B. (Bağımsız değişken→ Aracı değişken)	.378	.073	.284	5.150	.000	.234	.522	.08
Toplam etki								
Z.Ö ve Per.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.097	.021	.261 (c)	4.705	.000	.057	.138	.07
Doğrudan etki								
Z.Ö ve Per→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.095	.022	.256 (c')	4.418	.000	.053	.138	.07
Kaçınmacı B.→ Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken→ Bağımlı değişken)	.005	.016	.018	.307	.759	-.027	.037	
Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki		BootSH			BootAlt sınır	BootÜst sınır	

Z.Ö ve Per. → Kaçınmacı B. → Yakın Partner Şiddeti

.005 .018 -.029 .043

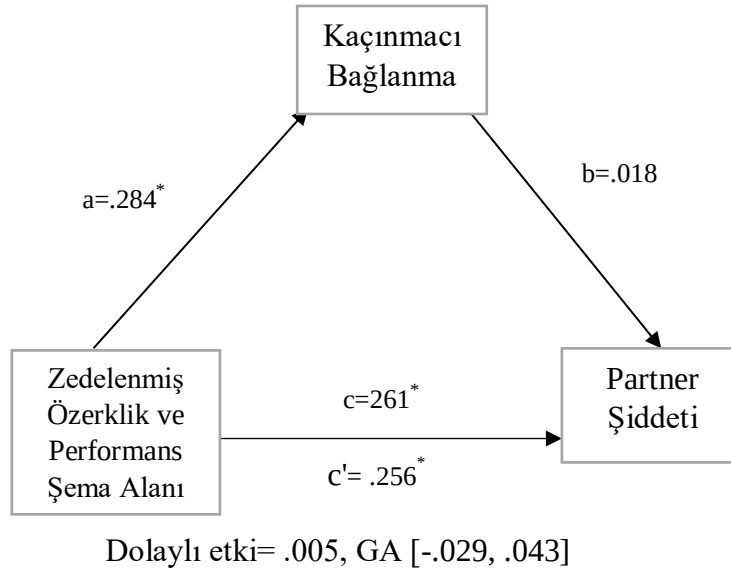
Not: N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların kaçınmacı bağlanmayı ($\beta = .284$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Buna göre D20 kabul edilmiştir.

Tablo 14'e göre, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .261$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .256$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .005$, %95GA $[-.029, .043]$) anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Tablo 14'e göre, %95 güven aralığı sıfır içerdiğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 20). Bu bulguya göre 21 kabul edilmemiştir

Şekil 20

Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü

* $p < .001$

4.9. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14

Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt sınır	Üst sınır	
Z.Sınırlar→ Kaçınmacı B. (Bağımsız değişken→ Aracı değişken)	.273	.130	.120	2.108	.036	.018	.528	.01
Toplam etki								
Z. Sınırlar→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.263	.033	.414	7.909	.000	.197	.328	.17
Doğrudan etki								
Z. Sınırlar→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.259	.033	.409	7.752	.000	.194	.325	.17

Kaçınmacı B. → Yakın Partner .012 .015 .041 .783 .434 -.017 .040
 Şiddeti (Aracı değişken →
 Bağımlı değişken)

Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki	BootSH	%95 GA	
			BootAlt	BootÜst
			sınır	sınır
Z. Sınırlar→ Kaçınmacı B. → Yakın Partner Şiddeti				
	.005	.008	-.009	.024

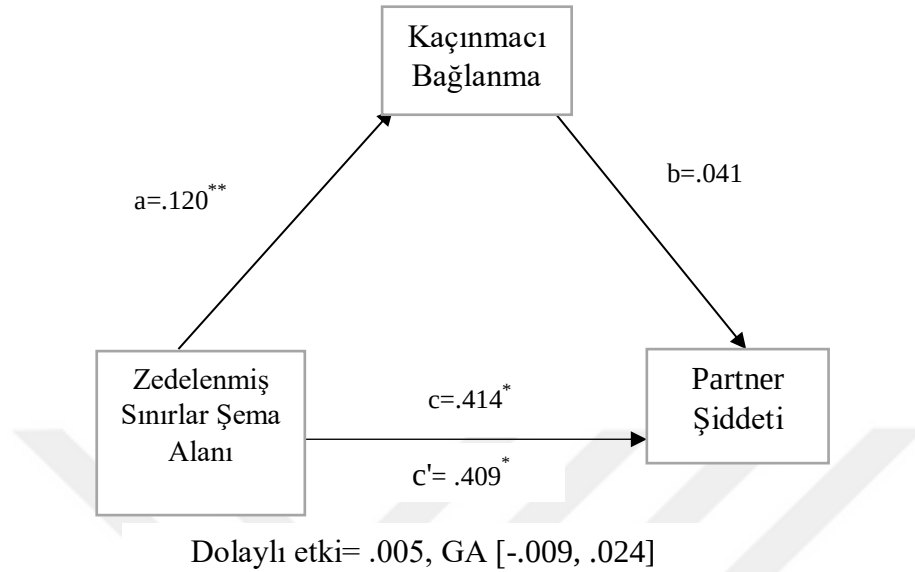
Not. N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların kaçınmacı bağlanmayı ($\beta = .120$, $p < .05$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Buna göre D22 kabul edilmiştir.

Tablo 14'e göre, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .414$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .409$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .005$, %95GA [-.009, .024]) anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Tablo 14'e göre, %95 güven aralığı sıfır içerdiğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 21). Bu bulguya göre 23 kabul edilmemiştir

Şekil 21

Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü

*p<.001, **p< .05

4.10. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15

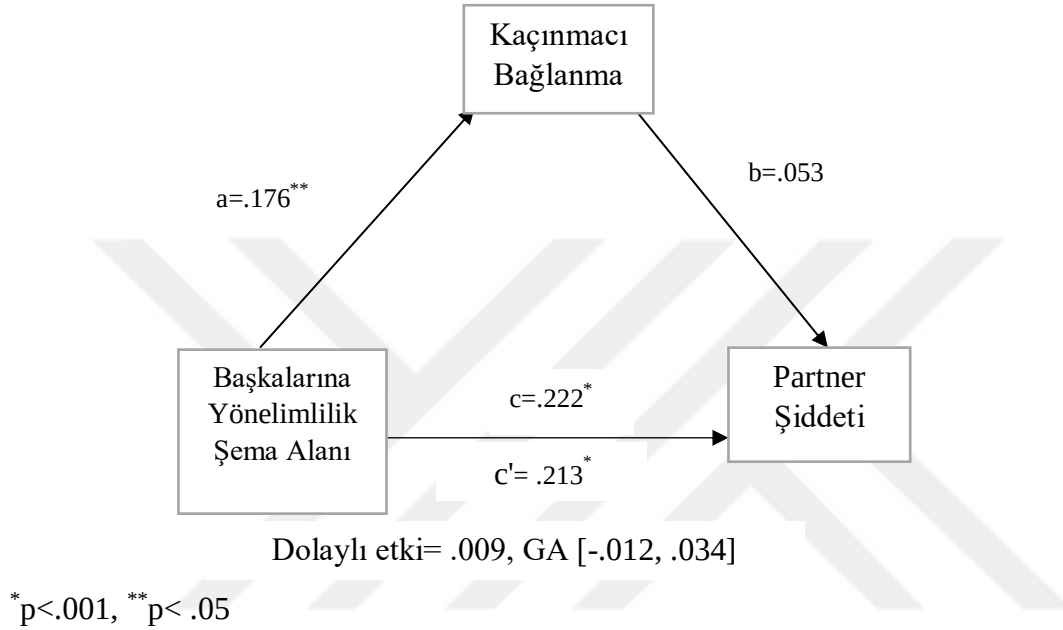
Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
B. Yönelimlilik → Kaçınmacı B.	.292	.094	.176	3,117	.002	.108	.476	.03
(Bağımsız değişken → Aracı								

etkinin ($\beta = .009$, %95GA [-.012, .034]) anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Tablo 15'e göre, %95 güven aralığı sıfır içerdiğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 22). Bu bulguya göre D25 kabul edilmemiştir

Şekil 22

Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü

4.11. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulgular.

Üniversite aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanmanın aracı rolünün PROCESS Makro Eklentisi Model 4 (Hayes, 2013) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16

Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolüne İlişkin Analiz Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA		R^2
						Alt	Üst	
						sınır	sınır	
Aşırı Tetikte O. ve B.→ Kaçınmacı B. (Bağımsız değişken→ Aracı değişken)	.337	.069	.270	4.878	.000	.201	.473	.07
Toplam etki								
Aşırı Tetikte O. ve B.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.103	.019	.296 (c)	5.392	.000	.065	.141	.09
Doğrudan etki								
Aşırı Tetikte O. ve B.→ Yakın Partner Şiddeti (Bağımsız değişken→ Bağımlı değişken)	.102	.020	.293 (c')	5.130	.000	.063	.141	.09
Kaçınmacı B.→ Yakın Partner Şiddeti (Aracı değişken→ Bağımlı değişken)	.003	.016	.011	.199	.842	-.028	.035	
Dolaylı etki (Standardize katsayılar)	Etki	BootSH				%95 GA		
						BootAlt	BootÜst	

			sınır	sınır
Aşırı Tetikte O. ve B→ Kaçınmacı B. → Yakın Partner Şiddeti				
	.003	.016	-.027	.039

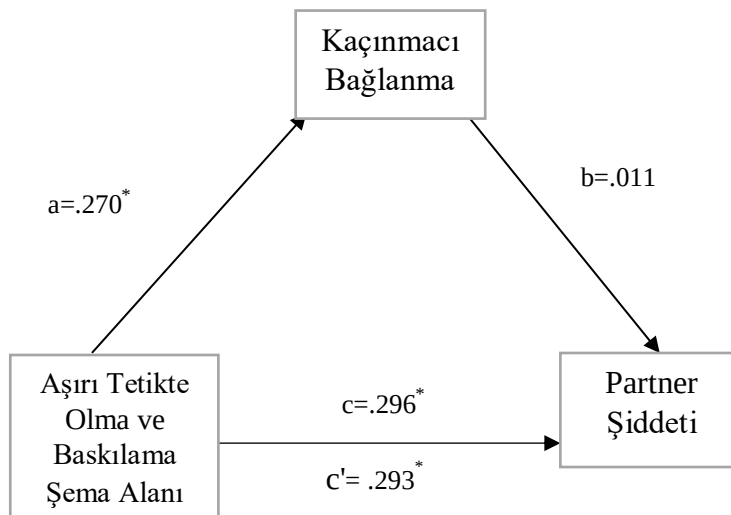
Not. N= 305, Bootstrap örneklem büyüklüğü 5.000, GA %95

Analiz sonuçlarına göre, aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların kaçınmacı bağlanmayı ($\beta = .270$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı bulunmuştur. Buna göre D26 kabul edilmiştir.

Tablo 16'ya göre, başkalarına yönelimlilik alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların yakın partner şiddeti üzerindeki toplam etkisinin ($c = .296$, $p < .001$) ve doğrudan etkisinin ($c' = .293$, $p < .001$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca dolaylı etkinin ($\beta = .003$, %95GA [-.027, .039]) anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Tablo 15'e göre, %95 güven aralığı sıfır içerdiğinden (Hayes, 2013) aracılık testinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 23). Bu bulguya göre D25 kabul edilmemiştir

Şekil 23

Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stilllerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolü

Dolaylı etki= .003, GA [-.027, .039]

* $p < .001$

V. BÖLÜM

TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılabilecek genel sonuçlara yer verilmiştir.

5.1. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Yakın Partner Şiddeti Değişkenlerinin Cinsiyete, Şiddete Tanık Olma ve Aile içi Şiddete Maruz Kalmaya Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması

Yapılan çalışma sonuçlarına göre cinsiyete göre erken dönem uyumsuz şema alanları incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yaşamın ilk yıllarından itibaren yaşantısal deneyimlerle karmaşıklaşan bir yapı gösteren erken dönem uyumsuz şemaların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanamaması teorik olarak beklenebilecek bir sonuçtur. Erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunda bireylerin olumsuz aile dinamiklerine sahip bir ortam içerisinde temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması etili bir faktördür. Olumsuz aile dinamiklerinin etkili olduğu bir aile ortamında birey yeterli ve doğru ilgiyi alamadığı gibi yanlış anne ve baba tutumlarına maruz kalabilmektedir. Ayrıca bebeklikten itibaren karşılaşılan travmatik deneyimler de erken dönem uyumsuz şemalara kaynaklık edebilmektedir (Young vd., 2003) Bu bilgiler doğrultusunda hem kızların hem erkeklerin doğdukları andan itibaren benzer aile dinamiklerinde ve sosyal çevre içerisinde var olduklarını söyleyebiliriz. Bu bağlamda cinsiyetten bağımsız olarak benzer olumsuz yaşam deneyimlerinin her iki cins için de etkili olabileceği düşünülebilir. Bu teorik düşünceler erken dönem şema alanlarının her iki cins özelinde anlamlı bir farklılık bulunamaması sonucunu destekler niteliktedir. Yetişkin bağlanma stilleri (kaçınma ve kaygı) cinsiyete göre incelendiğinde, kadın öğrencilerin yetişkin bağlanma stilleri puanlarının erkek öğrencilere göre hem kaygı hem kaçınma boyutunda daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Araştırmada ulaşılan bu sonucu her iki cins üzerinde sosyal çevrenin attığı farklı toplumsal cinsiyet rolleri, sosyalizasyon süreçleri ve kültürel normların bir sonucu olarak değerlendirebilmek mümkündür. Bu konuda daha geniş kapsamlı araştırmalar cinsiyetin bağlanma şekilleri üzerindeki etkisini koymak için daha fazla veri sunacaktır. Üniversite öğrencilerinin şiddete tanık olma durumlarına göre erken dönem uyumsuz şema alanları incelendiğinde; ayrılma ve reddedilme ile başkalarına yönelimlik alanı puan ortalamaları şiddete tanık olmayan öğrencilere kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir. Bireyin kendini güvende hissetmesi, temel duygusal ihtiyaçlarının istikrarlı bir şekilde karşılanarak ailesine ve çevresine karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmesi derece önemlidir.

Travmatik yaşam deneyimleri ve temel güvenlik duygusunun bireye kazandırılmaması ayrılma ve reddedilme alanındaki olumsuz şemaların ortaya çıkışıyla ilişkili olabilmektedir (Young vd., 2003). Bu bağlamda şiddetin birey üzerindeki psikolojik yıkıcı etkileri düşünüldüğünde şiddetin bireyin temel güven duygusuna vereceği olası zararları zihinlerde imgelemek güç değildir. Ancak öğrencilerin yetişkin bağlanma stillerine şiddete tanık olma durumlarına göre bakıldığında ise kaçınmacı bağlanma ve kaygılı bağlanma puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuç beklenmeyen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Şiddete tanık olmanın bireyin gelişim üzerindeki olumsuz etkisini koyan çalışmalar mevcuttur (Ali vd., 2015; Kılınçer ve Dost, 2015). Ancak şiddete tanıklık edildiğinde şiddetin türü ve süresi olası zararların ortaya çıkışında yeterli yoğunluğu sağlayamamış olabileceği düşünülebilir. Bu düşünceye alternatif olarak, şiddete tanık olmanın bireylerin kaçınmacı ve kaygılı bağlanma puanlarını yükseltecek etkileri olsa bu durumun puanlara yansımaları engelleyen bireysel, ailesel, kültürel ve sosyal değişkinlerin varlığının işaretleri olarak düşünebiliriz. Bu konuda daha kapsamlı ve nitelikli çalışmaların yapılması gerektiğinden bahsetmek mümkündür. Üniversite öğrencilerinin şiddete maruz kalma durumuna göre incelendiğinde; şiddet gören üniversite öğrencilerinin ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans ile başkalarına yönelimlilik alanlarında anlamlı derecede daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Ayrıca aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin aile içi şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre yetişkinlikte daha kaygılı bağlandıkları görülmektedir. Bu sonuçları şiddetin insan gelişimine verdiği yıkıcı zararların bir tezahürü olarak görmek mümkündür.

5.2. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 1 üzerinden dört denence test edilmiştir. Yapılan analizlerde ilk olarak ayrılma ve reddedilme alanındaki uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda, erken dönem uyumsuz şemaların özellikle de reddedilme ve ayrılma alanına dönük şemaların bireyin ileride kuracağı ilişkilerde şiddet mağduru olması ya da şiddeti uygulayan taraf olmasında etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yakın partner şiddeti ile yakından ilişkili bir kavram olarak öfkenin ayrılma ve reddedilme alanıyla yakından ilişkili bir kavram olduğu belirtilmektedir (Crawford ve Wright, 2007; Ponce vd., 2004).

Ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü kaygılı bağlanma stiline sahip yetişkinler romantik ilişkilerinde partnerlerinin duydukları güven sınırlıdır ve kendilerini her an terk edebileceği konusunda endişeleri vardır. Bu nedenle yakın partnerlerine karşı kıskançlık gösterirlerken, duygusal dalgalanmaları daha sık ve yoğun yaşamaktadırlar. İlişkilerine ait olumsuz değerlendirmelere sahip olan kaygılı bağlanan yetişkinler ilişkilerini her an tetikte bulunmaları gereken bir savaş gibi görme eğilimindedirler (Cooper vd., 1998). Ayrılma ve reddedilme alanındaki şemalar diğer insanlardan beklenen güven, sevgi ve istikrar gibi temel duygusal ihtiyaçların karşılanmayacağı inancı ve neticesinde bağlanma problemleri ile ilişkilidir (Rafaeli vd., 2011; Young vd., 2003).

Kaygılı bağlanmanın yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Kişinin bağlanma stiline zorlu yaşam olaylarındaki tepkilerini etkileyebildiğini destekleyen çalışmalar mevcuttur (Arroyo vd., 2017). Literatürde kaygılı bağlanmanın, şiddetin yordayıcısı olduğu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Henderson vd., 2005). Ayrıca yetişkinlerde güvenli olmayan bağlanma stillerinin adaptif olmayan davranışlarla olan ilişkisi de düşünüldüğünde çalışmamızda kaygılı bağlanmanın yakın partner şiddetini yordaması beklenen bir bulgudur.

Son olarak, ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki kaygılı bağlanmanın aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Bahsedilen değişkenlerin arasındaki güçlü teorik ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Ancak Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.3. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 2 üzerinden üç denence test edilmiştir. Yapılan analizlerde ilk olarak zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar, bireyin ebeveyninden ayrılıp kendisine has bağımsız bir yaşam sürdürebilmesi ile ilgilidir. Bireyin kendi özgün amaç ve değerleri doğrultusunda ebeveynlerinin güdümünde olmadan yaşamını ve kimliğini oluşturmak, özerklik becerisinin gelişimi ve yetişkinlik

dönemindeki hayat doyumuyla doğrudan bağlantılıdır. Zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemaların sağlıklı romantik ilişkiler ile bağlantılı olduğunu koyan araştırmalar bulunmaktadır. Calvete vd., (2018) tarafından yapılan bir çalışmada ise zedelenmiş performans ve özerklik alanı ile fiziksel, psikolojik ve cinsel yakın partner şiddetine maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu gösterilmiştir. Bireyin ilişkilerinde zedeleniş özerklik ve performans alanındaki şemaların aktive olmasının yakın partner şiddeti özelinde etkili olduğunu gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Mckee ve vd., 2012; Shorey vd., 2008; Tremblay ve Dozois, 2009).

İkinci denece olarak, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Hazan ve Shaver'in (1987) araştırmasına göre, kaygılı bağlanan kişiler diğer insanları daha az adil olarak değerlendirme eğilimindedirler. Yetişkin bağlanma tarzlarında kaygılı bağlanma, kendini gerektiğinden fazla açıklama, saplantılı davranışlar ve düşük özgüven ile bağlantılıdır (Hazan ve Shaver, 1987). Yaka (2011) yaptığı bir çalışmada zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla kaygılı bağlanma arasında pozitif ilişki saptamıştır. Zedeleniş özerklik ve performans alanındaki uyumsuz çalışmaların duygu düzenleme gücü ile bağlantılı olduğu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Masomi vd., 2014). Kaygılı bağlanma stiline adaptif olmayan davranışlarla ilişkisi düşünüldüğünde ve bahsedilen tüm bu çalışmalar doğrultusunda zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki uyumsuz şemaların kaygılı bağlanmayı pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı yordaması beklenen bir bulgudur.

Son olarak, zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki kaygılı bağlanmanın aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Bahsedilen değişkenlerin arasındaki güçlü teorik ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Ancak Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.4. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 3 üzerinden üç denence test edilmiştir. Yapılan analizlerde ilk olarak zedelenmiş sınırlar alanındaki uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zedelenmiş sınırlar alanında erken dönem uyumsuz şemalara sahip olan kişilerin, kendilerini

özel gördüklerini ve genellikle diğer insanların uydukları kurallara uymak zorunda olmadıklarını hissettiğini düşündüğümüzde diğer insanlarla olan ilişkilerde problemler yaşayabileceklerini düşünürüz. Nitekim zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip kişiler kendilerini ayrıcalıklı görme eğiliminde oldukları için ilişkilerdeki karşılıklılık ilkesini sindiremedikleri için sosyal ilişkilerde zorlanmaktadırlar. Baker ve arkadaşları (2018) yakın partner şiddeti ile bağlantılı olabilecek değişkenleri inceledikleri bir çalışmada; romantik ilişkilerde öz kontrol azaldıkça, yakın partner şiddetinin arttığını belirlemişlerdir. Nitekim, zedelenmiş sınırlar şema alanları ile ilişki olan öz kontrol davranışları ilişkilendirilmektedir (Young, 2003). Zolfaghari vd., (2008) tarafından yapılan evlilikte partnerler arasındaki yakınlığın incelendiği çalışmada, zedelenmiş sınırlar şema alanının evlilikteki yakınlık ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Zedelenmiş sınırlar şema alanlarının sosyal kaygıyı yordadığı belirten çalışmalar mevcuttur (Eldoğan, 2012). Tüm bu çalışmalar ve zedelenmiş sınırlar şema alanlarındaki erken dönem uyumsuz şemaların romantik ilişkilerdeki olası etkileri düşünüldüğünde olarak zedelenmiş sınırlar alanındaki uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılması literatürle uyumlu bir bulgudur.

İkinci denece olarak, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip bireylerin özellikleri ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin benzer bilişsel yapılardan beslendiklerini düşündüğümüzde yapılan analizde elde edilen bu bulgu beklenen bir sonucu yansıtmaktadır.

Son olarak, zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki kaygılı bağlanmanın aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Bahsedilen değişkenlerin arasındaki güçlü teorik ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.5. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 4 üzerinden üç denence test edilmiştir. Yapılan analizlerde ilk olarak başkalarına yönelimlilik alanındaki uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başkalarına yönelimlilik şema alanı bireyin kendini ifade edebilmesi, ihtiyaç ve isteklerini ortaya kayabilmesi ile ilişkilidir. Bireyin kendisini ifade edebilmesi psikolojik gelişiminde en önemli ihtiyaçlarındandır. Bireyin gelişiminde bireyin çevrenin beklentileri ve sorumluluklarıyla kendi ihtiyaç ve istekleri arasında denge kurabilmesi çok önemlidir. Bu alandaki şemalara sahip kişiler ise genellikle bu tutumun aksine aşırı kısıtlamaya maruz kalan, istek ve ihtiyaçları önemsenmeyen bir aile içinde büyütölmüşlerdir. Bu bireyler mantıklı standartlar olup olmaksızın ebeveynlerinin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmeye yönlendirilmişlerdir. Bu kişiler kendilerinden daha çok diğer insanların ihtiyaçlarını merkeze alarak ve muhataplarının sosyal kabulüne ulaşmak fazlasıyla gayret sarf ederler. Hayatın olağan akışı içerisinde eğlenmek ve keyif almak bu bireyler için oldukça güçtür bunun yerine tamamen iş ve başarının vurgulandığı bir aile temasında yetiştikleri için başkalarının ihtiyaçlarını doyumaya yönelik davranışlar sergilerler. Bu şemaya karşıt tepki geliştiren kişiler ise aşırı isyankâr, otomatik hayır diyen kişiler olmaktadır (Young vd., 2018)

Calvete vd., (2018) tarafından yürütölen bir çalışmada başkalarına yönelimlilik şema alanları ile fiziksel, psikolojik ve cinsel flört şiddetine maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görölmüşür. Bu araştırmada elde edilen sonucun, kişinin erken dönem yaşantıları ile ilişkilerde bireylerin daha kırılgan hale geldiğı ve erken dönem olumsuz deneyimleriyle benzerlik taşıyan kişi ve ilişkilere yönelmelerinin daha olası olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu tekrarlayan yaşam örüntülerine Freud “tekrarlanma zorlantısı” adını vermiştir (Freud, 2009). Başkalarına yönelimlilik şema alanondali erken dönem uyumsuz şemaların romantik ilişkilerdeki olası etkileri düşünöldüğünde başkalarına yönelimlilik şema alanındaki uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılması beklenen bir sonuçtur.

İkinci denece olarak, başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Karantzas vd., (2022) tarafından yapılan çalışmada yetişkin bağlanma stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki bağlantı incelenmiştir. Bu çalışmada başkalarına yönelilik şema alanıyla kaygılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip bireyler genellikle kaygılı kişilerdir. Bosmans vd., (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, yetişkin bağlanma stillerinin kaygı boyutu şema alanıyla ilişkili bulunmuştur. Başkalarına yönelimlilik şema alanlarının oluşumuna kaynaklık eden erken dönem yaşantıları ile kaygılı bağlanmanın oluşumunda kaynaklık eden yaşam deneyimlerinin aynı kaynaklardan beslenmesi başkalarına yönelimlilik

şema alanlarındaki şemalarla kaygılı bağlanma arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmaları desteklemektedir. Çalışmada elde edilen başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulgusu bahsedilen çalışmaları desteklemektedir.

Son olarak, başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki kaygılı bağlanmanın aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Bahsedilen değişkenlerin arasındaki güçlü teorik ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.6. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaygılı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 5 üzerinden üç denence test edilmiştir. Yapılan analizlerde ilk olarak aşırı tetikte olma şema alanındaki uyumsuz şemaların yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bireyin aşırı kurallar ve katı disiplin içerisinde yetişmesi doğal, kendiliğinden davranışlar sergileyebilmesini engelleyebilir. Bu durum zamanla bireyde aşırı tetikte olma ve ketlenme durumunun ortaya çıkmasına sebep olur. Bu alanda ortaya çıkan şemaların ortak teması hayatın olağan akışında işlerin kötüye gitmemesi için büyük bir dikkat ve çabanın sarf edilmesi gerektiği inancıdır. Bunun sağlanabilmesi için de dar, katı ve kontrolcü sınırlar içerisinde kalınmaya çalışılır. Bu durum bireyin hayatın zevkli ve eğlenceli yanlarını kaçırmaya neden olur. Bireyin yakın partneri ile kurduğu ilişkide eğlenebilmesi, kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi büyük önem göstermektedir. Ancak aşırı baskılama ve tetikte olma şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip bireyler yaşadıkları ilişkide kendi gerçek duygularını paylaşmada zorluklar çekerler. Partnerlerinin ihtiyaçlarına aşırı odaklanarak kendi ihtiyaçlarını unutabilirler. Ayrıca olumsuz durumlara daha duyarlı ve olumlu durumları görmezden gelerek ilişki yaşama eğilimindedirler. Yakın partner ilişkisinde bozucu özellikleri olan başkalarına yönelimlilik şema alanının yakın partner şiddetini pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı olarak yordaması beklenen bir bulgudur.

İkinci denence olarak, aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaygılı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Kaygılı bağlanma stiline sahip kişiler partnerlerinin ihtiyaç duyduklarında ulaşılabilir ve destekleyici olmayacağı konusunda endişelidirler. Aşırı tetikte

olma ve baskılama şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip kişiler ise hayatlarının her an kötüye gidebileceği düşüncesiyle kendilerini tetikte tutmaktadır. Her iki değişkenin benzer örüntüler içermesi ve çalışma sonucunu desteklemesi beklenen bir durumdur.

Son olarak, aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki kaygılı bağlanmanın aracı rolü olduğu belirlenmiştir. Bahsedilen değişkenlerin arasındaki güçlü teorik ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.7. Üniversite Öğrencilerinde Ayrılma ve Reddedilme Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 6 üzerinden üç denence test edilmiştir. Üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır. Kaçınmacı bağlanma stiline sahip kişiler ise yakınlık kurmaktan uzak durmakla birlikte, romantik ilişki yaşadıklarında ise yakın partnerlerine karşı soğuk ve mesafeli davranmaktadır. Kurdukları romantik ilişkilerin elde edecekleri tatmin ve güven duygusuna duyarsız görünme eğilimindedirler (Bulut, 2017). Ayrılma ve reddedilme şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip kişiler erken dönem yaşantıları ile temel güvenlik duygusunu kazanamamıştır. Duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmayacağı inancıyla birlikte herhangi bir istismara ve zarar verici bir davranışa maruz kalabileceği ile ilgili inanca sahiptirler. Bu şema alanında sorun yaşayan bireyler ise güven, kabul, bakım, sevgi gibi temel güvenlik alanını oluşturan psikolojik ihtiyaçlara ulaşamayacağı algısına sahiptir. Genellikle bu kişilerin travmatik çocukluk yaşantıları vardır. Çocukluk yaşantılarında şiddete, ihmale, istismar ve tacize maruz kalmış olmaları mümkündür. Çocukluk çevreleri genellikle akranları tarafından reddedilme, aile içinde sınırların olmaması, anne ve baba arasında tercih yapmak zorunda bırakılma, aşırı koruyucu anne baba tutumu ve madde kullanan aile üyeleri yıkıcı erken dönem çevre örnekleri daha sık bulunabilir (Young vd., 2003). Ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla kaçınmacı bağlanma arasında birbirlerini destekleyen yaşam örüntüleri bulunmaktadır. Çalışma bulguları da bu varsayımı desteklemektedir.

İkinci denence olarak, üniversite öğrencilerinde kaçınmacı bağlanma yakın partner şiddetini pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Yetişkin bağlanma stillerinden kaçınma boyutu ön plana çıkan bir birey duygusal yakınlıktan kaçınarak duygusal bağımsızlığını sağlamaya çalışmaktadır. Yakın partner şiddeti ile kaçınmacı bağlanma stillerinin ilişkili olabileceğine dair çalışmalar literatürde bulunmaktadır. Babcock vd., (2004) tarafından yapılan çalışmada kaçınmacı bağlanma stillerine sahip bireylerin partnerlerine karşı daha fazla şiddet uygulama olasılıkları olduğu belirtilmiştir. Shorey vd., (2011) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise duygusal düzenleme zorlukları ile yakın partner şiddeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışmada kaçınmacı bağlanma stili duygusal düzenleme zorlukları ile ilişkili olduğu ve yakın partner şiddetini yordamada önemli bir faktör olarak tespit edilmiştir. Ancak çalışmamızda kaçınmacı bağlanma stilleri yakın partner şiddetini pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı olarak yordamamıştır. Bu bulgu yakın partner şiddetinin karmaşık ve çok boyutlu yapısı düşünüldüğünde beklenebilecek bir bulgudur.

Son olarak üniversite öğrencilerinde ayrılma ve reddedilme alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip değildir. Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.8. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Özerklik ve Performans Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 7 üzerinden iki denence test edilmiştir. Üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip bireyler kendine güven eksikliği, bağımsızlık ve kişisel yeteneklerine olan inancın az olması gibi özellikleri taşıyabilmektedir. Bu durum bireyin kendine ait kararları almasında güçlük çekmesini, başkalarının beklentilerine aşırı derecede bağımlılık göstermesi ya da başarısız olma korkusu yaşaması gibi sonuçlara neden olabilir. Kaçınmacı bağlanma stili ise duygusal ihtiyaçların bastırılması, duygusal yakınlıktan kaçınma ve bağımsızlık arayışıyla ilişkilendirilebilir. Kaçınmacı bağlanma stili oluşturmada bireyin erken dönem olumsuz yaşantı deneyimleri etkili olmaktadır. Bireyin olumsuz yaşantı deneyimleri sonucu bireyin

duygusal bağlantılardan kaçınma stratejileri geliştirmesine neden olabilir. Örneğin, bireyin güven eksikliği bireyin romantik ilişkilerinde kaçınmacı bağlanma stiline ön plana çıkmasına neden olabilir. Çalışma bulguları da bu teorik fikri destekler niteliktedir.

Son olarak, üniversite öğrencilerinde zedelenmiş özerklik ve performans alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip değildir. Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.9. Üniversite Öğrencilerinde Zedelenmiş Sınırlar Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 8 üzerinden iki denence test edilmiştir. Zedelenmiş sınırlar şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Zedelenmiş sınırlar şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip kişiler kendi sınırlarını sağlıklı bir şekilde belirleyememe, başkalarının sınırlarını ihlal etme veya kendi sınırlarını koruyamama gibi problemler yaşamaktadırlar. Bu şemanın gelişiminde bireyin erken dönem olumsuz yaşam deneyimleri ve ebeveyni ile kurduğu ilişkide kişisel alanına saygı duyulmaması ve kişisel tercihlerine önem verilmemesi gibi durumlar etkili olabilmektedir. Bu şemaya sahip kişiler sınır belirsizliği nedeniyle sık sık çatışma yaşama ve ilişkilerde güvensizlik ve karmaşa yaşayabilmektedir. Bu durum yakın partner ilişkilerinde stres, çatışma ve ilişki problemleri yaşamalarına neden olabilir. Çalışma bulguları bu varsayımları destekler niteliktedir. Son olarak, üniversite öğrencilerinde zedelenmiş sınırlar alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip değildir. Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.10. Üniversite Öğrencilerinde Başkalarına Yönelimlilik Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 9 üzerinden iki denence test edilmiştir. Başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalara sahip bir birey sürekli başkalarının onayını almak için çaba gösterirken kendi ihtiyaçlarını göz ardı etme eğilimine girebilmektedir. Bu nedenle başkalarına hayır demekte zorlanabilmektedirler. Romantik ilişkilerinde partnerinin sevgi onayını alma çabası partnerine karşı duygusal bağımlılık geliştirmesine sebep olabilir. Kaçınmacı bağlanma stili duygusal bağımsızlık ile ilişkilendirebilecek örüntüler içerir. Kaçınmacı bağlanma stilleri olan bireyler genellikle duygusal yakınlıktan kaçınma eğilimindedirler. Bu, ilişkilerde duygusal gerilimlerin birikmesine ve iletişim eksikliğine yol açabilir. Bu durum, özellikle partnerler arasındaki duygusal ihtiyaçların karşılanmaması durumunda, fiziksel veya duygusal şiddetin patlamalarına neden olabilir. Çalışma bulguları bu varsayımları destekler niteliktedir.

Son olarak, üniversite öğrencilerinde başkalarına yönelimlilik şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip değildir. Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

5.11. Üniversite Öğrencilerinde Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama Alanındaki Erken Dönem Uyumsuz Şemalarla Yakın Partner Şiddeti Arasındaki İlişkide Yetişkin Bağlanma Stillerinden Kaçınmacı Bağlanmanın Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.

Araştırmada önerilen Model 10 üzerinden iki denence test edilmiştir. Aşırı tetikte olma ve baskılama alanındaki erken dönem uyumsuz şemalar kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamaktadır

Aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanı, kişinin duygusal tepkilerini bastırma ve kontrol etme eğiliminde olduğu bir baskılama mekanizmasını içerir. Kişi, duygusal tepkilerini ifade etmekten kaçınabilir veya duygusal ifadeyi reddedebilir. Kişi, çevresindeki olayları ve ilişkileri sürekli olarak potansiyel bir tehdit olarak algılar. Bu, kişinin sürekli olarak tetikte olmasına ve savunma modunda olmasına neden olabilir. Kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireyler benzer şekilde kendi duygusal ihtiyaçlarını ifade etmekte zorlanabilmektedir. Beklenileceği üzere çalışma bulguları bu varsayımları doğrulamaktadır. Son olarak, üniversite öğrencilerinde aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanındaki erken dönem uyumsuz şemalarla yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma stillerinden kaçınmacı bağlanma aracı role sahip değildir. Literatür incelendiğinde bu üç değişkenin birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanamamıştır.

VI. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Yapılan çalışma sonuçlarına göre cinsiyete göre erken dönem uyumsuz şema alanları incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yetişkin bağlanma stilleri (kaçınma ve kaygı) cinsiyete göre incelendiğinde, kadın öğrencilerin yetişkin bağlanma stilleri puanlarının erkek öğrencilere göre hem kaygı hem kaçınma boyutunda daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin şiddete tanık olma durumlarına göre erken dönem uyumsuz şema alanları incelendiğinde; ayrılma ve reddedilme ile başkalarına yönelimlik alanı puan ortalamaları şiddete tanık olmayan öğrencilere kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir. Ancak öğrencilerin yetişkin bağlanma stillerine şiddete tanık olma durumlarına göre bakıldığında ise kaçınmacı bağlanma ve kaygılı bağlanma puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Üniversite öğrencilerinin şiddete maruz kalma durumuna göre incelendiğinde; şiddet gören üniversite öğrencilerinin ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans ile başkalarına yönelimlilik alanlarında anlamlı derecede daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Ayrıca Aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin (aile içi şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre yetişkinlikte daha kaygılı bağlandıkları görülmektedir.

Bu bulgulara ek olarak, ayrılma ve reddedilme alanı, zedelenmiş özerklik ve performans alanı, zedelenmiş sınırlar alanı, başkalarına yönelimlik alanı ve aşırı tetikte olma ve baskılama alanı olmak üzere, erken dönem uyumsuz şema alanlarının tamamı yakın partner şiddetini, yetişkin bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmayı ve kaçınmacı bağlanmayı pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı yordadığı görülmüştür. Kaygılı bağlanmanın ise yakın partner şiddetini, pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı yordadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Kaygılı bağlanmanın ayrılma ve reddedilme alanı, zedelenmiş özerklik ve performans alanı, zedelenmiş sınırlar alanı, başkalarına yönelimlik alanı ve aşırı tetikte olma ve baskılama alanı olmak üzere her bir erken dönem uyumsuz şema alanının yakın partner şiddeti ile olan ilişkisinde aracı role sahip olduğu saptanmıştır. Ancak kaçınmacı bağlanmanın yakın partner şiddetini anlamlı yordamadığı ve erken dönem uyumsuz şema alanları ile yakın partner şiddeti arasında aracı rolü olmadığı görülmüştür.

Bu sonuçlar yakın partner şiddetinin erken dönem uyumsuz şema alanlarının tamamıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yakın partner şiddeti ile yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, kaçınmacı bağlanma ile anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kaygılı bağlanma ile pozitif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularından ve araştırmanın sınırlılıklarından yola çıkarak uygulamaya ve gelecekte yapılacak olan araştırmalara öneriler sunulmuştur.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın ön analiz bulgularına göre, kadın öğrencilerin kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu, aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin daha kaygılı bağlandıkları ve ayrılma-reddedilme, zedelenmiş özerklik-performans, başkalarına yönelimlilik şema alanlarında daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca aile içi şiddete tanık olan öğrencilerin kaçınmacı ve kaygılı bağlandıkları ve ayrılma-reddedilme, başkalarına yönelimlik şema alanlarında daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda üniversitelerin psikolojik danışma birimlerinde görevli ruh sağlığı uzmanları (psikolojik danışmanlar, psikologlar gibi) özellikle kadın, aile içi şiddete maruz kalmış ve tanık olmuş öğrencilerle çalışırken erken dönem uyumsuz şemalara yönelik müdahaleleri de çalışmalarına ekleyebilirler.

2. Araştırma sonuçlarına göre, kaygılı bağlanma tüm erken dönem uyumsuz şema alanları ile yakın partner şiddeti arasındaki ilişkide aracı role sahiptir. Bu bağlamda, ailelerle çalışan psikolojik danışmanlar tarafından erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunun engellenmesi için işlevsel olmayan ebeveynlik biçimlerini fark etmelerine, çocuklarının sağlıklı gelişimini destekleme ve etkili ebeveynlik becerileri kazanmalarına yardım edecek çalışmalar planlanabilir.

6.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

Romantik ilişkiler yaşama anlam katan ve insanların ruh sağlığının korumasında etkili olan temel ilişkilerdendir. Aynı zamanda çeşitli faktörler nedeniyle romantik ilişkilerdeki bozulmalar bireyin ruhsal sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Doyurucu ve sevgi dolu bir yakın partner ilişkisinin kurulmasında bu ilişkinin herhangi bir tür şiddet örüntüsünden

uzak sürdürebilmesi bireysel ve toplumsal önemi son derece yüksek bir konudur. Bu noktada yakın partner şiddetinin yalnızca polisiye önlemler ile önlenemeyeceği açıktır. Ruh sağlığı yerinde, sağlıklı ilişkiler kurabilen bir toplum yaratmak için yakın partner şiddetinde etkili olabilecek örüntülerin incelenmesi anlam ilişkilerinin araştırılması önemlidir. Bu çalışma ile bireyin temel duygusal ihtiyaçlarının bebeklikten itibaren yeterli ve doğru şekilde doyurulmaması sonucu oluşan erken dönem uyumsuz şemalar ve yetişkin bağlanma stillerinin yakın partner şiddeti ile ilgili ilişkileri incelenmiştir. Literatürde bu değişkenlerin birlikte ele alındığı yeterince çalışma olmadığı için farklı evren ve örneklem gruplarında bu değişkenlerin arasındaki anlam ilişkileri araştırılma ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca veri toplama araçlarının uzunluğundan dolayı hatırı sayılır bir miktar öğrencinin ölçekleri yarım bırakmış olması ve uzun veri toplama araçlarının olası dikkat düşüklüğüne neden olması gibi faktörler göz önünde bulundurularak daha kısa veri toplama araçlarının tercih edilmesi yerinde olabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, B., Açıkgöz, B., Karakoyun, A. R., Yüksel, N. A., Akca, F., Akca, A. S. D. ve ark. (2018). Tıp fakültesi 5. vae 6. sınıf öğrencilerinde flört şiddetinin değerlendirilmesi, *Konuralp Tıp Dergisi*, 10(2),168-174. <https://doi.org/10.18521/ktd.285138>
- Adak, N. (2012). *Değişen toplumda değişen aile*. Siyasal Yayınevi.
- Adak, N. (2012). Antalya'da kadına yönelik şiddet: iletişim, işbirliği ve mücadele. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-15.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. N. (1978). *The development of child-mother attachment. In Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation* (pp. 1-29). Psychology Press.
- Ainsworth, M. D. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personalit development. *American Psychologist*, 46(4), 333-341.
- Ali, P.A., Dhingra, K. ve McGarry, J. (2015). Identifying signs of intimate partner violence. *Emergency Nurse*, 23(9), 25 – 29.
- Ali, P. A., Dhingra, K. ve McGarry, J. (2016). A literature review of intimate partner violence and its classifications. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 16-25. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.06.008>
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta analytic review. *Psychological Bulletin*, 126, 651- 680.
- Arroyo, K., Lundahl, B., Butters, R., Vanderloo, M. ve Wood, D. S. (2017). Short-term interventions for survivors of intimate partner violence: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 18(2), 155-171.
- Aslan, D. , Vefikulucay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T. ve Temel, F. (2008). Ankara’da iki Hemşirelik Yüksekokulu’nun birinci ve dördüncü sınıflarında okuyan öğrencilerin

- flört şiddetine maruz kalma, flört ilişkilerinde şiddet uygulama durumlarının ve bu konudaki görüşlerinin saptanması araştırması. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Atak, H. ve Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 4(4):520-546.
- Aydın, A., 2003. *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. (4. Baskı). Alfa Basım Yayın.
- Babcock, J.C., Costa, D.M., Green, C.M. ve Eckhardt, C.I. (2004). What situations induce intimate partner violence? A reliability and validity study of the Proximal Antecedents to Violent Episodes (PAVE) Scale. *Journal of Family Psychology*, 18, 433-442.
- Babcock, J. C., Roseman, A., Green, C. E. ve Ross, J. M. (2008). Intimate partner abuse and PTSD symptomatology: Examining mediators and moderators of the abuse-trauma link. *Journal of Family Psychology*, 22(6), 809-818.
- Baltarlı, N. (2020). Flört şiddetinin şema terapi modelinde incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Şehir Üniversitesi.
- Bartholomew, K. (1993). From childhood to adult relationships: Attachment theory and research. S. Duck (Ed.), *Understanding relationship processes: Learning about relationships* (ss. 30-62). Sage.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-241. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, experimental and theoretical aspects*. Harper and Row Press.
- Beck A. T. (1976) *Cognitive therapy and emotional disorders*. Pengium Books.
- Beck J. S. (1995) *Cognitive Therapy: Basic and Beyond*. Guilford Press.
- Beck, A. T., Freeman, A. ve Davis, D. D. (2004). *Cognitive therapy of personality disorders*. Guilford.

- Beck, A. T. (2005). *Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar*. (Çev. A. Türkcan) Litera Yayıncılık.
- Bouchey, H. A. ve Furman, W. (2003). Dating and romantic experiences in adolescence. G. R. Adams & M. Berzonsky (Eds.), *The Blackwell Handbook of Adolescence* (pp.313–329). Blackwell Publications.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss*. Basic Books.
- Bretherton, I. (1997). Bowlby's legacy to developmental psychology. *Child Psychiatry and Human Development*, 28 (1), 33-43.
- Breiding, M. J., Black, M. C. ve Ryan, G. W. (2008). Prevalence and risk factors of intimate partner violence in eighteen U.S. States/Territories, 2005. *American Journal of Preventive Medicine*, 34, 112-118.
- Brennan, K. A., Clark, C. L. ve Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46– 76). The Guilford Press.
- Brinkerhoff, M. ve Lupri, E. (1988). Interspousal violence. *Canadian Journal of Sociology*, 13, 407-434. <https://doi.org/10.2307/3340814>
- Brown, A. S., Bottiglieri, T., Schaefer, C. A., Quesenberry, C. P., Liu, L., Bresnahan, M. ve Susser, E. S. (2007). Elevated prenatal homocysteine levels as a risk factor for schizophrenia. *Archives of General Psychiatry*, 64, 31-39.
- Bruysters, N. Y. F. ve Pilkington, P. D. (2022). Overprotective parenting experiences and early maladaptive schemas in adolescence and adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 30, 10–23. <https://doi.org/10.1002/cpp.2776>
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs Yayınları.
- Bulut, E. (2017). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin öznel iyi oluş düzeyleri üzerine etkisi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Arel Üniversitesi.

- Büyükşahin, A. (2001). Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Calvete, E., Gámez-Guadix, M., Fernández-Gonzalez, L., Orue, I., ve Borrajo, E. (2018). Maladaptive schemas as mediators of the relationship between previous victimizations in the family and dating violence victimization in adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 81, 161-169.
- Campbell, J. C., Alhusen, J., Draughon, J., Kub, J., ve Walton-Moss, B. (2011). Vulnerability and protective factors for intimate partner violence. J. W. White, M. P. Koss, & A. E. Kazdin (Eds.), *Violence against women and children, mapping the terrain* (pp. 243–263). American Psychological Association.
- Carbone-Lopez, K., C. Kruttschnitt ve R. Macmillan (2006). patterns of intimate partner violence and their associations with physical health, psychological distress, and substance use. *Public Health Reports* 121 (4): 382–392.
- Cassidy, J. (1999). The nature of the child's ties. J.Cassidy & P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3-20). Guilford Press.
- Catalano, S. (2012). *Intimate partner violence, 1993–2010*. Bureau of Justice Statistics.
- Chang, E. C., Kahle, E. R. ve Hirsch, J. K. (2015). Understanding how domestic abuse is associated with greater depressive symptoms in a community sample of female primary care patients: does loss of belongingness matter?. *Violence Against Women*, 21(6), 700-711.
- Clark, M. S. ve Mills, J. R. (2012). A theory of communal (and exchange) relationships. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 232–250). Sage Publications Ltd.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Berkeley University of California Press.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R. ve Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.5.1380>

- Collins, W. A. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationship during adolescence. *Journal of Reserach of Adolescence*, 13, 1-24.
- Coker, A. L., Davis, K. E., Arias, I., Desai, S., Sanderson, M., Brandt, H. M. ve Smith, P. H. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American Journal of Preventive Medicine*, 23(4), 260-268.
- Coker, A. L. (2007). Does physical intimate partner violence affect sexual health? A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8(2), 149-177.
- Coker, A. L., Williams, C. M., Follingstad, D. R., ve Jordan, C. E. (2011). Psychological, reproductive and maternal health, behavioral, and economic impact of intimate partner violence. *Violence Against Women and Children*, 1, 265-284.
- Çalışır, M. (2009), Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. *Current Approaches In Psychiatry*, 1, 240–255.
- Çetin-Dağlı, S. (2009). Düzce üniversitesi düzce meslek yüksekokulu öğrencilerinde şiddet sıklığının ve kısa semptom envanteri'nin değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi], Düzce Üniversitesi.
- DeKeseredy, W. S. ve Schwartz, M. D. (2011). Theoretical and definitional issues violence against women. C. M. Renzetti, J. L. Edleson and R. K. Bergen (Ed.), *Sourcebook on violence against women* (ss.3-22). Sage Publications,.
- DeKeseredy, W.S. ve Schwartz, M.D. (2013) *Male peer support and violence against women: The history and verification of a theory*. Northeastern University Press.
- Diaz-Olavarrieta, C., Ellertson, C., Paz, F., de Leon, S.P. ve Alarcon Segovia, D. (2002). Prevalence of battering among 1780 outpatients at an internal medicine institution in Mexico. *Social Science Medicine*, 55, 1589-1602.
- Dillon, G., Hussain, R., Loxton, D., ve Rahman, S. (2013). Mental and physical health and intimate partner violence against women: A review of the literature. *International Journal of Family Medicine*, Article ID 313909. <https://doi.org/10.1155/2013/313909>

- DiMauro, J. ve Renshaw, K. D. (2019). PTSD and relationship satisfaction in female survivors of sexual assault. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 11(5), 534–541. <https://doi.org/10.1037/tra0000391>
- Eken, E. (2018). Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyum bozucu şemalar ile romantik ilişki eğilimleri arasındaki ilişki: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Ekşi, H., Tunçer, B. ve Sevim, E. (2020). Ergenlerde beş faktör kişilik özellikleri ve erken dönem uyumsuz şemalar. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 318-328.
- Erben, G. S. ve Çalışkan, K. (2015, 14-16 Mayıs). Yetişkin bağlanma stillerinin babacan liderle çalışma tercihi üzerindeki etkisini anlamaya yönelik deneysel bir çalışma. [Kongre Sunumu Özeti]. 23. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Muğla, Türkiye
- Erdem, S. ve Kabasakal, Z. (2015). Psikolojik iyi olma ve yetişkin bağlanma boyutları. *Journal of Research in Education and Teaching*, 4(1), 82-90.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. Norton.
- Ewoldt, C. A., Monson, C. M. ve Langhinrichsen-Rohling, J. (2000). Attributions about rape in a continuum of dissolving marital relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 15(11), 1175-1182. <https://doi.org/10.1177/088626000015011004>
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9(1), 39-55.
- Feldman, S. S. ve Gowen, L. K. (1998). Conflict negotiation tactics in romantic relationships in high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 27, 691-717. <https://doi.org/10.1023/A:1022857731497>
- Fidan, F., ve Yeşil, Y. (2018). Nedenleri ve sonuçları itibariyle flört şiddeti. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 16-24.
- Fisher B. S, Daigle L. E, Cullen F. T ve Turner M. G. (2003). Reporting sexual victimization to the police and others: results from a national-level study of college women. *Crim Justice Behaviour*; 30(1), 6-38.

- Flink, N., Sinikallio, S., Kuittinen, M., Karkkola, P. ve Honkalampi, K. (2018). Associations between early maladaptive schemas and mindful attention-awareness. *Mindfulness*, 9(4), 1216-1223.
- Fraley, R. C., Waller, N. G. ve Brennan, K. A. (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- Freud, S. (2009). *Haz ilkesinin ötesinde ben ve id* (Çev. A. Babaoğlu). Metis Yayınları.
- Frieze, I. H. (2000). Violence in close relationships-development of a research area: Comment on Archer. *Psychological Bulletin*, 126, 681-684.
- Follingstad, D. R. (2011). A measure of severe psychological abuse normed on a nationally representative sample of adults. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(6), 1194-1214. <https://doi.org/10.1177/0886260510368157>
- Foshee, V., Banefield, T., Suchindran, C., Ennet, S., Bauman, K., Karriker-Jaffe, K. ve Mathias, J. (2009). The Development of Four Types of Adolescent Dating Abuse and Selected Demographic Correlates. *Journal of Research on Adolescence*, 19(3), 380-400. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2009.00593.x>
- Furman, W. ve Shaffer, L. (2003). The role of romantic relationships in adolescent development. P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications* (pp. 3-22). Lawrence Erlbaum Associates.
- Garcia-Moreno, C., Watts, C., Jansen, H., Ellsberg, M. ve Heise, L. (2003). Responding to violence against women: WHO's multi-country study on women's health and domestic violence. *Health and Human Rights*, 6, 113-127
- Glasser, W. (1997). Choice theory and student success. *Education Digest*. 63 (3),16- 21.
- Gleeson, A., Curran, D., Reeves, R., Dorahy, M. J. ve Hanna, D. (2021). A meta-analytic review of the relationship between attachment styles and posttraumatic growth. *Journal of Clinical Psychology*, 77(7), 1521-1536. doi:10.1002/jclp.23156

- Gormley, B. and Lopez, F.G. (2010). Psychological abuse perpetration in college dating relationships: Contributions of gender, stress, and adult attachment orientations. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(2), 204-218.
- Gruber, E. ve Fineran, S. (2007). The impact of bullying and sexual harassment on middle and high school girls. *Violence Against Women*, 13 (6), 627-643.
- Gruber, J. ve Fineran, S. (2016). Sexual harassment, bullying, and school outcomes for high school girls and boys. *Violence Against Women*, 22, 112-133.
- Güleç Öyekçin, D., Yetim, D. ve Şahin, E. M. (2012). Psychosocial factors affecting various types of intimate partner violence against women. *Turkish Journal of Psychiatry*, 23(2), 75-81.
- Güler, N., Tel, H. ve Tuncay, F. O. (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*; 27(2), 51-56.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N. ve Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun psikometrik açıdan değerlendirilmesi *Türk Psikoloji Yazılar*, 8, 13-28.
- Gündüz, B. ve Gökçakan, Z. (2004). Fiziksel İstismar Açısından Üniversite Öğrencilerinin ProblemÇözme Becerilerinin İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 29-40
- Hamberger, L. K. ve Guse, C. E. (2002). Men's and women's use of intimate partner violence in clinical samples. *Violence Against Women*, 8, 1301-1333.
- Hamby, S., Taylor, E., Jones, L., Mitchell, K. J., Turner, H. A. ve Newlin, C. (2018). From poly-victimization to poly-strengths: Understanding the web of violence can transform research on youth violence and illuminate the path to prevention and resilience. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(5), 719-739.
- Hatipoğlu Ü. S. (2010). Başkent üniversitesi öğrencilerinde flört şiddeti prevalansı anketi. [Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi], Başkent Üniversitesi.
- Haugh, J. A., Miceli, M. ve DeLorme, J. (2017). Maladaptive parenting, temperament, early maladaptive schemas, and depression: a moderated mediation analysis. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 39(1), 103-116.

- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2nd edition). The Guilford.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5 (1), 1-22.
- Hegarty, K., Sheehan, M. ve Schonfeld, C. (1999). A multidimensional definition of partner abuse: Development and preliminary validation of the composite abuse. *Scale Journal of Family Violence*, 14(4), 399-415.
- Hegarty, K., Bush, R. ve Mary, S. (2005). The composite abuse scale: Further development and assessment of reliability and validity of a multidimensional partner abuse measure in clinical settings. *Violence and Victims*, 20(5), 529- 547
- Heise, L; (2011) What works to prevent partner violence? An evidence overview. Working Paper. STRIVE Research Consortium, London School of Hygiene and Tropical Medicine, <http://strive.lshtm.ac.uk/resources/what-works-pre...>
- Henderson, A., Bartholomew, K., Trinke, S., ve Kwong, M. (2005). When loving means hurting: An exploration of attachment and intimate abuse in a community sample. *Journal of Family Violence*, 20, 219-230.
- İftar, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutum ve davranışları. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Kalkan, M. (2008). Ergenler için romantik ilişkilerde sorun çözme ölçeğinin (ERİSÇÖ) geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(3), 131-8.
- Karaboğa, I. (2013) Şiddete maruz kalan kadınlarda psikolojik belirtiler: Kişilik özellikleri ve sosyal destek algısı açısından bir inceleme. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi.
- Karadeniz, C. (2016). Çocukluk çağı istismarına uğramış bireylerin yakın ilişkideki (romantik) bağlanma stilleri açısından incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Üniversitesi.

- Karasar, N. (2020). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. (9. Basım). Nobel Yayın Dağıtım.
- Karantzas, G. C., Younan, R. ve Pilkington, P. D. (2023). The associations between early maladaptive schemas and adult attachment styles: A meta-analysis. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 30(1), 1–20. <https://doi.org/10.1037/cps0000108>
- Karakurt, G. ve Silver, K.E. (2013). Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age. *Violence and Victims*, 28(5), 804-821.
- Kelley, E. L. ve Gidycz, C. A. (2017). Mediators of the relationship between sexual assault and sexual functioning difficulties among college women. *Psychology of Violence*, 7(4), 574–582. <https://doi.org/10.1037/vio0000073>
- Kepir Savoly, D., Ulaş, Ö. ve Demirtaş Zorbaz S. (2014). Üniversite öğrencilerinin çiftler arası şiddeti kabul düzeylerini etkileyen etmenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 173-183. <https://doi.org/10.17066/pdrd.65133>
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Kılınçer, A. S. ve Tuzgöl Dost, M. (2013). Romantik ilişkiyi değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 4(1), 15-32
- Kılınçer, A. S. ve Dost, M. T. (2015). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42). 160-172.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford.
- Kömürcü, B. ve Gör, N. (2016). Erken dönem uyumsuz şemalar ve kaygı üzerine bir derleme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 4(8), 183-203.
- Köşgeroğlu, N., Ünsal, A., Türe, A., Çulha, İ. ve Öz, Z. (2016). Eskişehir'de yaşayan bir grup kadının aile içi şiddete maruziyet durumları ile sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişki. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 83-94.
- Krebs, E. E., Carey, T. S. ve Weinberger, M. (2007). Accuracy of the pain numeric rating scale as a screening test in primary care. *Journal of General Internal Medicine*, 22(10), 1453–1458.

- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L. ve Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Lammers, M., Ritchie, J. ve Robertson, N. (2005). Women's experience of emotional abuse in intimate relationships: A qualitative study. *Journal of Emotional Abuse*, 5(1), 29-64. https://doi.org/10.1300/J135v05n01_02
- Lipsky, S., Kernic, M. A., Qiu, Q. ve Hasin, D. S. (2016). Traumatic events associated with posttraumatic stress disorder: The role of race/ethnicity and depression. *Violence Against Women*, 22(9), 1055–1074. <https://doi.org/10.1177/1077801215617553>
- Lown E. A. ve Vega, W. A. (2001). Prevalence and predictors of physical partner abuse among mexican American women. *American Journal of Public Health*, 91(3), 441-445.
- Makas, S. ve Çelik, E. (2018). Erke dönem uyumsuz şemalar ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(67), 926-937. <https://doi.org/10.17755/esosder.323007>
- Masomi, R., Hejazi, M. ve Sobhi, A. (2014). The relationship between depression and early maladaptive schemas, obsessive rumination and cognitive emotion regulation. *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, 4(3), 1159-1170
- Mckee, M., Roring, S., Winterowd, C. ve Porras, C. (2012). The relationship of negative self-schemas and insecure partner attachment styles with anger experience and expression among male batterers. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(13), 2685-2702.
- Mechanic, M.B., Weaver T.L., ve Resick, P.A. (2008). Mental health consequences of intimate partner abuse. *Violence and Victims*. 14(6), 634-654.
- Meredith, P.J., Strong, J. ve Feeney, J. A. (2007). Adult attachment variables predict depression before and after treatment for chronic pain. *European Journal of Pain*. 11, 164-170. <https://doi.org/10.1016/j.ejpain.2006.01.004>
- Mikulincer, M., Shaver, P. R. ve Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27, 77–102. doi:10.1023/A:1024515519160

- Miller, J. B. (1993). Learning from early relationship experience. S. Duck (Ed.), *Learning about relationships* (ss. 30- 62). Sage Publications.
- Miller-Perrin, C. L., Perrin, R. D. ve Renzetti, C. M. (2017). *Violence and maltreatment in intimate relationships*. Sage Publications.
- Molidor, C., Tolman, R. M. ve Kober, J. (2000). Gender and contextual factors in adolescent dating violence. *Prevention Research*, 7(1), 1-4.
- Mouradian, V. (2000). Abuse in intimate relationships: Defining the multiple dimensions and terms. *National Violence Against Women Prevention Research Center, Wellesley Centers for Women: Wellesley College*
- Nakash-Eisikovits, O. R. A., Dutra, L. ve Westen, D. (2002). Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 41(9), 1111-1123.
- Ocampo, B. W., Shelley, G. A. ve Jaycox, L. H. (2007). Latino teens talk about help seeking and help giving in relation to dating violence. *Violence Against Women*, 13(2), 172-189. <https://doi.org/10.1177/10778012062969>
- O'Leary, K. D. ve Maiuro, R. D. (2001). *Psychological abuse in violent domestic relationships*. Springer Publishing Company.
- O'Leary, K. ve Slep, A. (2012). Prevention of partner violence by focusing on behaviors of both young males and females. *Prevention Science*, 13, 329–339.
- Özdere, M. ve Kürtül, N. (2018). Flört şiddeti eğitiminin üniversite öğrencilerinin flört şiddetine ilişkin tutumlarına etkisi. *Social Science Development Journal*, 3, 123-136.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan-Arabacı, L. B. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Journal of Psychiatric Nursing*, 2(2), 53-60.
- Özsoy, E. (2018). Kadına yönelik yakın partner/eş şiddeti ile yetişkin bağlanma stilleri ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişki. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Üniversitesi.

- Pilkington, P. D., Bishop, A. ve Younan, R. (2021). Adverse childhood experiences and early maladaptive schemas in adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 28(3), 569-584.
- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye giriş*. (Çev. T.Geniş), Kanüs Yayınları.
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P. ve Young, J. E. (2011). *Şema terapi: Ayırıcı özellikler*. (Çev. M. Şaşıoğlu). Psikonet Yayınları.
- Rajan, M. ve McCloskey, K. A. (2007). Victims of intimate partner violence: Arrest rates across recent studies. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 15(3-4), 27–52. <https://doi.org/10.1080/10926770802097186>
- Sabina, C. ve Ho, L.Y. (2014). Campus and college victim responses to sexual assault and dating violence: Disclosure, service utilization, and service provision. *Trauma Violence Abuse*, 15, 201–226.
- Saltzman, L., Fanslow, J. L., McMahon, P. M. ve Shelley, G. A. (2002). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements*, Version 1.0., Centers for Disease Control and Prevention National Center for Injury Prevention and Control Atlanta.
- Santrock, J. W. (2011). *Yaşam boyu gelişim, gelişim psikolojisi*. (Çev. G. Yüksel), Nobel Yayın Dağıtım.
- Saraç, A., Hamamcı, Z. ve Güçray, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordaması. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 5(43), 69-81.
- Sayar, K. ve Tüzün, O. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Selçuk, K. T., Avcı, D., & Mercan, Y. (2018). Üniversite öğrencilerinde flört şiddetine maruziyet: Flört şiddetine yönelik tutumların ve toplumsal cinsiyet algısının şiddete maruziyet ile ilişkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(3), 302- 308.
- Senlet, E. T. (2012). Kadına yönelik aile içinde şiddetin bağlanma, evlilikte başa çıkma ve sosyal desteğin etkileri ile birlikte evlilik uyumu ve psikolojik durumlar ile ilişkileri. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

- Sezer, Ö. ve Sumbas, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin çiftler arası şiddeti kabullerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 638-49. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185639036>
- Shaver, P. R., Hazan, C. ve Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 68-99). Yale University Press.
- Shorey, R. C., Cornelius, T. L. ve Bell, K. M. (2008). A critical review of theoretical frameworks for dating violence: Comparing the dating and marital fields. *Aggression and Violent Behavior*, 13, 185–194.
- Shorey, H. S. ve Snyder, C. R. (2006). The role of adult attachment styles in psychopathology and psychotherapy outcomes. *Review of General Psychology*, 10(1), 1-20. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.10.1.1>
- Shorey, R. C., Brasfield, H., Febres, J. ve Stuart, G. L. (2011). The association between impulsivity, trait anger, and the perpetration of intimate partner and general violence among women arrested for domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(13), 2681- 2697.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 971-980.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Stackert, R.A. ve Bursik, K. (2003). Why I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*. 34, 1419-1429.
- Stayton, D. J. ve Ainsworth, M. D. S. (1973). Individual differences in infant responses to brief, everyday separations as related to other infant and maternal behaviors. *Developmental Psychology*, 9(2), 226– 235
- Steinmetz, S. K. (1987). Family violence: Past, present and future. M. B. Sussman & S. K. Steinmetz (Eds.), *Handbook of marriage and the family* (ss. 725–766). Plenum.

- Straus, M. A. ve Gelles, R. J. (1986). Societal change and change in family violence from 1975 to 1985 as revealed by two national samples, *Journal of Marriage and Family*, 48(3), 465-479.
- Straus, M. A., Gelles, R. J. ve Steinmetz, S. K. (1980). *Behind closed doors: Violence in the American family*. Doubleday.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 57, 1-24
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Swahn, M. H., Simon, T. R., Hertz, M. F., Arias, I., Bossarte, R. M., Ross, J. G. ve Hamburger, M. E. (2008). Linking dating violence, peer violence, and suicidal behaviors among high-risk youth. *American Journal of Preventive Medicine*, 34(1), 30-38.
- Şalcıoğlu, E., Urhan, S., Pirinçcioğlu, T. ve Aydın, Ş. (2017). Anticipatory fear and helplessness predict PTSD and depression in domestic violence survivors. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*, 1, 117-125.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.
- Tariq, A., Reid, C. ve Chan, S. W. (2021). A meta-analysis of the relationship between early maladaptive schemas and depression in adolescence and young adulthood. *Psychological Medicine*, 51(8), 1233-1248.
- Taylor, C. D., Bee, P., ve Haddock, G. (2017). Does schema therapy change schemas and symptoms? A systematic review across mental health disorders. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 90(3), 456-479.
- Temple, J. R., Choi, H. J., Brem, M., Wolford-Clevenger, C., Stuart, G. L., Peskin, M. F. ve Elmquist, J. (2016). The temporal association between traditional and cyber dating abuse among adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(2), 340-349.

- Tjaden, P. ve Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence Against Women*, 6(2), 142-161.
- Toplu-Demirtas, E., Hatipoğlu-Sümer, Z. ve White, J. W. (2013). The relation between dating violence victimization and commitment among Turkish college women: Does the investment model matter? *International Journal of Conflict and Violence (IJCv)*, 7(2), 203-215. <https://doi.org/10.4119/ijcv-3019>
- Toplu-Demirtaş, E. (2015). Psychological aggression perpetration among dating college students: The interplay of societal, parental and personal factors. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Tremblay, P. F. ve Dozois, D. J. A. (2009). Another perspective on trait aggressiveness: overlap with early maladaptive schemas. *Personality and Individual Differences*, 46, 569–574. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.12.009>
- Troisi, A., Lorenzo, G., Alcini, S., Nanni, R., Pasquale, C. ve Siracusano, A. (2006). Body satisfaction in women with eating disorders: Relationship to early separation anxiety and insecure attachment. *Psychosomatic Medicine*, 68, 449-553
- Truman, J. L. ve Langton, L. (2015). *Criminal victimization, 2015*. NCJ 248973. 10 Mayıs 2024 tarihinde erişildi
file:///C:/Users/user/Downloads/1.EE.UU2011._Bolet%C3%ADn%20NCVS%20(IN G)11.pdf
- Tuz, C., Öksüz, M. E. ve Tekiner A. S. (2015). Kadına yönelik şiddet derecelendirme ölçeği ve mağdurların cinsel deneyimleri ölçeği Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenilirliği. *Eurasian Journal of Family Medicine*, 4(2),83-89.
- Uçar, M. (2014). Bilişsel süreç yaklaşımına dayalı olarak hazırlanan cinsel istismarı önleme becerisi öğretim programının etkililiğinin incelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Uluocak, S., Gökulu, G. ve Bilir, O. (2014). A strategic starting point for the elimination of violence against women: Intimate partner violence Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde stratejik bir başlangıç noktası: Partner şiddeti, *Journal of Human Sciences*, 11(2), 362-387.

- Üzümcü, E. (2016). Büyüklenmeci ve kırılğan narsisistik kişilik özellikleri ile ilişkili faktörlerin şema terapi modeli çerçevesinde incelenmesi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi.
- Velotti, P., Rogier, G., Beomonte Zobel, S., Chirumbolo, A. ve Zavattini, G. C. (2022). The relation of anxiety and avoidance dimensions of attachment to intimate partner violence: A meta-analysis about perpetrators. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 196-212. <https://doi.org/10.1177/1524838020933864>
- Videler, A. C., van Alphen, S. P., van Royen, R. J., van der Feltz-Cornelis, C. M., Rossi, G. ve Arntz, A. (2018). Schema therapy for personality disorders in older adults: a multiple-baseline study. *Aging & Mental Health*, 22(6), 738-747.
- Yalçın, S. B., Ak, M., Kavaklı, M. ve Kesici, Ş. (2018). Mutluluğun önündeki engel: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 7-13.
- Yavuzer Y., Karataş Z. ve Gündoğdu R. (2018) *Beliren yetişkinlikte saldırganlığın yordayıcıları olarak yetişkin bağlanma stilleri ve yalnızlık*. [Kongre Sunumu Özeti]. Vth International Eurasian Educational Research Congress, Antalya, Türkiye.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan şiddet*. Boyut Yayınevi.
- Yıldız, M. (2017). Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemaların depresif belirtilere etkisi. *IHEAD*, 2(2), 18-23.
- Yoshihama, M., Horrocks, J. ve Kamano, S. (2009). The role of emotional abuse in intimate partner violence and health among women in Yokohama, Japan. *American Journal of Public Health*, 99(4), 647-653. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.118976>
- Young, J. E. (1990). *Cognitive therapy for personality disorders*. Professional Resource Press.
- Young, J. E., Klosko J. S. ve Weishaar M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. The Guildford Press.
- Yörükan, T. (2011). *Bağlanma ve sonraki yaşlarda görülen etkileri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Yumuşak, A. ve Şahin, R. (2014). Flörtte şiddete yönelik tutum ölçeklerinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 233-252.
- Zlotnick, C., Johnson, D. M. ve Kohn, R. (2006). Intimate partner violence and longterm psychosocial functioning in a national sample of American women. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(2), 262-275.
- Zolfaghari, M., Zadeh, M. F. ve Abedi, M. R. (2008). Determining relationships between early maladaptive schemas and marital intimacy among mobarakehsteel complex personnel. *Journal of Family Research*, 4(15), 47-61
- World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women: Intimate partner violence* (No. WHO/RHR/12.36). World Health Organization.
- World Health Organization. (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. World Health Organization.
- World Health Organization (2014). *Violence against women: intimate partner and sexual violence against women*. World Health Organization.

EKLER

EK-1. Kullanılan Ölçeklerin Örnek Maddeleri

1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu anket formu, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Tez Çalışması için veri elde etmek amacıyla düzenlenmiştir. Elde edilen verilerin gizliliğine önem verilecek ve kesinlikle başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Aşağıdaki maddelere lütfen dürüst ve içtenlikle cevap veriniz. Katılımınız için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi, Psikolojik Danışman Veyis Böge

1. Cinsiyetiniz?	Kadın () Erkek ()
2. Kaç yaşındasınız?	
3. Medeni durumunuz?	Bekar() Evli () Boşanmış ()
4. Anne-baba ilişkisinde hiç şiddete tanık oldunuz mu?	() Evet () Hayır
5. Şu anki ya da daha önceki duygusal ilişkilerinizde partner şiddetine maruz kaldınız mı?	() Evet () Hayır
6. Şiddet nedeniyle sonlandırdığınız partner ilişkiniz oldu mu?	() Evet () Hayır
7. Şu anki eğitim düzeyiniz nedir?	Önlisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
8. Anne ya da babadan hiç şiddete maruz kaldınız mı?	() Evet () Hayır

2. Young Şema Ölçeği-Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

1. _____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
5. _____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
12. _____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
18. _____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hakkederim.
24. _____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
30. _____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
38. _____ Yakınlarımdan beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
49. _____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
56. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
90. _____ Ben cezalandırılmayı hak eden kötü bir insanım.

3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşısındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7

Hiç

Kararsızım/

Tamamen

katılmıyorum

Fikrim yok

katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

4. Partner Abuse Skalası (PAS)

	Hiçbir Zaman	Bir Kere	Birçok Kere	Ayda Bir Kere	Haftada Bir Kere	Her gün
1. Eşim/partnerim bana yetersiz olduğumu söyledi	0	1	2	3	4	5
10. Eşim/partnerim beni fırlattı	0	1	2	3	4	5
13. Eşim/partnerim beni telefonla taciz/rahatsız etti	0	1	2	3	4	5
16. Eşim/partnerim iş yerimde beni rahatsız etti	0	1	2	3	4	5
21. Eşim/partnerim hiç kimsenin beni istemeyeceğini söyledi	0	1	2	3	4	5
24. Eşim/partnerim kız arkadaşlarımla sosyalleşmemi istemedi.	0	1	2	3	4	5
27. Eşim/partnerim beni tekmeledi, beni ısırdı ya da bana yumrukla vurdu.	0	1	2	3	4	5
30. Eşim/partnerim beni dövdü.	0	1	2	3	4	5

EK-2: Kullanılan Ölçeklerin İzinleri

1. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) İzin Belgesi

Prof. Dr. Gonca Soygüt Türkçeye uyarladığı ve/ya geliştirdiği tüm ölçeklerin bilimsel araştırmalarda kullanılabileceğini ve ölçeklerin kullanımı için izin alınmasına gerek olmadığını belirtmiştir.

Şema Terapi Enstitüsü. “Tüm Ölçeklerin Kullanım İzni Veren Ölçek Kullanım İzni Yazısı”.

Erişim: 1 Nisan 2023,

23.11.2021

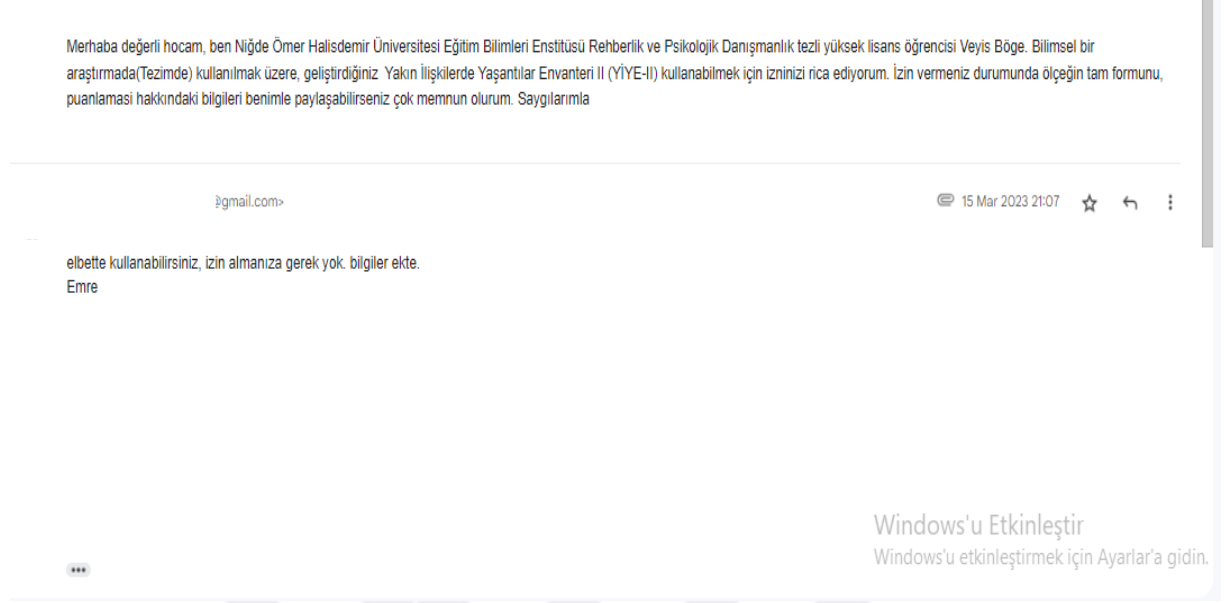
İlgili kişini/birimin dikkatine,

Yazarı bulunduğum tüm ölçekler araştırmaların kullanımına açıktır. Her birinin makalesi yayınlanmış ve kullanım izni bu yolla tüme araştırmalara açık hale gelmiştir. Ayrıca tarafımdan izin alınması gerekmemektedir.

Bilgilerinize,

Not: Araştırmacıların dikkatine. İlgili tüm ölçeklerin bilgilerine bu web sitesinden ulaşabilirsiniz. Makalelerde puanlama ve diğer tüm ayrıntılar mevcuttur.

2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) İzin Belgesi

3. Partner Abuse Skalası (PAS) İzin Belgesi

